

**ŁÓDZKIE CENTRUM DOSKONALENIA NAUCZYCIELI
I KSZTAŁCENIA PRAKTYCZNEGO**

**PRZEMYSŁ WŁÓKIENNICZO - ODZIEŻOWY
W REGIONIE ŁÓDZKIM W CZORAJ I DZIŚ
A POTRZEBY RYNKU PRACY**

- RAPORT Z BADAŃ -

Analizy i badania nr 38

ŁÓDŹ 2017

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE.....	5
1. HISTORIA PRZEMYSŁU WŁÓKIENNICZEGO I ODZIEŻOWEGO W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM.....	8
1.1 Włókiennicza historia dziewiętnastowiecznej Łodzi	10
1.2 Przemysł włókienniczy i odzieżowy w regionie łódzkim w XX wieku	14
2. PRZEMYSŁ WŁÓKIENNICZO-ODZIEŻOWY W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM W LATACH 2010- 2014.....	25
2.1 Charakterystyka przedsiębiorstw włókienniczo- odzieżowych.....	25
2.1.1 Przedsiębiorstwa zarejestrowane w województwie łódzkim.....	26
2.1.2 Firmy branży włókienniczo-odzieżowej, a rynek pracy w województwie łódzkim	28
2.2 Zatrudnienie i wynagrodzenia w przedsiębiorstwach przemysłu włókienniczo-odzieżowego	30
2.3 Produkcja wyrobów w przedsiębiorstwach przemysłu włókienniczo-odzieżowego	32
2.4 Wydajność pracy w przedsiębiorstwach przemysłu włókienniczo-odzieżowego	36
2.5 Środki trwałe w przedsiębiorstwach przemysłu włókienniczo-odzieżowego	37
3. EDUKACJA DLA POTRZEB PRZEMYSŁU WŁÓKIENNICZO-ODZIEŻOWEGO W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM.....	39
3.1 Ogólna charakterystyka szkół kształcących na potrzeby przemysłu włókienniczego i odzieżowego.....	39
3.2 Uczniowie i absolwenci według danych statystyki publicznej w latach 2010-2015.....	50

4. PRZEMYSŁ WŁÓKIENNICZO – ODZIEŻOWY W OPINIACH PRACODAWCÓW I UCZNIÓW SZKÓŁ ZAWODOWYCH – RAPORT Z BADANIA	53
4.1 Cele badania.....	53
4.2 Metoda badawcza.....	54
4.3 Charakterystyka respondentów	56
4.3.1 Pracodawcy.....	56
4.3.2 Uczniowie	59
4.4 Ocena jakości kształcenia w szkołach zawodowych z perspektywy pracodawców	60
4.5 Współpraca pracodawców z placówkami edukacyjnymi.....	65
4.5.1 Zasięg dotychczasowej współpracy pracodawców z placówkami edukacyjnymi.....	65
4.5.2 Formy współpracy podejmowane przez pracodawców reprezentujących przemysł włókienniczy i odzieżowy	68
4.5.3 Bariery współpracy przedsiębiorców z placówkami edukacyjnymi.....	71
4.5.4 Proponowane przez pracodawców obszary współdziałania ze szkołami na najbliższe dwanaście miesiące	74
4.5.5 Współpraca przedsiębiorców ze szkołami w opinii ekspertów.....	81
4.6 Ocena przygotowania absolwentów roczników 2013-2015 do pracy zawodowej.....	90
4.7 Potrzeby kadrowe pracodawców z branży włókienniczo - odzieżowej	91
4.8 Ocena jakości kształcenia w szkołach zawodowych z perspektywy uczniów	98
4.9 Plany edukacyjno – zawodowe uczniów szkół o profilu włókienniczo - odzieżowym	106
5. WNIOSKI Z BADAŃ	114
PODSUMOWANIE.....	125

Bibliografia	134
Spis tabel.....	136
Spis wykresów	138
ZAŁĄCZNIKI	139

WPROWADZENIE

Niniejszy raport jest prezentacją wyników badania przemysłu włókienniczo - odzieżowego w województwie łódzkim z perspektywy potrzeb rynku pracy. Badanie było kolejnym z cyklu projektów, które systematycznie, od roku 1999 prowadzi *Obserwatorium Rynku Pracy dla Edukacji* (wcześniej *Pracownia Monitorowania Rynku Pracy dla Potrzeb Edukacji*) działające w strukturach Łódzkiego Centrum Doskonalenia Nauczycieli i Kształcenia Praktycznego.

Projekt był realizowany pod nazwą „**Przemysł włókienniczo - odzieżowy w regionie łódzkim wczoraj i dziś a potrzeby rynku pracy**” we współpracy z wybranymi Partnerami Obserwatorium, tj.: Urzędem Statystycznym w Łodzi, Związkiem Przedsiębiorców Przemysłu Mody LEWIATAN i Instytutem Badań nad Przedsiębiorczością i Rozwojem Ekonomicznym EEDRI przy Społecznej Akademii Nauk w Łodzi.

Istotnym celem badania było rozpoznanie potrzeby kształcenia w zawodach związanych z przemysłem włókienniczym i odzieżowym w Łodzi i w województwie łódzkim. Rezultaty badania pozwoliły na pozyskanie szczegółowych informacji na temat zapotrzebowania rynku pracy na zawody i kwalifikacje poszukiwane przez przedsiębiorców reprezentujących ten obszar działalności gospodarczej. Badanie umożliwiło rozpoznanie potrzeb kadrowych oraz oczekiwań pracodawców reprezentujących przemysł włókienniczy i odzieżowy, a także ocenę stopnia przygotowania absolwentów szkół zawodowych kształcących w analizowanym obszarze do wejścia na rynek pracy.

W pierwszej części raportu przedstawiono krótką historię przemysłu włókienniczo-odzieżowego w województwie łódzkim na przełomie XIX i XX wieku, omówiono sytuację w tym przemyśle, która miała miejsce w latach 2010-2014 oraz przedstawiono wybrane informacje na temat edukacji dla potrzeb analizowanego sektora gospodarki w naszym regionie.

Natomiast w drugiej części raportu przedstawiono szczegółowe wyniki przeprowadzonych badań terenowych. W projekcie wykorzystano wyniki badań ankietowych przeprowadzonych wśród przedsiębiorców i uczniów wybranych typów szkół zawodowych oraz opinie wybranej grupy ekspertów. Poza wynikami badań terenowych w analizie wykorzystano także materiały wtórne: informacje i dane statystyki publicznej, dostępne raporty z badań dotyczących włókienniczej Łodzi oraz artykuły zamieszczone w prasie lokalnej, a także wnioski z przeprowadzonych debat i konferencji o tematyce związanej z analizowanym przemysłem. Raport zamykają wnioski z badań oraz podsumowanie całego projektu.

Przeprowadzone badanie stanowi studium przypadku dla regionu łódzkiego, które pozwoli na identyfikację związków przyczynowo – skutkowych, istotnych dla budowania sprzężeń zwrotnych w układzie EDUKACJA – RYNEK PRACY w wybranej sekcji działalności gospodarczej.

Dzięki stałemu monitorowaniu regionalnego rynku pracy Obserwatorium Rynku Pracy dla Edukacji dostarcza aktualną wiedzę o dynamicznie zmieniających się potrzebach pracodawców z terenu województwa łódzkiego. Jest ona niezbędnym elementem zarówno bieżących jak i strategicznych

procesów decyzyjnych dla szerokiego grona interesariuszy. Raporty badawcze kierowane są zarówno do instytucji i osób kształtujących lokalną i regionalną politykę edukacyjną – przedstawicieli władz regionalnych i samorządów lokalnych, instytucji edukacyjnych, instytucji rynku pracy, dyrektorów i nauczycieli wszystkich typów szkół, programistów kształcenia zawodowego, doradców zawodowych, ale także przyszłych uczestników rynku pracy – uczniów oraz absolwentów szkół i ich rodziców, jak również wszystkich tych osób, które chcą kształcić się w systemie pozaformalnym w osiągnięciu rynkowych kwalifikacji zawodowych w ramach kursów i szkoleń.

Wnioski pochodzące z wielokierunkowych badań stanowią także istotną inspirację dla kreowania innowacyjnych działań Łódzkiego Centrum Doskonalenia Nauczycieli i Kształcenia Praktycznego.

Kierownik

*Obserwatorium Rynku Pracy
dla Edukacji*

Elżbieta Ciepucha

Dyrektor

*Łódzkie Centrum Doskonalenia
Nauczycieli i Kształcenia Praktycznego*

Janusz Moos

1. HISTORIA PRZEMYSŁU WŁÓKIENNICZEGO I ODZIEŻOWEGO W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM

Łódź jest miastem historycznie związanym z przemysłem tekstylnym. Ze względu na uwarunkowania geograficzne (obfitość wód, położenie na szlaku handlowym, łatwy dostęp do materiałów budowlanych) już w dziewiętnastym wieku była największym ośrodkiem włókienniczym w Polsce. Tradycje kontynuowano w XX wieku. Pomimo zniszczeń spowodowanych II wojną światową udało się odbudować i uruchomić istniejące wcześniej zakłady. Łódź stała się ponownie potęgą przemysłu tekstylnego. Zaczął on odgrywać kluczową rolę w gospodarce regionu. Nastąpiła koncentracja produkcji. W miejsce małych fabryczek powstały duże, dobrze wyposażone przedsiębiorstwa. Zadbano także o wykwalifikowaną kadrę. Wydział Włókienniczy Politechniki Łódzkiej kształcił inżynierów na potrzeby tej gałęzi przemysłu.

Na początku lat pięćdziesiątych XX wieku nastąpił powolny upadek przedsiębiorstw działających w branży włókienniczej i odzieżowej. Zmiany ustrojowe spowodowały załamanie rynku. Znaczna część wyrobów eksportowana była bowiem na Wschód (były ZSRR). Otwarcie rynku dla krajów zachodnich przyspieszyło tylko upadek polskiego przemysłu. Duże zakłady nie wytrzymały konkurencji. Pojawiły się wyroby europejskich i azjatyckich producentów. Nie zawsze charakteryzowały się one dobrą jakością, były jednak tanie.

Obecnie zakłada się, że do 2020 roku w województwie łódzkim nastąpi restrukturyzacja gospodarki, w kluczowych dla rozwoju regionu przemysłach wdrożone zostaną nowoczesne technologie (*Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020*). Przemysł włókienniczo – odzieżowy (tradycyjny przemysł regionu) ujęto w Strategii jako mogący stać się podstawą do budowania przewag

konkurencyjnych w regionie łódzkim¹. W *Regionalnej Strategii Rozwoju Innowacji dla Województwa Łódzkiego LORIS 2030* wskazano sześć kluczowych specjalizacji regionalnych. Jedną z nich jest właśnie nowoczesny przemysł włókienniczy i mody, w tym wzornictwo². Szczególny potencjał innowacyjny wskazanych w tym dokumencie branż i technologii „wynika z równoczesnego występowania w regionie możliwości naukowo-badawczych, możliwości kształcenia na poziomie wyższym i zawodowym, istnienia wykształconego rynku wewnętrznego, potencjału firm oraz potencjału partnerów do współpracy”. Jak możemy przeczytać w Strategii „w przyszłości możliwe jest także pojawienie się nowych branż i technologii, które mogą rozszerzyć wskazany katalog, co powinno być przedmiotem cyklicznych analiz w kolejnych latach w ramach procesu monitorowania i ewaluacji RSI LORIS 2030”.

Zasadne wydaje się zatem określenie zarówno aktualnej sytuacji branży w regionie łódzkim, jak i zapotrzebowania na pracowników w zawodach związanych z analizowaną działalnością gospodarczą.

Podstawowym pytaniem pozostaje więc, czy szkoły zawodowe kształcące dla potrzeb przemysłu włókienniczo – odzieżowego pozwalają pozyskać kwalifikacje poszukiwane przez pracodawców reprezentujących ten obszar działalności gospodarczej. Powyższe informacje mogą przyczynić się do wprowadzenia zmian zarówno w zakresie form i treści kształcenia, jak i liczby uczących się w odniesieniu do konkretnych kwalifikacji.

Temat projektu badawczego doskonale wpisuje się więc zarówno w historię, jak i przyszłość regionu łódzkiego.

¹ *Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020*, uchwalona 26 lutego 2013 r. przez Sejmik Województwa Łódzkiego;

http://www.strategia.lodzkie.pl/images/srwl_2020_uchwalona_26_02_2013.pdf

² *Regionalna Strategia Innowacji dla Województwa Łódzkiego – „LORIS 2030”*, Opracowanie: Deloitte Business Consulting S.A., Łódzka Agencja Rozwoju Regionalnego S.A., s. 48;

<http://www.rpo.lodzkie.pl/images/prawo-i-dokumenty/RSILORIS2030final1.pdf>

1.1 Włókiennicza historia dziewiętnastowiecznej

Łodzi

Pierwsze wzmianki o Łodzi pochodzą z 1332 roku, była ona wówczas wsią. Prawa miejskie nadał jej 29 lipca 1423 roku król Władysław Jagiełło, a wraz z nimi pozwolenie na organizowanie targów. Na początku była małą osadą o charakterze rolniczym, należąca do biskupstwa włocławskiego. Włókienniczą potęgą stała się dopiero w XIX wieku. Rozwój przemysłowy Łodzi zapoczątkowało zarządzenie Namiestnika Królestwa Polskiego Józefa Zajączka z 1820 roku, które pozwalało na powstawanie na terenie miast osad fabrycznych. Łódź nadawała się do tego celu znakomicie. Położona była na trasie handlowej Łęczyca – Piotrków. Miała zapewniony dostęp do materiałów budowlanych – drewno z pobliskich lasów oraz cegły z okolicznych cegielni. Również duża ilość wód powierzchniowych sprzyjała rozwojowi przemysłu tekstylnego. W styczniu 1821 roku Komisja Rządowa Spraw Wewnętrznych i Policji na wniosek Rajmunda Rembielińskiego wydała zgodę na utworzenie w Łodzi osady przemysłowej. Decyzja ta stała się początkiem okresu szybkiego rozwoju miasta. Dla przyszłych fabrykantów stworzono preferencyjne warunki. Każdy, kto chciał się osiedlić na terenie miasta i przed burmistrzem udowodnić swoje umiejętności tkackie, otrzymał działkę, materiał do wybudowania domu oraz pożyczkę pieniężną. Łódź szybko stała się dla wielu prawdziwą „ziemią obiecaną”. Zaczęli przyjeżdżać przedsiębiorcy oraz robotnicy z zagranicy, a także ze Śląska i Wielkopolski. W ciągu sześciu miesięcy osiedliło się w mieście kilkunastu tkaczy. Osada sukiennicza Nowe Miasto zaczęła powstawać po obu stronach traktu piotrkowskiego (dzisiejsza ul. Piotrkowska). Był on położony między dwoma mostami na rzekach: Łódką (na północy) oraz Jasieniem (na południu).

Dwa lata później, w 1823 roku powstała kolejna osada, przeznaczona do produkcji tkanin z bawełny i lnu (osada lniano – bawełniana). Najlepszym miejscem okazała się dolina rzeki Jasień, woda wykorzystywana była do napędzania maszyn przeznaczonych do wykończania tkanin. W latach 1824 – 1828 zbudowano zakład bielnikowy oraz przędzalnię bawełny i lnu, napędzane siłą wody. Miasto rozwijało się bardzo dynamicznie. Kilkukrotnie zwiększyła się liczba mieszkańców, powstawały nowe fabryki. Wynikiem tego było zagospodarowywanie i włączanie w granice miasta nowych terenów. W ciągu kilkudziesięciu lat z małej osady, liczącej w 1830 roku nieco ponad cztery tysiące mieszkańców, powstało miasto, w którym w 1900 roku mieszkało już trzysta tysięcy osób.

Nie powstałaby oczywiście przemysłowa Łódź gdyby nie wielcy fabrykanci, którzy byli ludźmi o wysokich kwalifikacjach. Mieli oni znaczący wpływ na rozwój włókiennictwa w dziewiętnastowiecznym mieście. Poniżej przedstawionych zostało kilka najbardziej znanych nazwisk.

Jednym z nich był *Karol Scheibler*. Był Niemcem pochodzącym z Nadrenii, z zamożnej rodziny o tradycjach włókienniczych sięgających kilku pokoleń. Wybudował w 1855 roku przędzalnię bawełny, która była w pełni zmechanizowana. Napędzała ją maszyna parowa. W następnych latach powiększył swoje imperium. Powstała tkalnia oraz bielnik. W końcu lat sześćdziesiątych XIX wieku zakupił teren Księżego Młyna. Zbudował tam największą w Łodzi przędzalnię bawełny. Oprócz tego powstały: osiedle dla robotników zatrudnionych w fabryce, szpital, szkoła, sklepy firmowe, zakładowa straż pożarna, a także inne obiekty. Księży Młyn zamienił się w dzielnicę mieszkalno – przemysłową. Kolejną inwestycją przemysłowca była Nowa Tkalnia wyposażona w około dwa tysiące krosien oraz maszynę parową o mocy 1200 KM. W 1880 roku powstała pierwsza w naszym mieście spółka akcyjna – Towarzystwo Akcyjne Wyrobów Bawełnianych K. Scheiblera w Łodzi.

Znanym przemysłowcem był *Edward Herbst*. Ukończył Warszawską Szkołę Handlową. W 1869 roku rozpoczął pracę w fabryce Karola Scheiblera. Szybko awansował na dyrektora zarządzającego przedsiębiorstwem. Ożenił się z Matyldą, najstarszą córką swojego pracodawcy. Został współwłaścicielem fabryki.

Ludwik Grohman uruchomił w 1844 roku przędzalnię i tkalnię bawełny, poruszane początkowo siłą wody, a później maszyną parową o mocy 18 KM. Pierwszy rodzaj napędu pozostawiony został jako pomocniczy. Zmieniło to charakter przedsiębiorstwa z manufakturowo – fabrycznego na fabryczny.

Kolejne znane nazwisko to *Izrael Poznański*. W latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych XIX wieku rozwijał swoją działalność na terenie Łodzi i Zduńskiej Woli. Jako producent wyrobów bawełnianych zajmował na łódzkim rynku drugie miejsce i stanowił konkurencję dla K. Scheiblera. Zbudował dużą fabrykę, w skład której wchodziły: tkalnia bawełny, przędzalnia, bielnik, apretura, farbiarnia, drukarnia tkanin oraz obiekty pomocnicze, takie jak gazownia, odlewnia żelaza, oddział budowy maszyn. Całości dopełniały: osiedle robotnicze, szpital fabryczny, szkoła i sklepy. W 1899 roku firma została przekształcona w Towarzystwo Akcyjne Wyrobów Bawełnianych I. K. Poznańskiego.

Robert Biedermann był kolejnym z wielkich fabrykantów. Swoją posiadłość wybudował po obu stronach rzeki Łódki. Powstała farbiarnia przędzy oraz farbiarnia tkanin wełnianych i bawełnianych, a następnie przędzalnia i tkalnia bawełny.

Juliusz Heinzel był właścicielem manufaktury wyrobów bawełnianych, a następnie fabryki wyrobów wełnianych i półwełnianych. Zainstalował w niej krosna mechaniczne. W 1874 roku przy ul. Piotrkowskiej 104 zbudował nowoczesną jak na tamte czasy tkalnię. W 1879 roku wszedł w spółkę z *Juliuszem Kunitzerem*. Stworzyli razem kompleks przemysłowy na Widzewie, w skład którego wchodziły: przędzalnia, tkalnia, bielnik, apretura,

farbiarnia, drukarnia, szkoła i osiedle robotnicze. W 1890 r. utworzył Towarzystwo Akcyjne Fabryki Wyrobów Wełnianych.

Markus Silberstein rozpoczął swoją działalność od założenia w 1863 roku firmy handlowej towarów łokciowych. W 1878 roku uruchomił tkalnię mechaniczną tkanin wełnianych i półwełnianych. W kolejnych latach powstały jeszcze trzy tkalnie oraz niezbędna infrastruktura, a następnie przędzalnia bawełny. W 1891 roku założył Towarzystwo Akcyjne Wyrobów Wełnianych i Bawełnianych M. Silbersteina. Firma szybko stała się jedną z największych fabryk produkujących wyroby wełniane w Polsce. Był także współzałożycielem konsorcjum skupiającego łódzkich przemysłowców.

Ludwik Geyer to kolejne ważne dla dziewiętnastowiecznej Łodzi nazwisko. Pochodził z Saksonii. W latach 1828 – 1839 prowadził drukarnię tkanin bawełnianych. W 1839 roku rozszerzył działalność. Wybudował przędzalnię mechaniczną. Wyposażona była w ponad 7,5 tysiąca wrzecion oraz służącą do ich napędzania pierwszą na terenach Królestwa Polskiego maszyną parową o mocy 60 KM. Przemysłowiec posiadał także drugi kompleks fabryczny. Była to tkalnia, drukarnia perkali, farbiarnia i blich (odbywało się tam bielenie płótna³). W połowie dziewiętnastego wieku fabryka Geyera jako jedyna w Łodzi skupiała wszystkie procesy produkcji przemysłowej.

Jakub Kestenberg na początku swojej działalności założył ręczną tkalnię wełny. W późniejszych latach zakład został zmechanizowany. Pod koniec dziewiętnastego wieku uruchomiona została przędzalnia bawełny.

Franciszek Kindermann był właścicielem fabryki wyrobów bawełnianych oraz wełnianych. Zakład składał się z przędzalni, tkalni, farbiarni i wykańczalni.

³ <http://pl.wikipedia.org>

Zygmunt Jarociński założył w 1850 roku ręczną tkalnię wyrobów wełnianych. Kilka lat później powstała fabryka wyrobów bawełnianych i wełnianych.

Dziewiętnasty wiek był okresem szybkiego rozwoju Łodzi. Z małej osady o charakterze rolniczym stała się największym ośrodkiem włókienniczym w Polsce. Wyroby były eksportowane do Rosji i Chin⁴. Powstały wielkie manufaktury, zatrudniające często tysiące pracowników. Rozwijały się nowe gałęzie przemysłu, niezbędne dla funkcjonowania zakładów włókienniczych. Do najważniejszych można zaliczyć energetykę, każda fabryka wyposażona była we własną kotłownię, prądnice, maszyny parowe. Powstawały odlewnie, kuźnie, przemysł obrabiarkowy i elektromechaniczny. Pojawili się producenci barwników i środków pomocniczych stosowanych w procesach obróbki chemicznej. Rozpoczęły działalność fabryki produkujące maszyny i urządzenia włókiennicze. W drugiej połowie dziewiętnastego wieku nastąpiło otwarcie linii kolejowej do Koluszek, na trasie kolei Warszawsko – Wiedeńskiej. Spowodowało to napływ taniej siły roboczej i ponowny rozwój eksportu, ukształtowało więc doskonałe warunki dla dalszego rozwoju włókiennictwa. Łódź stała się miastem czterech kultur, w którym oprócz Polaków mieszkali i pracowali Niemcy, Żydzi oraz Rosjanie.

1.2 Przemysł włókienniczy i odzieżowy w regionie łódzkim w XX wieku

Po zakończeniu drugiej wojny światowej zakłady produkujące dla przemysłu włókienniczego i odzieżowego były całkowicie zniszczone⁵. Na pierwsze powojenne lata przypadał więc okres

⁴ J. Szosland (red.) *Apogeuem włókiennictwa w Polsce*, praca zbiorowa, Wyd. Stowarzyszenie Włókienników Polskich, Łódź 2010, s. 15-16.

⁵ J. Szosland (red.) *Apogeuem włókiennictwa ...op. cit.*, s. 20-21 i 26.

odbudowy. W 1945 roku powstało Zjednoczenie Przemysłu Bawełnianego, którego zadaniem była między innymi rejestracja wszystkich odbudowywanych zakładów, ustalanie planów produkcji i kontrola ich wykonania. Przemysł lekki (włókienniczy, odzieżowy i skórzany) w ciągu kolejnych dziesięcioleci systematycznie się rozwijał. Opracowane zostały nowe technologie. Wprowadzono i stopniowo zwiększano produkcję włókien chemicznych i materiałów pomocniczych. Zmienił się także system zarządzania.

W procesie odtwarzania i rozwoju przemysłu włókienniczego w regionie łódzkim można wyróżnić kilka etapów, od odbudowy ze zniszczeń wojennych do przeprowadzenia poważnych zmian organizacyjnych mających na celu zwiększenie i unowocześnienie produkcji.

W latach 1946 – 1960, po okresie usuwania zniszczeń wojennych, zarówno w przemyśle włókienniczym jak i odzieżowym oraz skórzanym miał miejsce szybki wzrost produkcji⁶. Towarzyszył mu rozwój wzornictwa zgodnego z kierunkami mody, zmiany struktury surowcowej. Zwiększyła się także dbałość o estetykę wykonywanych wyrobów oraz ich funkcjonalność. W zakładach powstawały komórki wzorcujące, zatrudniające projektantów i plastyków. Zaowocowało to wprowadzeniem do produkcji nowych wzorów zgodnych z kierunkami mody. Starano się nadążyć za zwiększającymi się potrzebami społecznymi. Przedsiębiorstwa zarządzane były centralnie przez Zjednoczenia, a później Centralne Zarządy Przemysłu. Ich zadaniem było także planowanie produkcji. W roku 1945 rozpoczął działalność Wydział Włókienniczy Politechniki Łódzkiej, którego zadaniem było przygotowanie kadr dla potrzeb rozwijającego się przemysłu. Tempo wzrostu najlepiej obrazują wskaźniki produkcyjne na jednego mieszkańca (*Tabela 1*).

⁶ Ibidem, s. 21, 28-29, 57-65.

Tabela 1.
Wielkość produkcji na jednego mieszkańca,
w wybranych latach

Wyrób	1937	1949	1955	1960
<i>Przędza</i>				
• bawełniana i bawełnopodobna [kg]	2,3	3,7	4,2	5,2
• wełniana i wełnopodobna [kg]	1,0	1,6	1,9	2,0
• lniano-konopna [kg]	0,24	0,79	0,95	1,2
<i>Tkaniny</i>				
• bawełniane i bawełnopodobne [m]	9,5	16,5	20,6	22,4
• wełniane i wełnopodobne [m]	1,1	2,1	2,8	2,7
• jedwabne [m]	0,67	2,0	3,0	3,8
• lniano-konopne [m]	0,63	1,9	1,9	2,7
Skóry twarde [kg]	0,64	0,53	0,63	0,66
Skóry miękkie [dcm ²]	11,6	17,4	29,3	41,0

Źródło: J. Szosland (red.) *Apogeuem włókiennictwa w Polsce*, praca zbiorowa, Wyd. Stowarzyszenie Włókienników Polskich, Łódź 2010, s. 58.

Rosnące zapotrzebowanie na tkaniny spowodowało szybki rozwój produkcji włókien chemicznych, mających zastąpić naturalne. Podobna tendencja była widoczna w przemyśle skórzanym. Skóry naturalne zaczęto zastępować surowcami nieskórzanymi. Rozbudowywano także już istniejące i budowano nowe przędzalnie bawełny, które pełniły kluczową rolę w przemyśle włókienniczym. Dążono do unowocześnienia parku maszynowego, tak aby możliwe było skrócenie cyklu produkcyjnego, zwiększenie wydajności i automatyzacja produkcji. Aby nadążyć za zwiększającym się zapotrzebowaniem rynku zakłady zaczęły pracować na dwie lub trzy zmiany. Rozwijał się eksport wyrobów przemysłu lekkiego.

Lata 1961 – 1970 były okresem dalszego wzrostu produkcji oraz intensywnego rozwoju surowców chemicznych dla przemysłu włókienniczego i skórzanego⁷. Wprowadzano także nowe technologie uszlachetniania produkcji wyrobów włókienniczych. Zwiększano asortyment wyrobów produkowanych na rynek krajowy, rósł także eksport. Rozwijał się przemysł dziewiarsko-pończosznicy, odzieżowy i obuwniczy. Następowła dalsza modernizacja zakładów, głównie przędzalni. Tempo rozwoju produkcji przedstawiają dane w *Tabeli 2*.

Starano się zachować równowagę pomiędzy produkcją półfabrykatów (przędzy, tkanin surowych) a wytwarzaniem tkanin, dzianin i innych wyrobów włókienniczych. Szybko rozwijała się produkcja włókien chemicznych-poliamidowych i wełnopodobnych poliestrowych. Ich dodatek poprawiał funkcjonalność oraz trwałość wyrobów. W przemyśle obuwniczym coraz częściej używano spodów nieskórzanym, co spowodowało spadek wykorzystania skór twardych. Nastąpił dalszy rozwój wzornictwa zgodnego z trendami mody. Właściwie w każdym zakładzie wytwarzającym produkty finalne istniała wzorcownia zatrudniająca projektantów i plastyków. Opracowywano nowoczesne technologie wykończania tkanin i skór. Zajmowały się tym placówki naukowo – badawcze. Rosnący poziom produkcji spowodował rozszerzenie i zwiększenie eksportu wyrobów przemysłu tekstylnego. Maksymalnie wykorzystywana była zdolność produkcyjna przedsiębiorstw. Jeśli było to możliwe ze względu na bezpieczeństwo pracy, produkcja odbywała się na trzy zmiany. Wyjątek stanowiły wydziały konfekcjonujące (wytwarzanie wyrobów odzieżowych, dziewiarskich, obuwia), wprowadzono tam dwie zmiany. Działania te miały bezpośredni wpływ na wzrost produkcji oraz zatrudnienia. Modernizowano i rozbudowywano istniejące zakłady. Unowocześniano park maszynowy, wymieniając stare, mało wydajne krosna i przędzarki na nowe. Powstawało mniej

⁷ Ibidem, s. 68-78.

nowych zakładów niż w poprzednich latach. Były to przede wszystkim zakłady odzieżowe.

Tabela 2.
**Wielkość produkcji wybranych półfabrykatów
i wyrobów gotowych, w wybranych latach**

Rok	1960	1965	1970
Przędza [tys. ton]			
przędza bawełniana i bawełnopodobna	149,6	182,9	205,6
przędza wełniana i wełnopodobna czesankowa	20,0	24,1	34,9
przędza wełniana i wełnopodobna zgrzebna	38,8	42,0	47,5
przędza lniano-konopna czesana	8,7	8,8	12,7
przędza lniano-konopna pakulana	25,7	35,5	43,1
przędza jutowa	22,3	24,4	24,6
przędza teksturowana	-	0,8	5,3
nici bawełniane	2,4	3,3	3,8
nici lniano-konopne	1,3	1,7	2,8
Tkaniny [mln m]			
<i>tkaniny bawełniane i bawełnopodobne</i>	659,6	801,8	872,0
- w tym, z udziałem włókien syntetycznych	-	4,1	38,5
- z Elaną	-	3,4	29,1
- ze Stilonem	-	-	18,1
<i>tkaniny wełniane i wełnopodobne</i>	75,8	88,3	95,2
- w tym, z udziałem włókien syntetycznych	0,282	20,8	49,4
- z Elaną	0,282	20,5	42,0
- z Anilaną	-	0,20	16,9
<i>tkaniny jedwabne</i>	102,8	118,9	146,9
- w tym, z jedwabiu sztucznego	96,2	98,8	110,2
- z włókien syntetycznych	5,4	19,3	35,4
<i>tkaniny lniano-konopne</i>	79,7	92,6	125,5
wyroby włókiennicze nietkane, przędziny, włókniny	1,5	8,6	18,1
Wyroby dziewiarskie [mln sztuk]			
<i>wyroby dziewiarskie</i>	114,6	153,2	214,2
- w tym, z włókien syntetycznych	2,7	12,6	42,0
wyroby pończosznicze [mln par]	88,4	114,7	131,0
- w tym, z włókien syntetycznych	20,5	42,9	63,5

dywany i chodniki	2,8	4,3	6,0
firanki	11,6	11,8	18,3
przerób tkanin na konfekcję [mln m]	147,0	190,3	207,1
skóry twarde [tys. t]	19,7	13,5	11,8
skóry miękkie tys. t]	10,5	13,9	19,1
sztuczna skóra podeszwową	1,1	1,6	5,4

Źródło: J. Szosland (red.) *Apogeuł włókiennictwa ...op. cit., s. 69.*

W latach 1971 – 1980 przemysł tekstylny nadal rozwijał się w szybkim tempie⁸. Dopiero pod koniec opisywanego okresu uległo ono zmniejszeniu. W tym czasie wprowadzono wiele nowoczesnych technologii, wzrosła produkcja włókien chemicznych. Proces ten obrazuje *Tabela 3*.

Tabela 3.
**Wielkość produkcji wybranych wyrobów
w latach 1970 -1980**

Rok	1970	1975	1980
Sprzedaż wyrobów własnej produkcji i usług w cenach zbytu [mld zł]	147,3	266,2	365,1
Przędza [tys. ton]			
Przędza bawełniana i bawełnopodobna	205,6	210,1	215,9
Przędza wełniana i wełnopodobna czesankowa	34,9	49,3	49,3
Przędza wełniana i wełnopodobna zgrzebna	47,5	48,9	52,1
Przędza lniano-konopna czesankowa	12,7	12,6	10,4
Przędza lniano-konopna pakulana	43,1	41,4	28,4
Przędza jutowa	24,6	25,7	20,4
Przędza teksturowana	5,3	21,4	19,0
Nici bawełniane	3,8	-	-
Nici syntetyczne	-	0,319	1,3
Nici lniano - konopne	2,8	0,527	2,235
Tkaniny [mln m]			
Tkaniny bawełniane i bawełnopodobne, w tym:	872,0	923,0	882,0

⁸ J. Szosland (red.) *Apogeuł włókiennictwa ...op. cit., s. 79-91.*

- z udziałem włókien syntetycznych	38,5	171,6	217,1
- z Elaną	29,1	106,5	106,8
Tkaniny wełniane i wełnopodobne	95,2	121,1	120,4
Tkaniny jedwabne, w tym:	146,9	170,6	160,3
- z jedwabiu sztucznego	110,2	77,2	74,1
- z włókien syntetycznych	35,4	72,3	84,4
Tkaniny lniano-konopne, w tym:	125,5	144,1	123,1
- tkaniny lniane z udziałem Elany	-	16,0	11,4
Tkaniny jutowe	53,9	57,1	51,5
Tkaniny polipropylenowe	-	28,0	59,3
Wyroby dziewiarskie [mln szt.], w tym:	214,2	292,8	323,2
- z Anilany	-	50,0	122,1
Wyroby pończosnicze [mln par], w tym:	131,0	184,6	256,2
- z przędzy teksturowanych	5,8	10,0	50,5
Dywany i chodniki [mln m ²]	6,0	11,8	15,3
Firanki [mln m ²]	18,3	39,8	53,9
Przerób tkanin i dzianin na konfekcję [mln m]	207,1	274,1	311,2
Skóry twarde [tys. t]	11,8	10,5	9,1
Skóry miękkie [tys. t]	19,1	28,5	28,8

Źródło: J. Szosland (red.) *Apogeuum włókiennictwa ...op. cit., s. 79-80.*

W analizowanym okresie wzrost produkcji półfabrykatów takich jak przędzy oraz tkanin bawełnianych surowych był jednak zbyt mały w stosunku do potrzeb. Jedną z przyczyn był spadek zatrudnienia w przemyśle włókienniczym, szczególnie w przędzalniach. Wobec braku odpowiedniej liczby pracowników zaczęto ograniczać pracę na trzeciej zmianie. Zwiększono zatem import półfabrykatów. Zaczęto produkować dzianiny tkaninopodobne typu Bistor, pod koniec lat siedemdziesiątych zapotrzebowanie na nie zaczęło się jednak zmniejszać. Wzrasta natomiast zapotrzebowanie na wyroby z surowców naturalnych: bawełny, wełny, lnu i skóry. Rozwija się wzornictwo oraz produkcja wyrobów galanteryjnych, takich jak guziki i zamki błyskawiczne. Udoskonalony został proces wykańczania tkanin. Możliwe stało się stosowanie większości apretur znanych w krajach

uprzemysłowionych. Nadal zwiększał się udział surowców chemicznych zarówno we włókiennictwie jak i w branży skórzaney. Zbudowano nowe zakłady produkcyjne oraz unowocześniano już istniejące. Pod koniec analizowanego dziesięciolecia ograniczono import surowców i półfabrykatów, znacząco zmniejszyły się więc ich zapasy. Zaczęto ograniczać także środki inwestycyjne dla przemysłu lekkiego, nie zakończono więc w pełni modernizacji parku maszynowego.

W latach 1981 – 1984, w porównaniu z poprzednim okresem, nastąpiło obniżenie wielkości produkcji, dostaw rynkowych i eksportowych⁹. Głównymi przyczynami były braki w zaopatrzeniu w surowce dla przemysłu włókienniczego oraz zmniejszenie poziomu zatrudnienia w zawodach związanych bezpośrednio z produkcją. Spadek liczby zatrudnionych spowodował likwidację pracy na trzeciej zmianie. Wprowadzono wolne soboty. Wszystko to wpłynęło na zmniejszenie produkcji zarówno półfabrykatów jak i wyrobów finalnych. Wyjątek stanowiła branża obuwnicza, w której liczba wytwarzanych wyrobów została zachowana.

Tabela 4.
Wielkość produkcji wybranych wyrobów
w latach 1980 - 1984

Wyrób/ rok	1980	1983	1984
Przędza bawełniana i bawełnopodobna [tys. t]	215,9	175,4	178,0
Przędza wełniana i wełnopodobna [tys. t]	101,4	69,2	78,3
Przędza lniano-konopna [tys. t]	38,9	25,9	29,2
Tkaniny bawełniane i bawełnopodobne [mln m]	882,0	769,5	800,5
Tkaniny wełniane i wełnopodobne [mln m]	120,4	91,9	100,2
Tkaniny lniano-konopne [mln m]	123,1	81,2	79,0
Tkaniny jedwabne [mln m]	150,2	134,4	129,5
Firanki [mln m ²]	53,9	56,7	62,5
Dywany i chodniki [mln m ²]	15,3	14,2	-

⁹ J. Szosland (red.) *Apogium włókiennictwa ...op. cit., s. 91-96.*

Przerób tkanin na konfekcję przemysłu odzieżowego [mln m]	250,1	bd.	203,0
Wyroby dziewiarskie [mln szt.]	323,2	232,1	285,0
Wyroby pończosznicze [mln par]	256,2	227,1	235,9
Skóry miękkie [mln m ²]	28,8	27,2	27,1
Obuwie skórzane [mln par]	62,5	63,2	64,5
Obuwie z tworzyw sztucznych i syntetycznych [mln par]	23,3	21,3	20,8
Obuwie z cholewką tekstylną [mln par]	21,3	23,4	23,2
Tkaniny polipropylenowe [mln m]	59,3	52,4	52,4

Źródło: J. Szosland (red.) *Apogeuem włókiennictwa ...op. cit.*, s. 92.

Próbowano poprawić sytuację na rynku wyrobów przemysłu lekkiego wprowadzając na wiele towarów programy operacyjne i system zamówień rządowych. Były one traktowane priorytetowo, zapewniono więc odpowiednią ilość surowców i innych niezbędnych środków. Znacznie ograniczony został eksport.

Po roku 1984 nastąpiły w kraju zmiany ustrojowe i gospodarcze¹⁰. Spowodowały regres w całym polskim przemyśle. Niekorzystne tendencje nie ominęły także branży tekstylnej. Zlikwidowanych zostało wiele dużych zakładów. Te, które pozostały modernizowały park maszynowy, wprowadzały nowe technologie oraz nowe formy organizacji. Miejsce zlikwidowanych przedsiębiorstw zajęły małe, prywatne firmy. Jednocześnie na polski rynek trafiało coraz więcej tanich wyrobów sprowadzanych z zagranicy. Nie zawsze były one dobrej jakości, wygrywały jednak konkurencję z powodu niskich cen.

Przemysł bawełniany, produkujący przędze, dzianiny i tkaniny stanowił zaplecze dla zakładów wytwarzających odzież oraz tkaniny techniczne¹¹. Jego likwidacja doprowadziła do upadku wielu

¹⁰ Ibidem, s. 238.

¹¹ K. Kubiak *Organizacje przedsiębiorców w procesie zarządzania restrukturyzacją przedsiębiorstw włókienniczych i odzieżowych*, Wydawnictwo Społecznej Akademii Nauk, Łódź 2015, s. 127-131.

przedsiębiorstw, które korzystały z rodzimych surowców. W latach 1989 – 2000 wykorzystanie bawełny w Polsce (a zatem i w województwie łódzkim) zmniejszyło się o ponad 75%, a do roku 2009 spadek wyniósł kolejne 88%.

Do połowy lat dziewięćdziesiątych wyroby przemysłu lekkiego eksportowane były do krajów Wspólnoty Europejskiej. Dla odbiorców zachodnich natomiast wykonywany był „przerób uszlachetniający” (produkcja odzieży z surowców powierzonych przez kontrahenta), który minimalizował w pewnym stopniu straty spowodowane brakiem eksportu do Związku Radzieckiego. Do 1995 roku przekraczał on 80% eksportu odzieży. Pozwoliło to na utrzymanie dotychczasowego poziomu zatrudnienia. Taka polityka przyczyniła się jednak do postępującego uzależnienia zakładu od zleceniodawcy, który nie był zainteresowany rozwojem firmy. Dostarczał on dokumentację techniczną, tkaniny, nici i inne surowce, potrzebne do wytworzenia wyrobu zgodnie ze wzorem. Polskie firmy produkujące tkaniny oraz dodatki straciły odbiorców. Przyczyniło się to znacząco do ich upadku. Sytuacja uległa dalszemu pogorszeniu po 1996 roku. Znacząco spadła produkcja tkanin (do poziomu niższego niż w 1946 r.). Maszyny i urządzenia wykorzystywane w przemyśle włókienniczym oraz odzieżowym były w znacznym stopniu zużyte, brakowało środków na nowe inwestycje. Konsekwencją było zmniejszenie sprzedaży zarówno na rynek krajowy, jak i za granicę. Polskie firmy traciły także zachodnich kontrahentów, którzy zaczęli zlecać przeroby uszlachetniające innym krajom (np. Bułgarii, Rumunii). Spowodowało to upadek wielu firm, które zajmowały się przede wszystkim podwykonawstwem, nie rozwijając własnej produkcji i nie inwestując w park maszynowy oraz kadry. I tak już trudną sytuację pogorszyło jeszcze zniesienie ograniczeń na import wyrobów włókienniczych i odzieżowych, dostarczanych na polski rynek w dużych ilościach, głównie z Chin. Spowodowało to znaczny spadek cen wymienionych towarów. Wiele firm nie wytrzymało

konkurencji. Likwidacji uległy wielkie przedsiębiorstwa, zatrudniające powyżej tysiąca osób. Na ich miejsce powstały małe zakłady (do 9 pracowników).

Przemysł włókienniczy oraz odzieżowy pełnił znaczącą rolę w regionie łódzkim. W skali kraju był głównym producentem przędzy, materiałów włókienniczych, tkanin, dzianin i odzieży¹². Nadal dysponuje dużym potencjałem produkcyjnym, mającym wpływ na gospodarkę województwa łódzkiego. Doskonale rozwinięte szkolnictwo wyższe zapewniające wykwalifikowaną kadrę (Politechnika Łódzka, Uniwersytet Łódzki, Akademia Sztuk Pięknych), dobre zaplecze naukowo – badawcze, położenie geograficzne ułatwiające handel z państwami europejskimi oraz tradycje włókiennicze sięgające dziewiętnastego wieku stanowią mocne strony przemysłu włókienniczo – odzieżowego i dobrze rokują na przyszłość.

Nowoczesny przemysł włókienniczy i mody (w tym wzornictwo) jest obecnie, jak wcześniej wspomniano, zaliczany do jednej z sześciu branż o największym potencjale rozwoju i jednej z sześciu specjalizacji regionu, które mają stać się jego wizytówką wpływając na poprawę wizerunku województwa łódzkiego¹³.

Należy podkreślić, że przemysł włókienniczo-odzieżowy coraz mniej przystaje do przemysłu tradycyjnego, kojarzonego z niskimi technologiami. Można stwierdzić, że wkracza w obszary zarezerwowane dotychczas dla przemysłu wysokich technologii¹⁴. Sektor ten korzysta z zaawansowanych technologii produkcyjnych

¹² K. Kubiak *Modele współpracy nauka – przemysł. Strategia i plan akcji transformacji przemysłu włókienniczo – odzieżowego z pracochłonnego w naukowo chłonny (raport)*, SWSPiZ, Łódź 2008, s. 5.

¹³ *Regionalna Strategia Innowacji ...op. cit.*, s.48.

¹⁴ A. Rogut *Barwy włókiennictwa. Potencjał przemysłu włókienniczo-odzieżowego w województwie łódzkim*, Projekt finansowany ze środków UE, Instytut EEDRI przy SWSPiZ, Łódź 2007, s. 11.

oraz współpracuje z ważnymi sieciami dystrybucyjnymi aby jak najlepiej sprostać popytowi i wymogom współczesnego rynku.

Jak wykazały badania realizowane w 2011 roku przez Fundację Rozwoju Przedsiębiorczości w Łodzi, w ramach projektu międzynarodowego pod nazwą REQTEXTIL, w najbliższych latach projektowany jest w tym obszarze znaczny rozwój: tekstoniki (jej istotą jest, to że umożliwia integrację placówek badawczych z zakładami), wzornictwa, projektowania, kreowania mody, a także skanowania, nowych technologii, biomateriałów i biotechnologii, indywidualizacji produkcji, nowoczesnych tekstyliów (inteligentne tekstylia i odzież), nanotechnologii (wytwarzanie nanowłókien), tapicerstwa (dla przemysłu meblarskiego i samochodowego), oraz rozwoju usług dla innych działów przemysłu¹⁵. W analizowanym sektorze gospodarki zaznacza się coraz dynamiczniejszy rozwój tekstyliów technicznych i modnego ubioru.

2. PRZEMYSŁ WŁÓKIENNICZO-ODZIEŻOWY W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM W LATACH 2010-2014

2.1 Charakterystyka przedsiębiorstw włókienniczo- odzieżowych

Województwo łódzkie zajmuje ważne miejsce na mapie działalności branży włókienniczo-odzieżowej w Polsce. W latach 2010-2014 przedsiębiorstwa prowadzące tego typu działalność, zarejestrowane w województwie łódzkim, miały znaczący udział wśród wszystkich zarejestrowanych na terenie całego kraju. Mimo

¹⁵ E. Ciepucha, J. Stempień *Raport wstępny z pogłębionej analizy sytuacji sektora włókienniczo-odzieżowego (Polska)*, projekt dofinansowany ze środków UE, Wyd. FRP, Łódź 2011, s. 57.

spadku ich liczby, zarówno na terenie kraju jak i województwa, w kolejnych latach co piąte z przedsiębiorstw branży tekstylnej było zlokalizowane na terenie województwa łódzkiego.

2.1.1 Przedsiębiorstwa zarejestrowane w województwie łódzkim

W latach 2010-2014 liczba przedsiębiorstw branży włókienniczo-odzieżowej wpisanych do rejestru REGON na terenie województwa łódzkiego systematycznie spadała (patrz *Tabela 5.*) i pod koniec 2014 roku osiągnęła poziom 9,3 tys. Wśród nich, najliczniejszą grupę – nieco ponad $\frac{3}{4}$ – stanowiły przedsiębiorstwa produkujące odzież, podczas gdy udział firm produkujących skóry i wyroby skórzane nie przekroczył 5%.

Tabela 5.
Przedsiębiorstwa^a branży włókienniczo-odzieżowej
w województwie łódzkim (Stan w dniu 31 XII)

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2011	2012	2013	2014
OGÓLEM.....	10573	9868	9688	9440	9314
Produkcja wyrobów tekstylnych.....	1804	1795	1847	1885	1878
Produkcja odzieży.....	8303	7666	7435	7176	7058
Produkcja skór i wyrobów	466	407	406	379	378

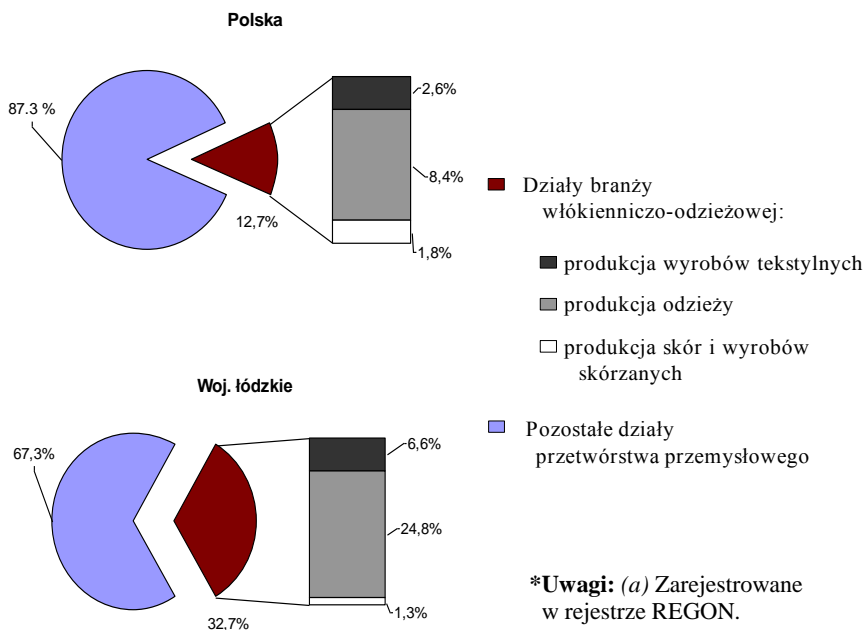
* **Uwagi:** (a) Zarejestrowane w rejestrze REGON.

Przedsiębiorstwa branży włókienniczo-odzieżowej zajmują też niezwykle istotne miejsce wśród wszystkich przedsiębiorstw działających w ramach przetwórstwa przemysłowego w regionie łódzkim (*Wykres 1*).

Podczas gdy w Polsce, według stanu na koniec 2014 r., jedno na osiem przedsiębiorstw zarejestrowanych w ramach przetwórstwa przemysłowego, prowadziło działalność w branży włókienniczo-odzieżowej, w województwie łódzkim było to niemal co trzecie z nich. Największą koncentrację przedsiębiorstw odnotowano wśród jednostek produkujących odzież – co czwarta z nich zarejestrowana była na terenie województwa łódzkiego (wobec 8,4% w skali całej Polski), a jedynie udział przedsiębiorstw produkujących skóry i wyroby skórzane był nieco wyższy w skali kraju (1,8% w Polsce, wobec 1,3% w województwie łódzkim).

Wykres 1.

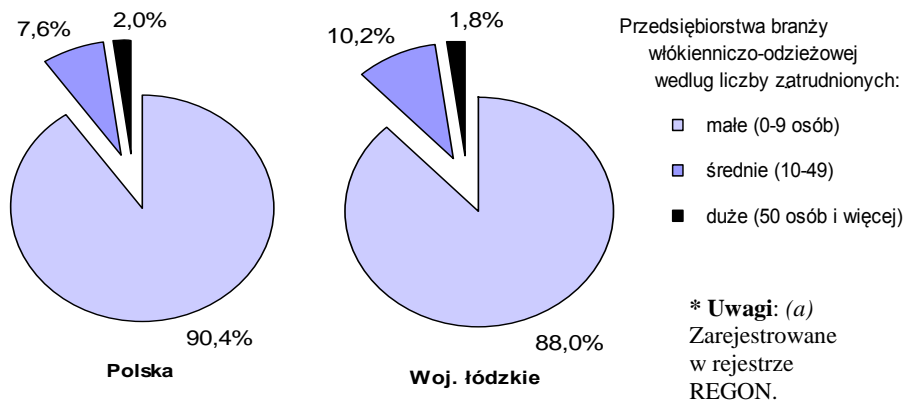
Przedsiębiorstwa^a branży włókienniczo-odzieżowej Udział wśród przedsiębiorstw przetwórstwa przemysłowego (w %; Stan w dniu 31 XII 2014 r.)

W końcu 2014 roku wśród przedsiębiorstw zarejestrowanych w województwie łódzkim najliczniejszą grupę (Wykres 2), choć mającą nieco mniejszy udział niż ten odnotowany w Polsce, stanowiły firmy małe, zatrudniające do 9 osób (88,0% w województwie wobec 90,4% w Polsce). Nieco większy udział niż w skali kraju osiągnęły przedsiębiorstwa średnie, czyli od 10 do 49 zatrudnionych (10,2% w woj. łódzkim wobec 7,6% w Polsce).

Wykres 2.

**Przedsiębiorstwa^a branży włókienniczo-odzieżowej
według klas wielkości zatrudnienia (Stan w dniu 31 XII 2014 r.)**

2.1.2 Firmy¹⁶ branży włókienniczo-odzieżowej, a rynek pracy w województwie łódzkim

Firmy branży włókienniczo-odzieżowej działające na terenie województwa łódzkiego, stanowiąc istotny segment w jego profilu gospodarczym, mają duży wpływ na regionalny rynek pracy. W 2013 r. w 4,1 tys. takich firm pracowało 35,1 tys. osób (Tabela 6).

¹⁶ Firmy prezentowane w tym rozdziale to wszystkie jednostki zlokalizowane na terenie województwa łódzkiego, również te, które są częścią przedsiębiorstw zarejestrowanych i działających na terenie innych województw (jednostki lokalne).

W latach 2010-2013 liczba podmiotów działających w tej branży w kraju systematycznie spadała (o 13,5% w całym okresie), podczas gdy w województwie łódzkim wzrosła w 2011 r. (o 5,5%), aby w kolejnych latach odnotować spadki i w 2013 roku osiągnąć poziom o 11,8% niższy niż w 2010 r.

Tabela 6.
Firmy^a i pracujący w branży włókienniczo-odzieżowej

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2011	2012	2013
Firmy:				
Polska	21683	21447	19575	18756
woj. łódzkie	4679	4936	4439	4125
Pracujący:				
Polska	189441	179860	165289	159379
woj. łódzkie	43633	40659	37065	35120
2010=100				
Firmy:				
Polska	100,0	98,9	90,3	86,5
woj. łódzkie	100,0	105,5	94,9	88,2
Pracujący:				
Polska	100,0	94,9	87,3	84,1
woj. łódzkie	100,0	93,2	84,9	80,5
UDZIAŁ WŚRÓD FIRM PRZETWÓRSTWA PRZEMYSŁOWEGO (w %)				
Firmy:				
Polska	11,8	11,6	10,8	10,4
woj. łódzkie	31,7	32,1	30,3	28,8
Pracujący:				
Polska	8,0	7,7	7,1	6,9
woj. łódzkie	23,8	22,7	21,4	20,7

* Uwagi: (a) Jednostki lokalne.

W tym samym okresie, zarówno w skali kraju jak i województwa, odnotowano spadek liczby pracujących w firmach branży włókienniczo-odzieżowej (o 15,9% w kraju i o 19,5% w województwie łódzkim).

W 2013 roku firmy branży włókienniczo-odzieżowej stanowiły 28,8% jednostek działających w zakresie przetwórstwa przemysłowego na terenie województwa łódzkiego, a pracowało w nich 20,7% osób pracujących w firmach tej sekcji (w Polsce 10,4% firm skupiało 6,9% pracujących).

2.2 **Zatrudnienie i wynagrodzenia w przedsiębiorstwach przemysłu włókienniczo- odzieżowego**

Przeciętne zatrudnienie w przedsiębiorstwach branży włókienniczo-odzieżowej na terenie województwa łódzkiego było niższe w 2014 roku w porównaniu z rokiem 2010, jednocześnie wśród działów tej branży największą liczbę zatrudnionych notuje się w firmach produkujących odzież (patrz *Tabela 7.*).

Tabela 7.
**Przeciętne zatrudnienie w przedsiębiorstwach^a branży
włókienniczo-odzieżowej w województwie łódzkim**

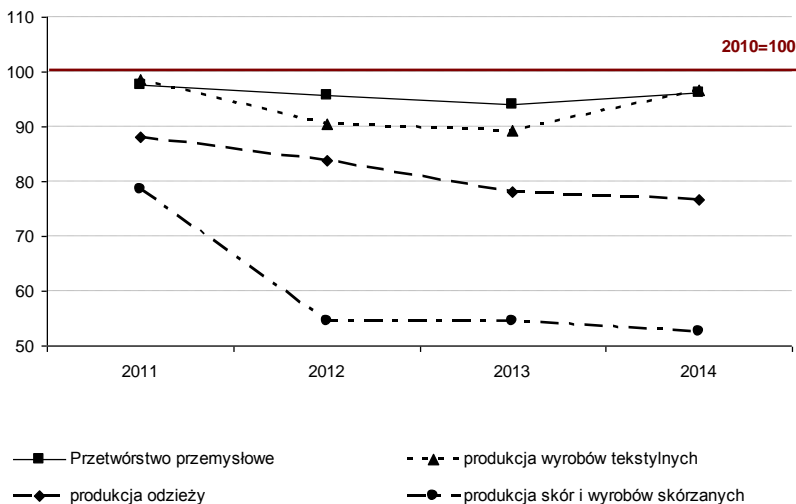
WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2014
	w tys.	
Przetwórstwo przemysłowe	143,6	138,2
<i>w tym:</i>		
produkcja wyrobów tekstylnych	10,5	10,2
produkcja odzieży.....	22,8	17,5
produkcja skór i wyrobów skórzanych	1,3	0,7

* **Uwagi:** (a) Podmioty z liczbą pracujących powyżej 9 osób; bez zatrudnionych za granicą.

W województwie łódzkim w latach 2010-2014 przeciętne zatrudnienie we wszystkich trzech działach branży włókienniczo-odzieżowej spadło w większym stopniu niż w całym przetwórstwie

przemysłowym, przy czym najbardziej znaczące spadki miały miejsce w pierwszym roku tego okresu. W całym czteroletnim obserwowanym okresie najmniejszy ubytek odnotowano w produkcji wyrobów tekstylnych (o 3,3%), a największy (o niemal połowę) – w produkcji skór i wyrobów skórzanych. W tym samym okresie przeciętne zatrudnienie w przedsiębiorstwach produkujących odzież spadło o 23,2%.

Wykres 3.
Przeciętne zatrudnienie w przedsiębiorstwach^a branży włókienniczo-odzieżowej w woj. łódzkim, w latach 2011-2014

* **Uwagi:** (a) jak w tabeli 7.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie w przetwórstwie przemysłowym w 2014 roku w województwie łódzkim wyniosło 3247,91 zł i było znacząco wyższe niż w działach branży włókienniczo-odzieżowej (Tabela 8). Różnica ta była szczególnie widoczna w przedsiębiorstwach zajmujących się produkcją odzieży, w których przeciętna miesięczna płaca była niższa w stosunku do całej sekcji o 1026,07 zł. Dysproporcja ta jeszcze się pogłębiła

w porównaniu z rokiem 2010, kiedy kształtowała się na poziomie 817,93 zł.

W latach 2010-2014 w województwie łódzkim we wszystkich omawianych działach z branży włókienniczo-odzieżowej przeciętne wynagrodzenie wzrosło: w produkcji odzieży – o 18,0%, produkcji wyrobów tekstylnych – o 17,8%, a produkcji skóry i wyroby skórzane – o 2,4%. Warto dodać, że wynagrodzenia w całej sekcji przetwórstwo przemysłowe wzrosły w analizowanym okresie o 20,3%.

Tabela 8.
**Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto
w przedsiębiorstwach^a branży włókienniczo-odzieżowej
w województwie łódzkim**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2014
	w zł	
Przetwórstwo przemysłowe	2700,77	3247,91
<i>w tym:</i>		
produkcja wyrobów tekstylnych	2357,65	2776,64
produkcja odzieży	1882,84	2221,84
produkcja skór i wyrobów skórzanych	2341,55	2398,15

* **Uwagi:** (a) Podmioty sektora przedsiębiorstw (z liczbą pracujących powyżej 9 osób).

Źródło: Główny Urząd Statystyczny.

2.3 Produkcja wyrobów w przedsiębiorstwach przemysłu włókienniczo-odzieżowego

W 2014 r. produkcja sprzedana przedsiębiorstw województwa łódzkiego produkujących wyroby tekstylne, podobnie jak wszystkich tych działających w ramach przetwórstwa przemysłowego, wzrosła o około 1/3 w porównaniu z 2010 rokiem (odpowiednio o 30,2% i 33,3%). Pozostałe przedsiębiorstwa branży włókienniczo-odzieżowej odnotowały w tym samym okresie spadek produkcji

sprzedanej; nieznaczny (o 3,2%) – produkujące odzież, natomiast przedsiębiorstwa produkujące skóry i wyroby skórzane – o 21,0%.

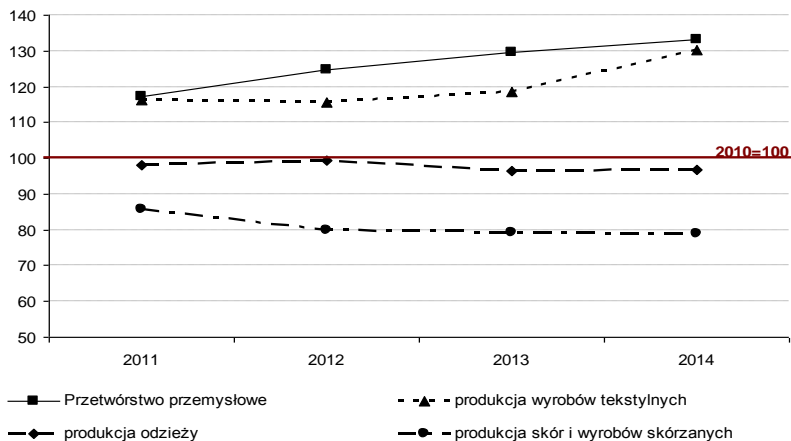
Tabela 9.
Produkcja sprzedana przemysłu w przedsiębiorstwach^a branży włókienniczo-odzieżowej w województwie łódzkim

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2014
	w mln zł (ceny bieżące)	
Przetwórstwo przemysłowe	38077,8	50762,6
<i>w tym:</i>		
produkcja wyrobów tekstylnych	1807,6	2354,3
produkcja odzieży.....	1898,2	1838,0
produkcja skór i wyrobów skórzanych.....	118,3	93,4

***Uwagi:** (a) Podmioty z liczbą pracujących powyżej 9 osób.

Źródło: Główny Urząd Statystyczny.

Wykres 4.
Produkcja sprzedana przemysłu w przedsiębiorstwach^a branży włókienniczo-odzieżowej w województwie łódzkim w latach 2011-2014

* **Uwagi:** (a) Podmioty z liczbą pracujących powyżej 9 osób.

W latach 2010-2014 firmy z branży włókienniczo-odzieżowej województwa łódzkiego w produkcji wybranych wyrobów tej branży, nadal zajmowały znaczącą pozycję w kraju. W produkcji rajstop i rajtuz zajmowały pierwsze miejsce, a ich udział w produkcji krajowej wzrósł jeszcze w tym czasie o 2,2 punktu procentowego do poziomu 91,5% (zob. *Tabela 10*).

Wysoki był również udział województwa łódzkiego w produkcji tkanin bawełnianych o masie powierzchniowej nie przekraczającej 200g/m², z wyłączeniem gazy, drelichów i kolorowo tkanych, który jednak spadł w omawianym okresie o 1,6 punktu procentowego do poziomu 60,9%.

Firmy województwa łódzkiego miały również istotny udział w produkcji sukienek, spódnic i spódnico-spodni damskich lub dziewczęcych – 30,2% produkcji krajowej w 2014 r., koszul męskich lub chłopięcych – 28,0%, bluzek i bluzek koszulowych damskich lub dziewczęcych – 26,4% oraz żakietów damskich lub dziewczęcych – 20,6%.

Wśród wybranych wyrobów, najgłębszy spadek udziału w produkcji krajowej w latach 2010-2014 odnotowano w produkcji tkanin bawełnianych o masie powierzchniowej powyżej 200g/m² bez kolorowo tkanych – o 35,9 punktu procentowego do poziomu 22,7% oraz spodni i szortów męskich lub chłopięcych – o 25,6 punktu procentowego, do 7,8% (*Tabela 10*).

Najwyższy wzrost natomiast zaobserwowano w udziale produkcji garniturów męskich lub chłopięcych i zestawów odzieżowych w ich produkcji krajowej – o 13,8 punktu procentowego do poziomu 27,9% w 2014 r.

Tabela 10.

Produkcja wybranych wyrobów^a w województwie łódzkim
Udział w produkcji krajowej (w %)

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2014
	w %	
Tkaniny bawełniane o masie powierzchniowej nie przekraczającej 200g/m ² , z wyłączeniem gazy, drelichów i kolorowo tkanych	62,5	60,9
Tkaniny bawełniane o masie powierzchniowej powyżej 200g/m ² bez kolorowo tkanych	58,6	22,7
Tkaniny z przędzy z syntetycznych i sztucznych włókien ciągłych	17,8	19,7
Rajstopy i rajtuzy	89,3	91,5
Płaszczki męskie lub chłopięce, wiatrówki i podobne artykuły.....	15,8	9,9
Garnitury męskie lub chłopięce i zestawy odzieżowe.....	14,1	27,9
Spodnie i szorty męskie lub chłopięce	33,4	7,8
Płaszczki damskie lub dziewczęce, wiatrówki i podobne artykuły.....	12,4	15,1
Garsonki i zestawy odzieżowe damskie lub dziewczęce	12,0	10,8
Żakiety damskie lub dziewczęce.....	24,5	20,6
Sukienki, spódnice i spódnico-spodnie damskie lub dziewczęce	23,0	30,2
Spodnie, spodnie typu ogrodniczki i szorty damskie lub dziewczęce	21,8	7,8
Bluzki i bluzki koszulowe damskie lub dziewczęce	26,1	26,4
Koszule męskie lub chłopięce	29,3	28,0

* **Uwagi:** (a) Dane dotyczą podmiotów z liczbą pracujących powyżej 9 osób, według rzeczywistej lokalizacji produkcji.

Źródło: Główny Urząd Statystyczny.

2.4 Wydajność pracy w przedsiębiorstwach przemysłu włókienniczo-odzieżowego

W latach 2010-2014 wydajność pracy, liczona przychodami ze sprzedaży na 1 zatrudnionego, w przedsiębiorstwach przetwórstwa przemysłowego województwa łódzkiego wzrosła o 38,3%, przy czym w ostatnim roku odnotowała nieznaczny spadek o 0,3%.

Również we wszystkich działach produkcyjnych branży włókienniczo-odzieżowej wydajność pracy w tym okresie wzrosła – najwięcej wśród przedsiębiorstw produkujących odzież (o 48,5%). W firmach produkujących skóry i wyroby skórzane wzrost ten osiągnął poziom 40,8%, a jedynie w tych produkujących wyroby tekstylne nie przekroczył przeciętnego wzrostu we wszystkich jednostkach przetwórstwa przemysłowego i wyniósł 29,2%.

Przedsiębiorstwa województwa łódzkiego produkujące wyroby tekstylne oraz odzież odnotowywały wzrost wydajności w stosunku do roku poprzedniego w kolejnych latach opisywanego okresu, natomiast firmy produkujące skóry i wyroby skórzane po trzech latach wzrostu zanotowały spadek wydajności w 2014 roku o 12,4%.

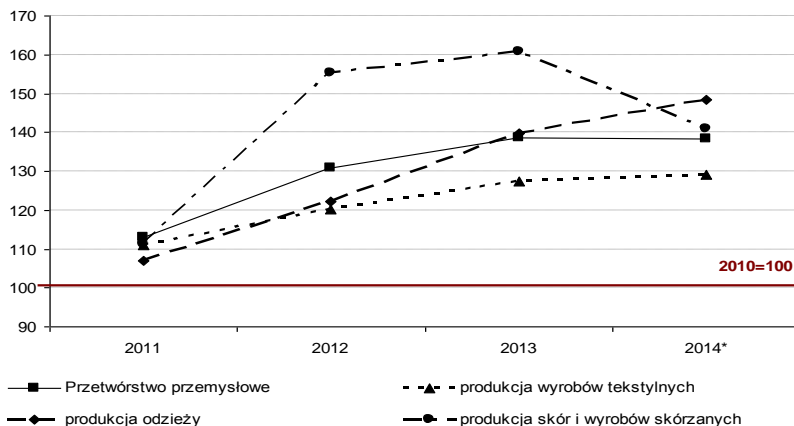
Tabela 11.
Wydajność pracy w przedsiębiorstwach^a przemysłu włókienniczo-odzieżowego w województwie łódzkim
Przychody ze sprzedaży wyrobów na 1 zatrudnionego (w zł)

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2014
	w zł (ceny bieżące)	
Przetwórstwo przemysłowe	276403,16	393595,27
<i>w tym:</i>		
produkcja wyrobów tekstylnych.....	170270,62	231258,99
produkcja odzieży.....	95188,38	117545,25
produkcja skór i wyrobów skórzanych	84883,84	116556,86

* **Uwagi:** (a) Podmioty sektora przedsiębiorstw (z liczbą pracujących powyżej 9 osób).

Wykres 5.

Wydajność pracy w przedsiębiorstwach^a przemysłu włókienniczo-odzieżowego w woj. łódzkim, w latach 2011-2014
Przychody ze sprzedaży wyrobów na 1 zatrudnionego

* Uwagi: jak w tab. 11.

Źródło: Urząd Statystyczny w Łodzi.

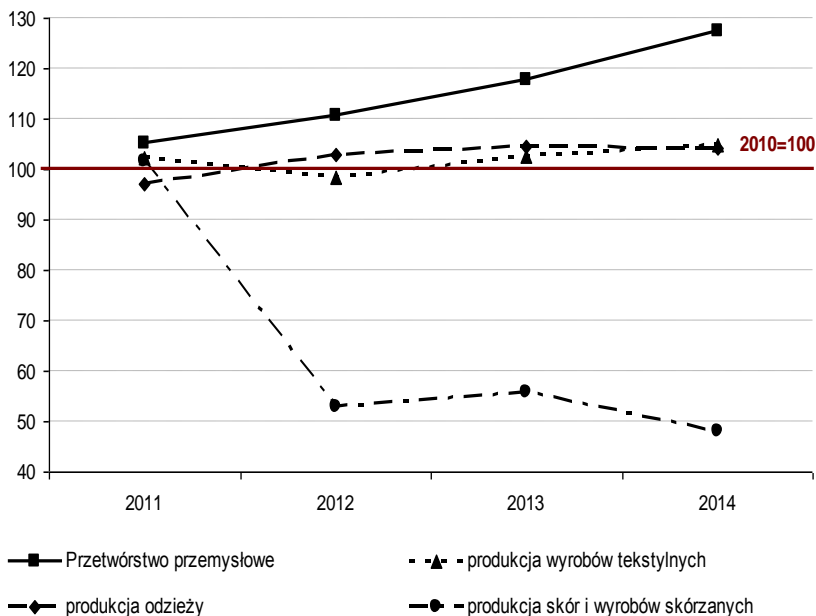
2.5 Środki trwale w przedsiębiorstwach przemysłu włókienniczo-odzieżowego

W latach 2010-2014 wartość środków trwałych w analizowanej grupie przedsiębiorstw województwa łódzkiego nieznacznie wzrosła w firmach produkujących wyroby tekstylne i odzież (odpowiednio o 4,7% i 4,3%), znacząco spadła natomiast w grupie przedsiębiorstw produkujących skóry i wyroby skórzane (o 51,9%).

W latach 2010-2014 w województwie łódzkim wartość brutto maszyn i urządzeń przetwórstwa przemysłowego wzrosła o 30,1%, a w przedsiębiorstwach produkujących wyroby tekstylne nastąpił w tym czasie wzrost o 9,7%. Spadek zanotowano natomiast w grupie przedsiębiorstw produkujących odzież - o 0,4% oraz wytwarzających skóry i wyroby skórzane - o 58,9%.

Wykres 6.

**Wartość brutto środków trwałych^a w przedsiębiorstwach^b
przemysłu włókienniczo-odzieżowego w województwie łódzkim
w latach 2011-2014 (Stan w końcu roku)**

* **Uwagi:** (a) Ogółem, bez gruntów, łącznie z zasadzeniami; w bieżących cenach ewidencyjnych. b Podmioty sektora przedsiębiorstw (z liczbą pracujących powyżej 9 osób).

Podobnie kształtował się udział wartości maszyn i urządzeń w wartości brutto środków trwałych ogółem w przedsiębiorstwach branży włókienniczo-odzieżowej województwa łódzkiego, który wzrósł jedynie w grupie przedsiębiorstw produkujących wyroby tekstylne (o 3,4 punktu procentowego do poziomu 72,8%). Udział ten spadł natomiast wśród firm produkujących odzież (o 2,5 punktu procentowego do poziomu 53,4%) oraz tych produkujących skóry i wyroby skórzane (o 9,9 punktu procentowego do poziomu 57,6%).

Tabela 12.

**Wartość brutto maszyn i urządzeń^a w przedsiębiorstwach^b
branży włókienniczo-odzieżowej w województwie łódzkim
w latach 2010-2014 (Stan w końcu roku)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2014
W TYSIĄCACH ZŁOTYCH		
Przetwórstwo przemysłowe	15536783	20218435
<i>w tym:</i>		
produkcja wyrobów tekstylnych	1117480	1226351
produkcja odzieży	477041	474984
produkcja skór i wyrobów skórzanych	58963	24228
W % ŚRODKÓW TRWAŁYCH OGÓLEM		
Przetwórstwo przemysłowe	63,3	64,7
<i>w tym:</i>		
produkcja wyrobów tekstylnych	69,4	72,8
produkcja odzieży	55,9	53,4
produkcja skór i wyrobów skórzanych	67,5	57,6

* **Uwagi:** (a) W bieżących cenach ewidencyjnych. b Podmioty sektora przedsiębiorstw (z liczbą pracujących powyżej 9 osób).

3. EDUKACJA DLA POTRZEB PRZEMYSŁU WŁÓKIENNICZO-ODZIEŻOWEGO W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM

3.1 Ogólna charakterystyka szkół kształcących na potrzeby przemysłu włókienniczego i odzieżowego

Dla właściwego zapewnienia funkcjonowania zakładów działających w branży włókienniczo – odzieżowej potrzebni byli wykwalifikowani pracownicy, zarówno na stanowiskach kierowniczych jak i robotniczych. W pierwszych latach po wojnie na każdym z wymienionych szczebli widoczne były duże braki kadrowe. Zaczęły więc powstawać szkoły kształcące dla potrzeb odbudowywanych zakładów. Decyzje o ich uruchamianiu

podejmował minister przemysłu lekkiego¹⁷. W lutym 1952 roku w Łodzi i w regionie łódzkim istniało osiem szkół średnich zawodowych II stopnia kształcących pracowników dla przemysłu włókienniczego (wełnianego, jedwabniczo – galanteryjnego, dziewiarskiego), a także kadre ekonomiczną niezbędną w każdym zakładzie. W latach 1946 – 1955 prowadziło działalność trzynaście szkół. Były to zarówno technika, jak i zasadnicze szkoły zawodowe.

W latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych dwudziestego wieku w Łodzi prowadziły działalność następujące szkoły:

- Technikum Włókiennicze nr 1
- Technikum Włókiennicze nr 2
- Technikum Odzieżowe
- Zasadnicza Szkoła Zawodowa Odzieżowa
- Zasadnicza Szkoła Zawodowa Przyzakładowa Włókiennicza (dwie szkoły tego typu)
- Zasadnicza Szkoła Zawodowa Przyzakładowa Włókienniczo – Odzieżowa
- Technikum Włókiennicze dla pracujących po Zasadniczej Szkole Zawodowej (dwie szkoły)
- Technikum Odzieżowe dla pracujących po Zasadniczej Szkole Zawodowej
- Zaoczne Technikum Włókiennicze (dwie szkoły)
- Zaoczne Technikum Odzieżowe (dwie szkoły)
- Zaoczne Technikum Włókiennicze po Zasadniczej Szkole Zawodowej
- Zaoczne Technikum Włókienniczo – Odzieżowe po Zasadniczej Szkole Zawodowej

¹⁷ J. Szosland (red.) *Apogeuum włókiennictwa ...op. cit.*, s. 218-223.

Ogółem w roku szkolnym 1969/1970 w wymienionych wyżej szkołach kształciło się 5475 osób, które stanowiły przyszłą kadre dla sektora włókienniczego i odzieżowego.

W roku szkolnym 1983/1984 funkcjonowało już tylko jedenaście szkół, w których ogółem uczyło się 2660 osób. Były to następujące placówki;

- Technikum Włókiennicze nr 1
- Technikum Odzieżowe nr 1 ZSO nr 1
- Technikum Odzieżowe nr 2 ZSO nr 2
- Policealne Studium Zawodowe Włókiennicze
- Zasadnicza Szkoła Włókiennicza w ZSW nr 1
- Zasadnicza Szkoła Włókiennicza w ZS nr 1
- Zasadnicza Szkoła Włókiennicza Przyzakładowa przędzalni czesankowej im. Gwardii Ludowej „Polmerino”
- Zasadnicza Szkoła Odzieżowa w ZSO nr 1
- Zasadnicza Szkoła Odzieżowa w ZSO nr 2
- Liceum Zawodowe w SZO nr 2
- Średnie Studium Zawodowe w ZS nr 1.

W ciągu czternastu lat liczba uczniów, a co za tym idzie absolwentów szkół włókienniczych i odzieżowych zmniejszyła się o około połowę. Jest to znacząca różnica, której przyczyn należy szukać między innymi w przemianach społeczno – gospodarczych zachodzących w kraju oraz w reformie szkolnictwa wprowadzonej od 1999 roku (mającej na celu zmianę struktury kształcenia). Powyższe uwarunkowania doprowadziły do likwidacji wielu placówek kształcących na potrzeby przemysłu włókienniczego oraz odzieżowego, a te, które pozostały miały coraz większy problem z naborem. Niekorzystne tendencje dotyczyły wszystkich szkół

zawodowych (zarówno techników jak i szkół zasadniczych), nie tylko tych kształcących kadry dla branży tekstylnej.

W ostatnich latach podjęte zostały działania mające na celu odbudowę kształcenia zawodowego, w tym także dla potrzeb przemysłu włókienniczego i odzieżowego. Jest to jednak proces długotrwały. Zmiana wizerunku zarówno szkoły zawodowej, jak i obrazu pracy w analizowanej branży (która w świadomości społecznej jest ciężka oraz nisko opłacana) nie należy do łatwych. Wymaga wielu działań ukierunkowanych na promowanie zawodów związanych z przemysłem tekstylnym, od czasów powojennych dokonał się bowiem duży postęp technologiczny. Aby szkoły mogły przygotować pracowników o takich kwalifikacjach, jakie poszukiwane są obecnie na rynku pracy niezbędna jest współpraca z pracodawcami (o czym szerzej w rozdziale 4.5 niniejszego raportu). Tylko wtedy absolwenci będą w pełni przygotowani do pracy w nowoczesnych firmach włókienniczych i odzieżowych.

Obecnie w województwie łódzkim istnieje sześć szkół ponadgimnazjalnych kształcących w zawodach włókienniczo-odzieżowych. Pięć z nich to placówki publiczne. Politechnika Łódzka zapewnia natomiast kadre z wykształceniem wyższym.

Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Łodzi ul. Żeromskiego 115

Historia szkoły sięga dziewiętnastego wieku¹⁸. W 1869 roku powstała Łódzka Wyższa Szkoła Rzemieślnicza, która swoją siedzibę miała przy pl. Wolności 14. Od 1903 roku jako Łódzka Szkoła Rękodzielniczo-Przemysłowa mieściła się przy ul. Żeromskiego 115, kształciła pokolenia specjalistów w przemyśle tkackim, przedziałniczym i dziewiarskim. Po wybuchu pierwszej wojny światowej budynek szkoły stał się szpitalem wojennym. Po odzyskaniu niepodległości, w 1919 roku otworzono Państwową

¹⁸ <http://www.zsp19.lodz.pl/?pg=12> [data dostępu: 24.02.2016 r.]

Szkołę Włókienniczą z wydziałami: przędzalniczym, tkackim i farbiarsko – wykańczalniczym. W 1920 r. rozpoczął działalność wydział mechaniczny, a dziewięć lat później - wydział dziewiarski. W 1930 r. powstał wydział elektryczny. W 1936 r. po reformie oświaty szkoła zmieniła nazwę na Państwową Szkołę Techniczno – Przemysłową. Po zakończeniu drugiej wojny światowej placówka wznowiła działalność, zachowując wcześniejszą strukturę i nazwę. Do lat pięćdziesiątych była jedyną w mieście średnią szkołą przemysłową, była nawet nazywana „małą politechniką”. Stopniowo zaczęto kształcić wyłącznie włókienników. Kilkukrotnie zmieniana była nazwa szkoły, od 2004 roku działała jako Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 19 im. Karola Wojtyły. Od pierwszego września 2016 roku szkoła przekształciła się w Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Łodzi, tworząc tym samym nowy rozdział w historii.

Obecnie szkoła kształci, poza innymi kierunkami, w następujących zawodach włókienniczych¹⁹:

Technik włókiennik

Ukończenie tego kierunku pozwala na uzyskanie tytułu technika w zakresie następujących kwalifikacji zawodowych:

A.4. Wytwarzanie wyrobów włókienniczych.

A.5. Wykańczanie wyrobów włókienniczych.

A.41. Organizacja i nadzorowanie procesów wytwarzania wyrobów włókienniczych.

Technik włókienniczych wyrobów dekoracyjnych

Ukończenie tego kierunku pozwala na uzyskanie tytułu technika w zakresie następujących kwalifikacji zawodowych:

A.16. Wytwarzanie, konserwacja i renowacja rękodzielniczych wyrobów włókienniczych.

¹⁹ <http://cez.lodz.pl/strefa-gimnazjalisty/> [data dostępu:21.11.2016 r.]

A.42. Opracowywanie dokumentacji wytwarzania włókienniczych wyrobów dekoracyjnych.

A.43. Organizacja procesów wytwarzania włókienniczych wyrobów dekoracyjnych.

Technik tekstronik

Eksperyment pedagogiczny łączący wiedzę włókienniczą z elementami elektroniki, automatyki, informatyki i mechaniki.

Zespół Szkół Przemysłu Mody w Łodzi ul. Naruszewicza 35

Szkoła powstała w 1960 roku²⁰ jako dar włóknarzy oraz pracowników przemysłu odzieżowego i skórzanego. W 1976 r. przyjęła nazwę Zespół Szkół Odzieżowych nr 2, który obejmował: Technikum Odzieżowe, Technikum Skórzane, Liceum Zawodowe, Zasadniczą Szkołę Zawodową, Technikum Odzieżowe Zaoczne, Policealne Studium Zawodowe, Szkołę Przysposobienia Zawodowego. W roku szkolnym 2002/2003 zmieniona została nazwa na Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 12. W marcu 2007 roku szkole nadano imię Błogosławionej Matki Teresy z Kalkuty. Od 2012 r. placówka nosi nazwę Zespół Szkół Przemysłu Mody.

Obecnie szkoła kształci w następujących zawodach odzieżowych:

- Technik technologii odzieży (do roku szkolnego 2015/2016) – stylistka mody
- Technik przemysłu mody (od roku szkolnego 2016/2017)
- Technik cyfrowych procesów graficznych – promotor mody
- Fototechnik – fotograf mody

²⁰ <http://www.zspm.net/historia-szkoly.html> [data dostępu: 25.02.2016 r.]

- Krawiec (ZSZ) – specjalista mody kreatywnej
- Technik usług kosmetycznych (szkoła policealna) – kreator wizerunku.

Zespół Szkół Zawodowych Specjalnych nr 2 w Łodzi **Aleja I Dywizji 16/18**

Placówka powstała w 1972 roku²¹ jako szkoła zawodowa dla uczniów niepełnosprawnych, pod nazwą Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 5. W 1986 roku placówka została przekształcona w Zespół Szkół Zawodowych Specjalnych nr 2. W skład zespołu weszły trzy szkoły: Zasadnicza Szkoła Zawodowa Specjalna nr 5, Zasadnicza Szkoła Zawodowa dla Słabo Widzących i Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 6. W 1992 roku powołano czwartą – Szkołę Specjalną Przystosobiającą do Pracy nr 2.

Obecnie placówka kształci, poza innymi kierunkami, w następujących zawodach włókienniczo - odzieżowych:

Operator maszyn w przemyśle włókienniczym

Ukończenie tego kierunku pozwala na uzyskanie następujących kwalifikacji zawodowych:

- A.4. Wytwarzanie wyrobów włókienniczych
- A.5. Wykańczanie wyrobów włókienniczych

Krawiec

Ukończenie tego kierunku pozwala na uzyskanie następującej kwalifikacji zawodowej:

- A.12. Wykonywanie usług krawieckich

²¹ <http://www.zszs2.szkołnastrona.pl/index.php?p=m&idg=mg,22,36> [data dostępu: 25.02.2016 r.]

Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 6 w Piotrkowie Trybunalskim, ul. Krakowskie Przedmieście 36

Placówka rozpoczęła działalność w 1947 roku jako Publiczna Średnia Szkoła Odzieżowa²². W 1948 r. otwarto Państwowe Liceum Przemysłu Odzieżowego. W 1952 roku obok klas odzieżowych utworzono wydział mechaniczny ze specjalnością „ślusarz narzędziowy” oraz wydział mineralny ze specjalnością „dmuchacz szkła laboratoryjnego”. Zlikwidowano Liceum Przemysłu Odzieżowego. W 1957 roku powstało Technikum Odzieżowe po Zasadniczej Szkole Zawodowej, a w 1963 roku otwarto 5-letnie Technikum Odzieżowe na podbudowie Szkoły Podstawowej. W 1971 r. powołano Technikum Włókiennicze oraz Zasadniczą Szkołę Włókienniczą dla Pracujących. W 1974 roku połączono wszystkie szkoły zawodowe w Zespół Szkół Zawodowych Nr 2. W 1994 roku przekształcono Zespół Szkół Zawodowych Nr 2 w Zespół Szkół Odzieżowych. W 2002 r. zlikwidowane zostały: Zasadnicza Szkoła Włókiennicza i Technikum Włókiennicze. Placówka została przekształcona w Centrum Kształcenia Ustawicznego. W 2004 roku placówkę przekształcono w Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 6, nazwa istnieje do dziś. W 2007 roku szkole nadane zostało imię Królowej Jadwigi.

Obecnie szkoła, poza innymi kierunkami, kształci w następujących zawodach odzieżowych:

Technik technologii odzieży

Ukończenie tego kierunku pozwala na uzyskanie tytułu technika w zakresie następujących kwalifikacji zawodowych:

A.12. Wykonywanie usług krawieckich

A.48. Projektowanie wyrobów odzieżowych

A.49. Organizacja procesów wytwarzania wyrobów odzieżowych

²² <http://www.zsp6piotrkow.com> [data dostępu: 25.02.2016 r.]

Technikum nr 1 w Zduńskiej Woli ul. Stefana Żeromskiego 10

W 1945 roku rozpoczęła działalność Państwowa Szkoła Techniczno-Przemysłowa²³. W 1948 roku składała się ona z pięciu szkół: 4-letniego Gimnazjum Mechanicznego, 3-letniego Gimnazjum Mechanicznego, Liceum Mechanicznego I stopnia, Liceum Mechanicznego dla uczniów z „małą maturą” i Liceum Tkacko-Mechanicznego I stopnia. W 1950 roku Państwowa Szkoła Techniczno-Przemysłowa przekształcona zostaje w Technikum Mechaniczne. Trzy lata później przyłączona zostaje Zasadnicza Szkoła Zawodowa, kształcąca w zawodach: tokarz, stolarz meblowy, tapicer i radiomonter. W 1957 roku powstają: Zasadnicza Szkoła Włókiennicza Przymakładowa oraz Zasadnicza Szkoła Zawodowa Międzyzakładowa dla Pracujących. Od roku szkolnego 1973/1974 placówce nadana została nazwa Zespół Szkół Zawodowych nr 1, która funkcjonuje do dzisiaj. W 2005 roku dołączono Technikum Włókiennicze. Otworzono nowy kierunek – technik technologii odzieży.

Obecnie szkoła kształci, poza innymi kierunkami w zawodzie: Technik technologii odzieży. Ukończenie tego kierunku pozwala na uzyskanie tytułu technika w zakresie następujących kwalifikacji zawodowych: A.12., A.48. i A.49.

Lódzka Szkoła Mody – Kosmetologii - Fryzjerstwa ANAGRA

Szkoła istnieje od 2001 roku²⁴. Jest placówką posiadającą uprawnienia szkoły publicznej, wydającą świadectwa i zaświadczenia na druku MEN. Kształci w zawodach: technik usług kosmetycznych, technik usług fryzjerskich, technik przemysłu mody oraz technik hotelarstwa. Posiada także ofertę kwalifikacyjnych

²³ http://www.zsznr1.pl/rys_historyczny.htm [data dostępu: 25.02.2016 r.]

²⁴ <http://www.anagra.pl/index.php/oszkole> [data dostępu: 25.02.2016 r.]

kursów zawodowych oraz szkoły policealne. Nauka jest bezpłatna. Wyjątek stanowi klasa kosmetyczna.

Politechnika Łódzka, Wydział Technologii Materiałowych i Wzornictwa Tekstyliów

Po drugiej wojnie światowej w branży włókienniczej oraz odzieżowej regionu łódzkiego brakowało także kadry legitymującej się wykształceniem wyższym²⁵. Ich obowiązki wykonywali pracownicy, którzy ukończyli technikum. Już na początku dwudziestego wieku zapoczątkowano działania mające na celu utworzenie uczelni wyższej przygotowującej kadry dla przemysłu włókienniczego. Pierwsza Katedra Włókiennictwa powstała na Politechnice Lwowskiej. W 1931 roku powołana została Katedra Włókiennictwa na Politechnice Warszawskiej. Jednak to właśnie Łódź stała się najważniejszym ośrodkiem włókienniczym w Polsce. Naturalna więc była chęć utworzenia uczelni akademickiej w tym mieście. Politechnika Łódzka została powołana dekretem Rady Ministrów z dnia 26 maja 1945 roku. Wykładowcami zostało wielu wybitnych profesorów. Już od początku istnienia uczelni na Wydziale Mechanicznym powstał Oddział Włókienniczy. Kierownictwo objął prof. Władysław Bratkowski – pomysłodawca i twórca włókiennictwa akademickiego w Łodzi. W tym okresie studia trwały cztery lata, absolwenci uzyskiwali stopień inżyniera dyplomowanego. W 1947 roku powołany został Wydział Włókienniczy. Utworzone zostały cztery katedry: Katedra Włókiennictwa I, Katedra Włókiennictwa II, Katedra Urządzeń Przemysłowych Zakładów Włókienniczych, Katedra Surowców Włókienniczych Naturalnych. Studia trwały cztery lata, absolwenci otrzymywali tytuł magistra inżyniera. Do roku 1970 w skład wydziału wchodziło czternaście katedr z osiemnastoma zakładami. W następnych latach, po zmianie struktury organizacyjnej,

²⁵ J. Szosland (red.) *Apogium włókiennictwa ...*op. cit., s. 201 i dalsze.

zlikwidowane zostały katedry. Na ich miejsce powołano instytuty. Były to:

- Instytut Metrologii, Włóknin i Odzieżownictwa
- Instytut Mechanicznej Technologii Włókna
- Instytut Włókien Sztucznych
- Instytut Fizyki Włókna i Chemicznej Obróbki Włókna
- Instytut Maszyn i Urządzeń Włókienniczych
- Instytut Organizacji i Zarządzania
- Instytut Włókienniczy z siedzibą w Bielsku – Białej.

Na Wydziale Włókienniczym kształcenie odbywało się w systemie dziennym, wieczorowym, zaocznym oraz na studiach podyplomowych i doktoranckich. Współpracowano blisko ze Stowarzyszeniem Włókienników Polskich. Był to jedyny w kraju wydział kształcący kadrę dla przemysłu włókienniczego.

Zmiany ustrojowe mające miejsce w latach 1990 – 1996 nie ominęły także Politechniki Łódzkiej. Przekształcony został system finansowania oraz zarządzania uczelnią. Wdrożony został dwustopniowy system studiów: 3,5 roczne inżynierskie i 1,5 roczne magisterskie. Sytuacja na rynku pracy spowodowała zmiany w programie studiów. Absolwent miał być przygotowany do pracy w dowolnych specjalnościach przemysłu włókienniczego. Poprzednio kształcenie odbywało się w wąskich specjalizacjach. Aby zwiększyć atrakcyjność i zachęcić młodzież do nauki na wydziale powstały przy współpracy z uczelnią francuską studia specjalne „Uniwersytet Mody”. W 1982 roku została uruchomiona specjalność Architektura Tekstyliów. Celem utworzenia Instytutu Architektury Tekstyliów było dopasowanie programu studiów do zmieniających się potrzeb rynku pracy. Współpracuje on zarówno z ośrodkami przemysłowymi, jak i z zagranicznymi placówkami. Powyższa specjalność cieszy się dużym zainteresowaniem osób kształcących

się na wydziale. Rozpoczął także działalność drugi kierunek studiów – Wzornictwo, ze specjalnością Wzornictwo Tekstyliów.

Dawny Wydział Włókienniczy nosi dziś nazwę Wydział Technologii Materiałowych i Wzornictwa Tekstyliów, w którego skład wchodzi²⁶:

- Katedra Włókien Sztucznych
- Katedra Dziewiarstwa
- Katedra Materiałoznawstwa, Towaroznawstwa i Metrologii Włókienniczej
- Katedra Mechaniki i Informatyki Technicznej
- Katedra Mechaniki Maszyn Włókienniczych
- Instytut Architektury Tekstyliów.

3.2 Uczniowie i absolwenci według danych statystyki publicznej w latach 2010-2015

Udział uczniów uczących się w szkołach ponadgimnazjalnych województwa łódzkiego w zawodach ukierunkowanych na przemysł włókienniczo-odzieżowy stanowił 1,4% liczby uczniów ogółem w roku szkolnym 2010/2011. W zasadniczych szkołach zawodowych odsetek ten wyniósł 3,2%, natomiast w technikach – 0,8%.

Cztery lata później, w roku szkolnym 2014/15, odsetki te uległy zmniejszeniu – jedynie 1,0% wszystkich uczniów szkół ponadgimnazjalnych stanowiła grupa kształcąca się w zawodach związanych z branżą włókienniczo-odzieżową, przy czym zasadnicze szkoły zawodowe kształciły 2,7%, a technika – 0,5% uczniów specjalizujących się w kierunkach związanych z opisywaną działalnością gospodarczą.

²⁶ <http://www.p.lodz.pl/pl/wydzialy-jednostki-naukowe> [data dostępu: 26.02.2016 r.]

Tabela 13.
Uczniowie szkolnictwa ponadgimnazjalnego^a
w województwie łódzkim, w latach 2010-2015

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010/11	2014/15
<i>Zasadnicze szkoły zawodowe ogółem.....</i>	11764	9658
<i>w tym:</i>		
robotnicy produkcji wyrobów włókienniczych, odzieży i pokrewni	169	116
krawiec	91	38
tapicer	78	78
operator maszyn w przemyśle włókienniczym	38	14
operator maszyn i urządzeń do produkcji wyrobów	-	14
<i>Technika (łącznie z uzupełniającymi)</i>	34406	31393
<i>w tym:</i>		
technik technologii odzieży	268	97
technik włókiennik	-	33
technik włókienniczych wyrobów dekoracyjnych	-	27

* **Uwaga:** (a) Dla młodzieży, dorosłych i specjalne.

Źródło: Urząd Statystyczny w Łodzi.

Zasadnicze szkoły zawodowe kształciły robotników produkcji wyrobów włókienniczych, odzieży i pokrewnych, krawców, tapicerów, operatorów maszyn w przemyśle włókienniczym oraz operatorów maszyn i urządzeń do produkcji wyrobów włókienniczych, futrzarskich i skórzanych, natomiast technika – techników technologii odzieży, techników włókienników oraz techników włókienniczych wyrobów dekoracyjnych.

Absolwenci wykształceni w zawodach związanych z przemysłem włókienniczo-odzieżowym stanowili 2,5% absolwentów szkół ponadgimnazjalnych ogółem w roku szkolnym 2009/2010 (267 osób łącznie w zasadniczych szkołach zawodowych, technikach i liceach profilowanych) i jedynie 1,2% cztery lata później – w roku szkolnym 2013/14 (117 osób łącznie w zasadniczych szkołach zawodowych i technikach).

Tabela 14.
Absolwenci szkolnictwa ponadgimnazjalnego^a
w województwie łódzkim, w latach 2009-2014

WYSZCZEGÓLNIENIE	2009/10^b	2013/14
<i>Zasadnicze szkoły zawodowe ogółem</i>	3963	2575
<i>w tym:</i>		
robotnicy produkcji wyrobów włókienniczych, odzieży i pokrewni	65	38
krawiec	35	21
tapicer	30	17
operator maszyn w przemyśle włókienniczym.....	20	3
operator maszyn i urządzeń do produkcji wyrobów	-	3
<i>Technika (łącznie z uzupełniającymi)</i>	6870	6904
<i>w tym:</i>		
technik technologii odzieży	74	35
technik włókiennik	-	-
technik włókienniczych wyrobów dekoracyjnych.....	-	-

* **Uwaga:** (a) Dla młodzieży, dorosłych i specjalne. (b) W roku szkolnym 2009/10 dodatkowo (po raz ostatni) 43 absolwentów kreowania ubiorów w liceach profilowanych.

Źródło: Urząd Statystyczny w Łodzi.

4. PRZEMYSŁ WŁÓKIENNICZO – ODZIEŻOWY W OPINIACH PRACODAWCÓW I UCZNIÓW SZKÓŁ ZAWODOWYCH – RAPORT Z BADANIA

4.1 Cele badania

Celem badania było określenie aktualnej sytuacji przemysłu włókienniczo – odzieżowego w Łodzi i w województwie łódzkim. Szczególny akcent został położony na analizę zapotrzebowania na pracowników oraz na identyfikację kwalifikacji poszukiwanych przez pracodawców.

W rezultacie badania ustalono:

- Jakie są plany zatrudnieniowe pracodawców reprezentujących branżę włókienniczo – odzieżową w najbliższych latach?
- Jak jest zapotrzebowanie pracodawców na pracowników o określonych kwalifikacjach?
- Jak pracodawcy oceniają przygotowanie do pracy zawodowej absolwentów szkół kształcących na potrzeby analizowanej branży?
- Jak pracodawcy oceniają jakość kształcenia zawodowego w szkołach o profilu włókienniczo – odzieżowym?
- W jakim stopniu programy nauczania w szkołach o profilu włókienniczo – odzieżowym są dostosowane do potrzeb rynku pracy?
- Jak wygląda współpraca pracodawców ze szkołami, w jakiej formie się ona odbywa i jakie są plany odnośnie współpracy w okresie najbliższych dwunastu miesięcy?
- Jakie są motywy wyboru przez uczących się w szkole zawodowej o profilu włókienniczo – odzieżowym?

- Jak uczniowie oceniają współpracę szkoły z pracodawcami?
- W jaki sposób młodzież poszukuje informacji o sytuacji na rynku pracy?
- Jak uczący się oceniają swoje przygotowanie do wejścia na rynek pracy?

Wnioski sformułowane na podstawie zebranego materiału badawczego mogą stanowić przesłankę dla wprowadzenia zmian w zakresie, formach i treściach kształcenia oraz liczbie uczących się w odniesieniu do konkretnych kwalifikacji.

4.2 Metoda badawcza

Dane do analizy pozyskane zostały za pomocą badania ankietowego oraz indywidualnych wywiadów pogłębionych (IDI).

Badanie ankietowe skierowano do dwóch grup respondentów: pracodawców z sektora włókienniczo - odzieżowego oraz uczniów szkół o profilu włókienniczo - odzieżowym. W przypadku pracodawców zastosowano tradycyjne wywiady kwestionariuszowe oraz ankiety przesłane drogą mailową. Pracodawcy wytypowani zostali we współpracy z Urzędem Statystycznym w Łodzi. Wykaz firm sporządzony był według schematu: struktura podmiotów według wielkości zatrudnienia (z wyłączeniem firm o liczbie pracujących z przedziału 0-2 osoby), z zachowaniem struktury według Polskiej Klasyfikacji Działalności [działy klasyfikacji: 13 (*Produkcja wyrobów tekstylnych*), 14 (*Produkcja odzieży*), 15 (*Produkcja skór i wyrobów ze skór wyprawionych*)]. W układzie przestrzennym dobór firm, z uwzględnieniem wyżej podanej struktury, obejmował poszczególne powiaty o najwyższym udziale firm włókienniczo-odzieżowych: Łódź, pabianicki, zgierski, łódzko-wschodni, łaski, zduńskowolski i tomaszowski. Pozostałe powiaty rozpatrywane były łącznie. Lista firm do badania zweryfikowana

była w oparciu o bazy danych będące w dyspozycji pozostałych partnerów projektu, tj. Związku Przedsiębiorców Przemysłu Mody LEWIATAN i Instytutu EEDRI przy SAN w Łodzi. Ostateczny dobór odpowiedniej próby badawczej został wypracowany podczas spotkań partnerów realizujących projekt. Zdecydowaną większość badanych firm stanowiły łódzkie przedsiębiorstwa.

W odniesieniu do uczniów posłużono się ankietą audytoryjną, którą przeprowadzono w klasach programowo najwyższych szkół zawodowych kształcących na potrzeby branży włókienniczej i odzieżowej (tj. w klasach trzecich i czwartych technikum oraz trzecich szkół zasadniczych).

W rezultacie analizie poddano 114 ankiet uzyskanych od pracodawców oraz 104 wypełnione przez uczniów.

Dane pozyskane z wypełnionych kwestionariuszy ankiet stanowiły główne źródło informacji. Dane te zostały opracowane i poddane analizie ilościowej.

Indywidualne wywiady pogłębione przeprowadzono na celowo dobranej grupie osób: z ekspertami i pracodawcami z branży, z przedstawicielami samorządu województwa łódzkiego oraz z dyrektorem jednej ze szkół zawodowych. W sumie zrealizowano 9 wywiadów. Dane pozyskane w wywiadach zostały poddane analizie jakościowej. Posłużyły one do rozwinięcia i wyjaśnienia wniosków płynących z części ilościowej badania.

Badanie ankietowe w terenie wśród wybranej grupy pracodawców i uczniów zostało zrealizowane w końcu IV kwartału 2015 roku i w I kwartale roku 2016. Natomiast wywiady pogłębione z wybranymi ekspertami (w tym pracodawcami) przeprowadzono w II i III kwartale 2016 roku.

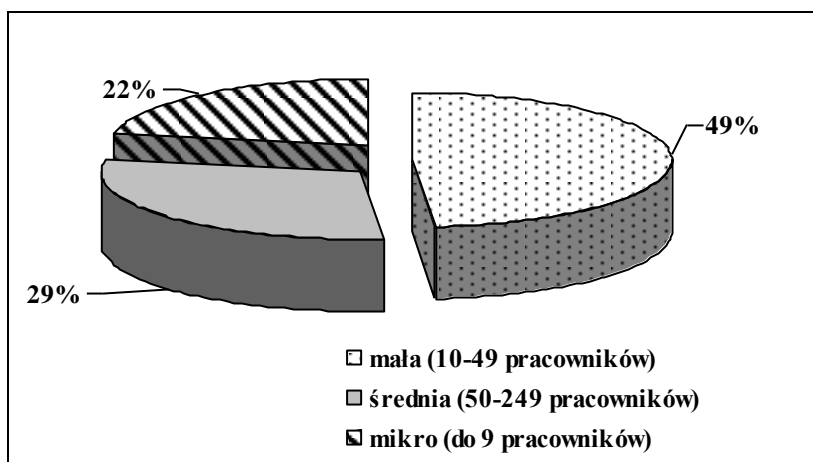
4.3 Charakterystyka respondentów

4.3.1 Pracodawcy

W badaniu wzięło udział 114 przedsiębiorców z województwa łódzkiego prowadzących działalność w branży włókienniczo – odzieżowej. Prawie połowa spośród nich (48,7%) prowadzi małe firmy zatrudniające poniżej 50 osób. Pozostałą część respondentów stanowili przedstawiciele firm średnich, zatrudniający od 50 do 249 pracowników (29,2%) oraz mikroprzedsiębiorcy zatrudniający do 9 pracowników (22,1%) (Wykres 7).

Wykres 7.

Wielkość badanych firm według liczby zatrudnionych (N=113)

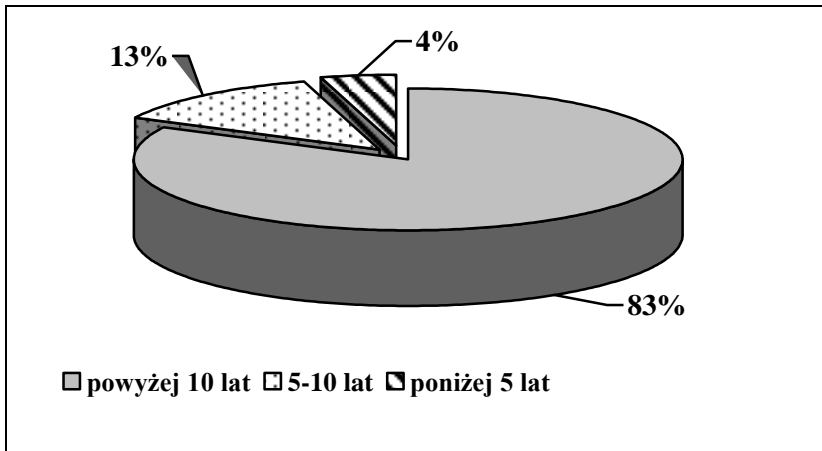

* **Uwagi:** Jeden respondent nie udzielił odpowiedzi na pytanie.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań.

Zdecydowana większość respondentów prowadzi działalność gospodarczą w branży włókienniczo – odzieżowej od ponad dziesięciu lat (94 na 114 respondentów, tj. 83%). Jedynie dwudziestu z nich ma krótszy staż na rynku: piętnastu (13%), mieszczący się w przedziale 5 – 10 lat i pięciu (4%) - poniżej 5 lat (Wykres 8).

Wykres 8.
Staż firmy na rynku (N=114)

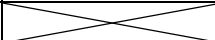
Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań.

Wśród badanych firm znajdują się przedsiębiorstwa produkcyjne (36%), produkcyjno – handlowe (31%) oraz produkcyjno – handlowo – usługowe (24%).

Jeśli chodzi o profil produkcji to przeważają producenci klasycznej odzieży damskiej (38,4%). W dalszej kolejności, odzieży specjalnej i klasycznej odzieży męskiej (po 16,1%) oraz okryć (13,3%). Jak wynika z danych zawartych w Tabeli 15 asortyment blisko połowy firm (47 firm) jest zróżnicowany i obejmuje kilka typów wyrobów.

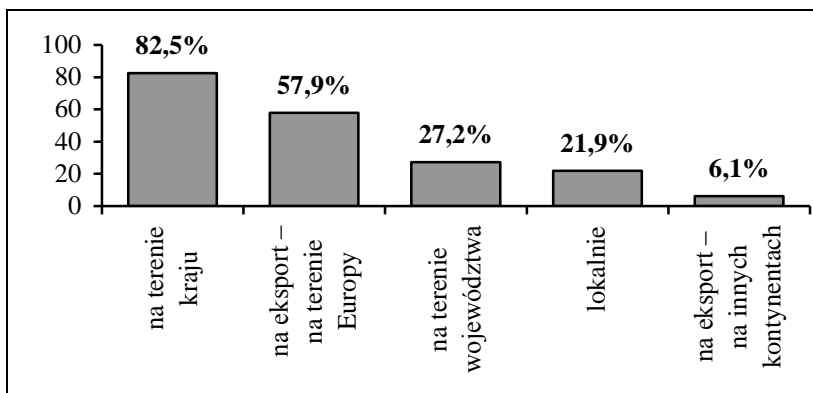
Większość badanych przedsiębiorstw sprzedaje swoje wyroby na terenie kraju (82,5%). Jednakże zwraca uwagę fakt, że istotny odsetek przedsiębiorców wysyła swoją produkcję na eksport do krajów europejskich (58%) (Wykres 9).

Tabela 15.
Profil produkcji badanych firm (N=112)

Profil produkcji	Liczba wskazań	Procent respondentów
Klasyczna odzież damska	43	38,4
Odzież specjalna	18	16,1
Klasyczna odzież męska	18	16,1
Okrycia	15	13,4
Inne	13	11,6
Dzianiny	10	8,9
Odzież sportowa	8	7,1
Bielizna, kostiumy kąpielowe	8	7,1
Tkaniny	7	6,3
Obróbka chemiczna włókien	6	5,4
Obróbka chemiczna dzianin	5	4,5
Obróbka chemiczna tkanin	5	4,5
Przetwórstwo włóknin	2	1,8
Produkcja włóknin	1	0,9
Ogółem	159	

* **Uwagi:** Pytanie wielokrotnego wyboru.

Wykres 9
Obsługiwane rynki (N=114)

* **Uwagi:** Pytanie wielokrotnego wyboru. Procenty nie sumują się do 100.

4.3.2 Uczniowie

O udział w badaniu poproszono uczniów następujących szkół kształcących w zawodach odzieżowo-włókienniczych: Zespołu Szkół Przemysłu Mody w Łodzi, Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych nr 19 w Łodzi, Zespołu Szkół Zawodowych Specjalnych nr 2 w Łodzi, Łódzkiej Szkoły Mody, Kosmetologii, Fryzjerstwa „Anagra”, Technikum nr 1 w Zduńskiej Woli. W sumie otrzymano 104 ważne ankiety.

Największa liczba spośród ankietowanych uczniów kształci się w zawodzie *technik technologii odzieży* (46,1%). Zdecydowanie mniej uczęszcza do klas o profilu *technik włókiennik* (18,6%), *technik przemysłu mody* (14,7%), czy *technik włókienniczych wyrobów dekoracyjnych* (12,7%) (Tabela 16). Biorąc pod uwagę zbliżony program kształcenia w zawodach technik technologii odzieży, technik przemysłu mody i krawiec można przyjąć, że ponad 60% uczniów, którzy odpowiedzieli na pytania ankiety wybrało zawody związane z przemysłem odzieżowym, czy według promowanej obecnie nomenklatury – przemysłem mody.

Tabela 16.
Uczniowie według kierunków kształcenia (N=102)

Kierunek kształcenia	Liczba wskazań	Procent wskazań
technik technologii odzieży	47	46,1
technik włókiennik	19	18,6
technik przemysłu mody	15	14,7
technik włókienniczych wyrobów dekoracyjnych	13	12,7
krawiec	6	5,9
operator maszyn w przemyśle włókienniczym	2	2,0
Ogółem	102	100,0

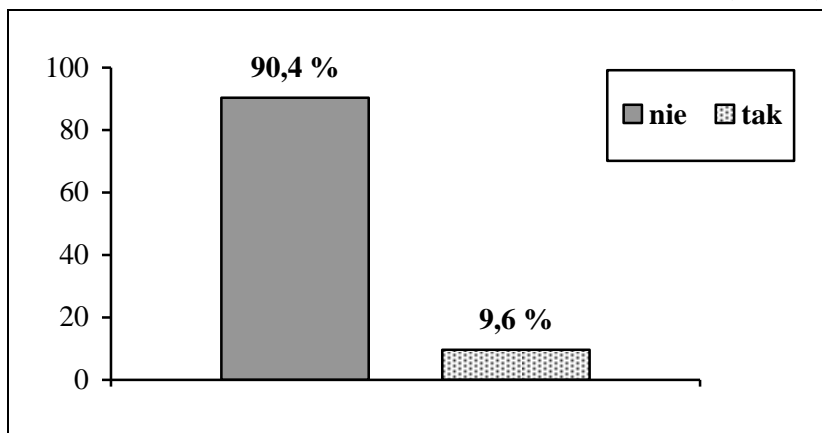
Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań.

4.4 Ocena jakości kształcenia w szkołach zawodowych z perspektywy pracodawców

W analizie jakości kształcenia w szkołach zawodowych o profilu włókienniczo – odzieżowym uwzględniono wyłącznie opinie tych respondentów, którzy w sposób bezpośredni mieli do czynienia z uczniami lub absolwentami tych szkół, co wynika z przekonania, że tylko takie osoby mogą w sposób wiarygodny wypowiedzieć się w omawianej kwestii.

Jedynie 10% z przedsiębiorców, którzy wzięli udział w badaniu, czyli 11 osób zatrudniło absolwentów roczników 2013 - 2015. Łączna liczba zatrudnionych absolwentów wyniosła 28 osób. Oznacza to, że jedenastu pracodawców w okresie trzech lat zatrudniło średnio 9 absolwentów rocznie. W przeliczeniu na jednego pracodawcę jest to mniej niż jeden absolwent rocznie w okresie trzech lat (*Wykres 10*).

Wykres 10.
Czy respondenci zatrudniali absolwentów w latach 2013 – 2015? (N=114)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań.

Podobnie wygląda sytuacja w zakresie współpracy badanych pracodawców z placówkami edukacyjnymi. Współpracę potwierdza jedynie 22,8% badanych przedsiębiorców (*więcej na ten temat w następnym rozdziale*).

Łączna liczba respondentów, którzy zatrudnili absolwentów roczników 2013 – 2015 lub współpracują ze szkołami o profilu włókienniczo – odzieżowym wyniosła 30 osób, co stanowi 26% ogółu przedsiębiorców uczestniczących w badaniu. Przedstawiona poniżej analiza jakości kształcenia w szkołach zawodowych ze specjalnościami włókienniczo – odzieżowymi opiera się na opiniach tej grupy respondentów. Wyniki bieżącej analizy pokrywają się w zasadniczych punktach z obserwacjami poczynionymi w trakcie realizacji innych projektów badawczych dotyczących szkolnictwa zawodowego w Polsce, w tym realizowanych przez Obserwatorium Rynku Pracy dla Edukacji ŁCDNiKP. Badania te jednoznacznie wskazują na stale niski odsetek firm aktywnie wspierających szkolnictwo zawodowe w Polsce.

Mając na uwadze powyższe zastrzeżenia, należy zauważyć, że większość respondentów (18 na 30 respondentów) zatrudniających absolwentów lub współpracujących ze szkołami uważa, że młodzież posiada wystarczający zasób wiedzy teoretycznej do podjęcia pracy w wybranym zawodzie. Liczne są też jednak głosy, że poziom wiedzy teoretycznej wymaga podniesienia (10 na 28 respondentów) (*Tabela 17*). Natomiast zdecydowane zastrzeżenia budzi przygotowanie praktyczne. Dwudziestu pięciu spośród dwudziestu ośmiu respondentów stwierdziło, że poziom umiejętności praktycznych młodzieży opuszczającej szkołę zawodową jest zbyt niski i należy zwiększyć liczbę zajęć praktycznych w programie nauczania (*Tabela 18*).

Tabela 17.

**Ocena przygotowania teoretycznego absolwentów
przez pracodawców (N=28)**

Czy absolwenci posiadają wystarczającą wiedzę teoretyczną?	Liczba wskazań
tak	18
nie, potrzeba więcej zajęć teoretycznych	10
Ogółem	28

* **Uwagi:** N= liczba respondentów zatrudniających absolwentów lub współpracujących ze szkołami zawodowymi o profilu włókienniczo – odzieżowym.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań.

Tabela 18

**Ocena przygotowania praktycznego absolwentów
przez pracodawców (N=28)**

Czy absolwenci posiadają wystarczające umiejętności praktyczne?	Liczba wskazań
nie, potrzeba więcej zajęć praktycznych	25
tak	3
Ogółem	28

* **Uwagi:** jak w tab. 17.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań.

Oprócz wiedzy teoretycznej oraz umiejętności, respondenci oceniali również kompetencje miękkie absolwentów szkół zawodowych o profilu włókienniczo – odzieżowym. Najwięcej uczestników badania uważa, że szkoła zawodowa przygotowuje do *dalszego rozwoju i kształcenia oraz pracy w zespole*. Jedyne jedna trzecia twierdzi, że absolwenci są gotowi do *wykonywania powierzonych zadań na stanowisku pracy i poszukiwania informacji niezbędnych do wykonywania zadań zawodowych*. Bardzo nisko natomiast zostały ocenione tak ważne w pracy zawodowej kompetencje, jak *umiejętność samodzielnego rozwiązywania*

problemów, czy też prezentowania i obrony własnych pomysłów (Tabela 19).

Tabela 19
Kompetencje miękkie kształtowane w szkole
według pracodawców (N=27)

Szkola zawodowa przygotowuje do:	Liczba wskazań
dalszego rozwoju i kształcenia	11
pracy w zespole	11
wykonywania powierzonych zadań na stanowisku pracy	8
poszukiwania informacji niezbędnych do wykonywania zadań zawodowych	8
właściwej organizacji stanowiska pracy i czasu pracy	6
samodzielnego rozwiązywania problemów	2
innych	2
prezentowania i obrony własnych pomysłów	1
Ogółem	49

* **Uwagi:** Pytanie wielokrotnego wyboru. N= liczba respondentów zatrudniających absolwentów lub współpracujących ze szkołami zawodowymi o profilu włókienniczo – odzieżowym.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań.

Dokonana przez respondentów ocena jakości kształcenia jest wyraźnie skorelowana z ich poglądem na temat ograniczeń rozwoju szkolnictwa zawodowego w naszym kraju. Czynnikiem, który w największym stopniu utrudnia rozwój szkolnictwa zawodowego są zdaniem respondentów *bariery techniczne*, czyli niewystarczające wyposażenie pracowni szkolnych, czy też nieodpowiedni budynek. Jest to z pewnością jeden z ważnych powodów niedostatecznego przygotowania praktycznego absolwentów. W dalszej kolejności wymienione zostały takie utrudnienia, jak *stereotypowe postrzeganie*

szkół zawodowych jako „gorszych”, bariery społeczno-demograficzne, w tym niż demograficzny i brak chętnych do nauki w tego typu szkołach. Odnotowana została także zbyt mała liczba nauczycieli kształcenia zawodowego. Średnio co czwarty z badanych zauważa brak dostatecznych kompetencji wśród kadry zarządzającej szkołami, nieodpowiednie kwalifikacje nauczycieli kształcenia zawodowego, czy bariery finansowe (Tabela 20).

Tabela 20.
**Bariery w rozwoju szkolnictwa zawodowego
według pracodawców (N=29)**

Rodzaj bariery	Liczba wskazań
bariery techniczne (nieodpowiedni budynek, niewystarczające wyposażenie)	21
stereotypowe postrzeganie szkół zawodowych jako „gorszych”	14
bariery społeczno-demograficzne (np. niż demograficzny - brak chętnych)	13
zbyt mało nauczycieli kształcenia zawodowego	10
brak dostatecznych kompetencji wśród kadry zarządzającej szkołami	8
nauczyciele kształcenia zawodowego o nieodpowiednich kwalifikacjach	7
bariery finansowe	7
inne	4
bariery organizacyjne i prawne	3
nie wiem	1
Ogółem	88

* **Uwagi:** Pytanie wielokrotnego wyboru. N= liczba respondentów zatrudniających absolwentów lub współpracujących ze szkołami zawodowymi o profilu włókienniczo – odzieżowym.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań.

4.5 Współpraca pracodawców z placówkami edukacyjnymi

Ważnym obszarem tematycznym badania były zagadnienia dotyczące zasięgu i efektywności współpracy firm reprezentujących przemysł włókienniczo-odzieżowy z placówkami edukacyjnymi. Poprzednio realizowane przez Obserwatorium Rynku Pracy dla Edukacji badania (a także wcześniej przez Pracownię Monitorowania Rynku Pracy dla Potrzeb Edukacji w ŁCDNiKP) wskazywały, iż współpraca pracodawców zwłaszcza ze szkołami zawodowymi jest jednym z najtrudniejszych problemów, które oczekują na rozwiązanie w ramach zmian w systemie kształcenia zawodowego²⁷. Dzięki aktualnie przeprowadzonemu badaniu możliwe było uzyskanie odpowiedzi na pytanie, czy ten stan uległ poprawie i w jakim stopniu. Zidentyfikowane zostały także požądane przez pracodawców obszary i formy tego współdziałania.

4.5.1 Zasięg dotychczasowej współpracy pracodawców z placówkami edukacyjnymi

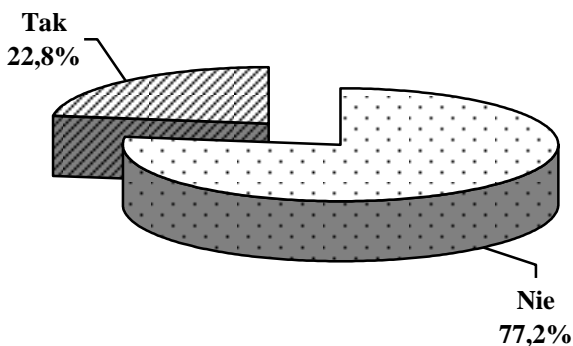
Ankietowanych zapytano czy ich firmy prowadzą współpracę z różnego typu placówkami edukacyjnymi. Jak pokazano na *Wykresie 11.*, tylko niecałe 23% pracodawców udzieliło na to pytanie odpowiedzi twierdzącej. Okazuje się zatem, że obserwowana od lat niechęć pracodawców do podejmowania współpracy z różnymi placówkami edukacyjnymi²⁸ ma odniesienie do

²⁷ Potwierdzeniem mogą tu być wyniki badań rynku pracy przedstawione w następujących publikacjach: E. Ciepucha *Potrzeby kadrowe regionalnego rynku pracy – na podstawie badań ankietowych pracodawców*, ŁCDNiKP, Łódź 2007 (wydanie trzecie), s. 41; E. Ciepucha, J. Moos (red.) *Potrzeby kadrowe pracodawców województwa łódzkiego*, praca zbiorowa, ŁCDNiKP, Łódź 2011, s. 62-63; E. Ciepucha, J. Moos (red.) *Rzemiosło i przedsiębiorcy w województwie łódzkim. Potrzeby kadrowe i oczekiwania wobec pracowników*, praca zbiorowa, ŁCDNiKP, Łódź 2011, s. 55-56.

²⁸ Ibidem.

przedstawicieli analizowanego sektora. Z drugiej strony, można przytoczyć wiele przykładów z województwa łódzkiego, wskazujących na możliwość realizowania efektywnej współpracy na linii przedsiębiorca - szkoła²⁹. Badania pokazują jednak, że dotyczy to zwłaszcza największych podmiotów gospodarczych o wysokiej pozycji rynkowej i znanej marce.

Wykres 11.
Współpraca badanych firm z placówkami edukacyjnymi
(N=114; w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań.

Te firmy, które podejmują współpracę współdziałają z jedną bądź dwiema placówkami reprezentującymi obszar edukacji.

²⁹ Pozytywnym przykładem mogą tu być firmy biorące udział w innych badaniach realizowanych przez ORPdE, m.in. przedsiębiorcy reprezentujący obszar odnawialnych źródeł energii, jak również przedsiębiorcy, którzy od lat współpracują z ŁCDNiKP. Por. wyniki badania: E. Ciepucha, J. Moos (red.) *Stan i prognozy rozwoju sektora energetyki odnawialnej w Polsce i w województwie łódzkim z perspektywy potrzeb rynku pracy*, praca zbiorowa, ŁCDNiKP, Łódź 2012, s. 62-63; E. Ciepucha, D. Cierniak-Dymarczyk, J. Tokarski *Potrzeby kadrowe pracodawców – partnerów Łódzkiego Centrum Doskonalenia Nauczycieli i Kształcenia Praktycznego*, ŁCDNiKP, Łódź 2016, s. 28-29.

Najczęściej są to uczelnie (około 73% wskazań) i szkoły zawodowe (także 73%). Wśród szkół zawodowych wymieniano między innymi Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 19 w Łodzi³⁰ oraz Zespół Szkół Przemysłu Mody w Łodzi. Zdecydowanie rzadziej respondenci wskazywali Centra Kształcenia Praktycznego i Ustawicznego.

Skłonność firm do podejmowania współpracy ze szkołami wzrasta wraz ze zwiększaniem się rozmiarów zatrudnienia w tych firmach. O ile tylko 12% mikroprzedsiębiorstw prowadzi taką współpracę, o tyle analogiczny odsetek dla firm małych wyniósł 23,6%, a dla firm średnich 30,3%.

Najczęściej współpracę podejmują firmy istniejące dłużej na rynku. Prawie 85% z nich działa na rynku powyżej 10 lat. Prowadzą sprzedaż swoich produktów bądź usług zarówno na rynku krajowym jak i europejskim (prawie 58% wskazań). Do współpracy z placówkami edukacyjnymi nie przyznawały się firmy, których działalność obejmuje tylko obszar województwa łódzkiego (odnotowano brak takich wskazań).

Wyraźnie częściej z placówkami edukacyjnymi współpracują firmy prowadzące działalność o charakterze mieszanym (produkcyjno - handlowo - usługową). Szczegóły zawiera *Tabela 21*.

Ze szkołami i innymi placówkami edukacyjnymi najchętniej współpracują firmy o następujących profilach produkcji: klasyczna odzież damska oraz klasyczna odzież męska, obróbka chemiczna włókien/ dzianin/ tkanin, dzianiny, bielizna i kostiumy kąpielowe. Przedstawiciele firm produkujący odzież specjalną, odzież sportową i okrycia nie podejmowali dotychczas współpracy z placówkami edukacyjnymi.

³⁰ Obecnie: Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Łodzi.

Tabela 21.

Współpraca badanych firm z placówkami edukacyjnymi
(według profilu firmy; N=114)

Profil firmy	Tak		Nie		Ogółem	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%
produkcyjna	5	12,5	35	87,5	40	100,0
produkcyjno-handlowa	5	13,5	32	86,5	37	100,0
produkcyjno-handlowo-usługowa	11	40,7	16	59,3	27	100,0
produkcyjno-usługowa	3	37,5	5	62,5	8	100,0
usługowa	1	100,0	0	0	1	100,0
handlowo-usługowa	1	100,0	0	0	1	100,0
Ogółem	26	22,8	88	77,2	114	100,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań w ramach projektu „Przemysł włókienniczo-odzieżowy w regionie łódzkim wczoraj i dziś a potrzeby rynku pracy”.

4.5.2 Formy współpracy podejmowane przez pracodawców reprezentujących przemysł włókienniczy i odzieżowy

Najczęściej występujące formy współpracy firm włókienniczo-odzieżowych z regionu łódzkiego z placówkami edukacyjnymi to: organizowanie praktyk dla uczniów (29% ogółu wskazań i prawie 70% współpracujących badanych) oraz organizowanie wycieczek po zakładzie pracy (odpowiednio: 14,5% i prawie 34,6%) i prowadzenie konsultacji z nauczycielami a także dyrekcją szkoły w zakresie ustalania treści kształcenia (odpowiednio: 11,3%, około 27%). Tę ostatnią formę preferowały szczególnie mikroprzedsiębiorstwa, zaś praktyki dla uczniów szczególnie firmy małe oraz średnie.

Niemalże co piąty pracodawca wśród tych, którzy podejmują kooperację z placówkami edukacyjnymi, przyznawał się do prowadzenia zajęć dla uczniów przez pracowników firmy

w siedzibie tej firmy, a więc w realnych rzeczywistych warunkach pracy. Natomiast rekrutację pracowników spośród uczniów szkoły prowadziło nieco ponad 23% z nich. Najczęściej przyszłych pracowników poszukiwały w szkołach zawodowych firmy średnie, zatrudniające powyżej 50 osób (prawie 15% ogółu wskazań w tej grupie współdziałających w ostatnich dwóch latach firm), jak również firmy działające dłużej na rynku, tzn. ponad 10 lat. To te ostatnie zapewniały także sprzęt do zajęć praktycznych i wspierały szkoły w organizacji konkursów dla uczniów. Ciekawą formą współdziałania na linii edukacja – rynek pracy jest podejmowanie współpracy w prowadzeniu różnych badań (*Tabela 22*). Tego typu działania są istotne dla budowania sprzężeń zwrotnych pomiędzy obydwoma obszarami.

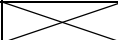
Zbliżone wyniki uzyskano w badaniach realizowanych w poprzednich latach przez Obserwatorium Rynku Pracy dla Edukacji, co wskazuje, że preferencje pracodawców w zakresie form współdziałania z placówkami edukacyjnymi są w regionie utrwalone³¹.

Najrzadziej wskazywano natomiast na prowadzenie klas patronackich (3,2% ogółu wskazań), doksztalcanie nauczycieli (1,6%) i prowadzenie zajęć dla uczniów przez pracowników firmy w szkole (także 1,6%). Zaledwie 4% pracodawców, z grupy współdziałającej ze szkołami, podejmowało współpracę w zakresie doksztalcania nauczycieli. Szczegóły zawiera *Tabela 22*.

³¹ Por. E. Ciepucha, J. Moos (red.) *Potrzeby kadrowe pracodawców ...op. cit.*, s. 69; E. Ciepucha, J. Moos (red.) *Rzemiosło i przedsiębiorcy ...op. cit.*, s. 59; E. Ciepucha, D. Cierniak-Dymarczyk, J. Tokarski *Potrzeby kadrowe pracodawców - partnerów ...op. cit.*, s. 30.

Tabela 22.

**Formy współpracy przedsiębiorców z placówkami edukacyjnymi
podejmowane w okresie ostatnich 24 miesięcy (N=26)**

Forma współpracy	Liczba wskazań	Procent wskazań	Procent z N
praktyki dla uczniów	18	29,0	69,2
wycieczki po zakładzie pracy	9	14,5	34,6
konsultacje z nauczycielami i dyrekcją szkoły odnośnie treści kształcenia	7	11,3	26,9
poszukiwanie (rekrutacja) pracowników spośród uczniów szkoły	6	9,7	23,1
prowadzenie zajęć dla uczniów przez pracowników firmy w siedzibie firmy	5	8,1	19,2
inne (<i>pomoc w badaniach dla potrzeb opracowania prac dyplomowych i magisterskich, pomoc przy rozwiązywaniu problemów z zakresu projektowania wyrobów włókienniczych, zlecenie badań związanych z profilem działalności firmy</i>) – każde po jednym wskazaniu	5	8,1	19,2
pomoc przy organizacji konkursów dla uczniów	4	6,5	15,4
zapewnianie sprzętu do zajęć praktycznych (darowizny lub użyczenie)	4	6,5	15,4
klasy patronackie	2	3,2	7,7
dokształcanie nauczycieli	1	1,6	3,8
prowadzenie zajęć dla uczniów przez pracowników firmy w szkole	1	1,6	3,8
Ogółem	62	100,0	

* **Uwaga:** respondenci mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź, dlatego za 100% przyjęto ogólną liczbę podanych wskazań, czyli 62.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych w ramach projektu.

Najchętniej do organizacji praktyk dla uczniów przyznają się firmy o następujących profilach produkcji: klasyczna odzież damska i klasyczna odzież męska oraz dzianiny. W nieco mniejszym stopniu praktyki organizują także firmy, których działalność dotyczy obróbki chemicznej włókien/ dzianin/ tkanin. Współpraca tych ostatnich firm często polega także na zapewnianiu sprzętu do zajęć praktycznych w formie darowizn lub użyczenia, na zakładaniu klas patronackich, a także poszukiwaniu pracowników spośród uczniów szkoły. Pracowników ze szkół zawodowych częściej rekrutują też firmy o profilu produkcji: bielizna i kostiumy kąpielowe.

4.5.3 Bariery współpracy przedsiębiorców z placówkami edukacyjnymi

Większość firm z grupy podejmującej współpracę (68%) zadeklarowała, że nie napotyka na żadne przeszkody i bariery we współdziałaniu z placówkami edukacyjnymi. Podkreślić jednak należy, że we wcześniej cytowanych badaniach pracodawców regionu łódzkiego realizowanych przez ORPdE wskaźnik ten był znacznie korzystniejszy (wyniósł ponad 80% wskazań)³².

Respondentów zapytano także dlaczego nie podejmują współpracy z różnego typu placówkami edukacyjnymi. Ci pracodawcy, którzy udzielili odpowiedzi (uzyskano prawie 90 wskazań) wskazywali przede wszystkim na następujące **powody braku takiego współdziałania:**

- Brak czasu na podjęcie takiej współpracy
- Brak informacji o tego typu szkołach i o zasadach/ możliwościach podjęcia takiej współpracy

³² Por. Wyniki następujących badań: E. Ciepucha, J. Moos (red.) *Potrzeby kadrowe pracodawców ...op. cit.*, s. 71 (88,2% firm nie napotyka na żadne przeszkody); E. Ciepucha, J. Moos (red.) *Rzemiosło i przedsiębiorcy ...op. cit.*, s. 61 (83,6% firm nie napotyka na przeszkody we współpracy); E. Ciepucha, D. Cierniak-Dymarczyk, J. Tokarski *Potrzeby kadrowe pracodawców - partnerów ...op. cit.*, s. 33 (86,2%).

- Brak kontaktu ze strony szkół/ szkoły nie zgłaszają się same do firm
- Brak potrzeby takiej współpracy
- Brak propozycji współpracy ze strony placówek edukacyjnych/ brak szkół zainteresowanych współpracą
- Brak zainteresowania szkół zawodowych na współpracę praktyczną
- Nie ma w regionie szkół zawodowych kształcących w specjalności, która jest w obszarze zainteresowania przedsiębiorców/ która kształci na ich potrzeby – np. obróbka chemiczna włókien czy w zawodzie szwaczka
- To dodatkowa praca i obciążenie dla firmy, a korzyści wątpliwe
- Jest to mała firma, która nie ma możliwości podjęcia takiej współpracy
- Mamy stabilną kadre
- Nie potrzebowaliśmy do tej pory współpracy
- Nie widzimy sensu takiej współpracy/ Młodzi nie chcą pracować/ To strata czasu
- Niedobre doświadczenia we współpracy z placówkami edukacyjnymi (szkoły wyższe)
- Brak rozwiązań prawnych i finansowych, brak wsparcia ze strony państwa dla takiej współpracy np. ulgi podatkowe, finansowanie praktyk.

Na podobne powody braku współpracy pracodawców ze szkołami wskazywali także przedsiębiorcy reprezentujący inne branże, np. w badaniach przeprowadzonych wśród pracodawców - partnerów Łódzkiego Centrum Doskonalenia Nauczycieli i Kształcenia Praktycznego. Najczęściej wśród przyczyn nie

prowadzenia współpracy z placówkami edukacyjnymi przedsiębiorcy wymieniali: brak takiej potrzeby, zbyt duże obciążenia własną pracą, zaangażowanie w pracę nad bieżącymi projektami, zbyt wąski zakres działalności firmy³³.

Czym większa pod względem zatrudnienia firma tym częściej zwraca uwagę na bariery we współpracy z placówkami edukacyjnymi. Podobnie im dłużej firma działa na rynku (powyżej 10 lat) tym częściej dostrzega trudności w podejmowaniu takiej współpracy.

Firmy zatrudniające powyżej 50 pracowników wśród powodów braku współpracy ze szkołami wymieniają przede wszystkim brak kontaktu i inicjatywy ze strony szkół oraz brak szkół kształcących w odpowiednich (pożądanych) kierunkach kształcenia. Z kolei firmy małe zatrudniające od 10 do 49 osób zwracają zwłaszcza uwagę na brak kontaktu i inicjatywy ze strony szkół oraz brak potrzeb ze strony firmy. Podobnie najczęściej na te dwa ostatnie powody zwracali uwagę przedstawiciele mikroprzedsiębiorstw. I dodatkowo istotnym dla tych firm (a także dla małych firm) powodem braku nawiązywania współpracy z placówkami edukacyjnymi była zbyt mała wielkość firmy.

Na bariery we współpracy z placówkami edukacyjnymi zwracały między innymi uwagę firmy o następującym profilach produkcji: klasyczna odzież damska, obróbka chemiczna włókien/dzianin/ tkanin, bielizna, kostiumy kąpielowe, dzianiny, i tkaniny.

Przedsiębiorcy produkujący klasyczną odzież damską najczęściej zwracali uwagę na brak kontaktu i inicjatywy ze strony szkół do podejmowania współpracy, jak również brak potrzeb ze strony własnej firmy. Uzasadniali oni także brak współpracy zbyt małą wielkością firmy i brakiem czasu pracy. Te firmy, które produkowały odzież męską najczęściej wskazywały na brak kontaktu

³³ Ibidem, s. 33.

ze strony szkół zawodowych i brak szkół kształcących w odpowiednich kierunkach kształcenia. Z kolei prowadzący produkcję odzieży specjalnej przyczyn braku współpracy upatrywali w braku szkół kształcących w odpowiednich kierunkach, braku kontaktu ze strony szkół i wreszcie braku własnych potrzeb. Na dwie ostatnie przyczyny zwracały także uwagę te firmy, których produkcja obejmuje odzież sportową. W przypadku firm produkujących okrycia podstawową przyczyną braku nawiązywania współpracy z placówkami edukacyjnymi był brak potrzeb ze strony tych firm.

4.5.4 Proponowane przez pracodawców obszary współdziałania ze szkołami na najbliższe dwanaście miesięcy

Ankietowanych zapytano czy ich firmy planują w ciągu najbliższych dwunastu miesięcy współpracować z placówkami edukacyjnymi (bez względu na to czy aktywność taką podejmowały do tej pory)³⁴.

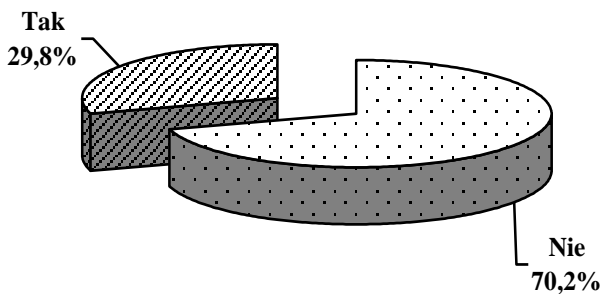
Odpowiedzi twierdzącej udzieliło blisko 29,8% uczestników, a przeczącej aż 70,2% (*Wykres 12.*). W tym kontekście ważne jest więc podejmowanie wszelkich inicjatyw mogących zachęcić pracodawców z sektora włókienniczo-odzieżowego do włączania się w system edukacji zawodowej w celu poprawy jakości kształcenia i dostosowywania kierunków kształcenia do potrzeb kadrowych firm.

Jak pokazują badania w najbliższym czasie spodziewać się należy wzrostu zainteresowania przedsiębiorców reprezentujących ten obszar działalności gospodarczej współpracą ze szkołami

³⁴ Przypomnijmy, że badanie ankietowe w terenie wśród wybranej grupy pracodawców zostało zrealizowane w końcu IV kwartału 2015 roku i w I kwartale roku 2016. Natomiast wywiady pogłębione z wybranymi ekspertami (w tym pracodawcami) przeprowadzono w II i III kwartale 2016 roku. Stąd prezentowana prognoza dotycząca współpracy sięga roku 2017.

zawodowymi. Odsetek firm planujących współpracę w omawianym obszarze jest wyraźnie wyższy od odsetka firm, które podejmowały taką aktywność do tej pory (różnica: 7 punktów procentowych).

Wykres 12.
Najbliższe plany firm w zakresie współpracy z placówkami edukacyjnymi (N=114; w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań.

Najbliższe plany współpracy firm sektora włókienniczo-odzieżowego według profilu prowadzonej przez te firmy produkcji oraz wielkości firmy ze względu na liczbę zatrudnionych prezentują dwie kolejne tabele: *Tabela 23. i Tabela 24.*

Kooperację ze szkołami w większym stopniu zamierzają podejmować firmy małe (prawie 73% badanych z tych firm) i mikroprzedsiębiorstwa (72%), które borykają się z brakiem odpowiedniej kadry.

Tabela 23.

Plany współpracy firm z placówkami edukacyjnymi na najbliższe 12 miesięcy (według profilu produkcji firm; N=112)

Profil produkcji	Liczba wskazań		Ogółem
	Nie	Tak	
Klasyczna odzież damska	28	8	36
Odzież specjalna	13	1	14
Klasyczna odzież męska	7	5	12
Inne	7	3	10
Bielizna, kostiumy kąpielowe	5	3	8
Okrycia	6	0	6
Różne	4	2	6
Dzianiny	2	3	5
Obróbka chemiczna włókien /dzianin/tkanin	1	4	5
Odzież sportowa	5	0	5
Tkaniny	1	1	2
Obróbka chemiczna włókien	1	0	1
Produkcja włóknin	0	1	1
Przetwórstwo włóknin	0	1	1
Ogółem	80	32	112

* **Uwaga:** 2 respondentów nie udzieliło odpowiedzi.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań w ramach projektu.

Tabela 24.

Plany współpracy firm z placówkami edukacyjnymi na najbliższe 12 miesięcy (według wielkości firmy; N=113)

Wielkość firmy	Tak		Nie		Ogółem	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%
mikro (do 9 pracowników)	18	72,0	7	28,0	25	100,0
małe (10-49 pracowników)	40	72,7	15	27,3	55	100,0
średnie (50-249 pracowników)	21	63,6	12	36,4	33	100,0
Ogółem	79	30,1	34	69,9	113	100,0

* **Uwaga:** Jeden respondent nie udzielił odpowiedzi.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań.

Tabela 25.
**Planowane na najbliższy rok formy współpracy przedsiębiorców
ze szkołami (N=34)**

Forma współpracy	Liczba wskazań	Procent wskazań	Procent z N
praktyki dla uczniów	26	27,4	76,5
poszukiwanie (rekrutacja) pracowników spośród uczniów szkoły	17	17,9	50,0
wycieczki po zakładzie pracy	15	15,8	44,1
prowadzenie zajęć dla uczniów przez pracowników firmy w siedzibie firmy	9	9,5	26,5
pomoc przy organizacji konkursów dla uczniów	6	6,3	17,6
zapewnianie sprzętu do zajęć praktycznych (darowizny lub użyczenie)	5	5,3	14,7
klasy patronackie	5	5,3	14,7
konsultacje z nauczycielami i dyrekcją szkoły odnośnie treści kształcenia	4	4,2	11,8
inne (<i>konsultacje w zakresie projektowania nowych wyrobów włókienniczych, otwarcie szkoły (klas) przyzakładowych, udział w badaniach prowadzonych przez SAN - Instytut EEDRI, zlecenie badań związanych z profilem działalności firmy</i>) – każde po jednym wskazaniu	4	4,2	11,8
dokształcanie nauczycieli	3	3,2	8,8
prowadzenie zajęć dla uczniów przez pracowników firmy w szkole	1	1,1	2,9
Ogółem	95	100,0	

* **Uwaga:** respondenci mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź, dlatego za 100% przyjęto ogólną liczbę podanych wskazań, czyli 95.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych w ramach projektu.

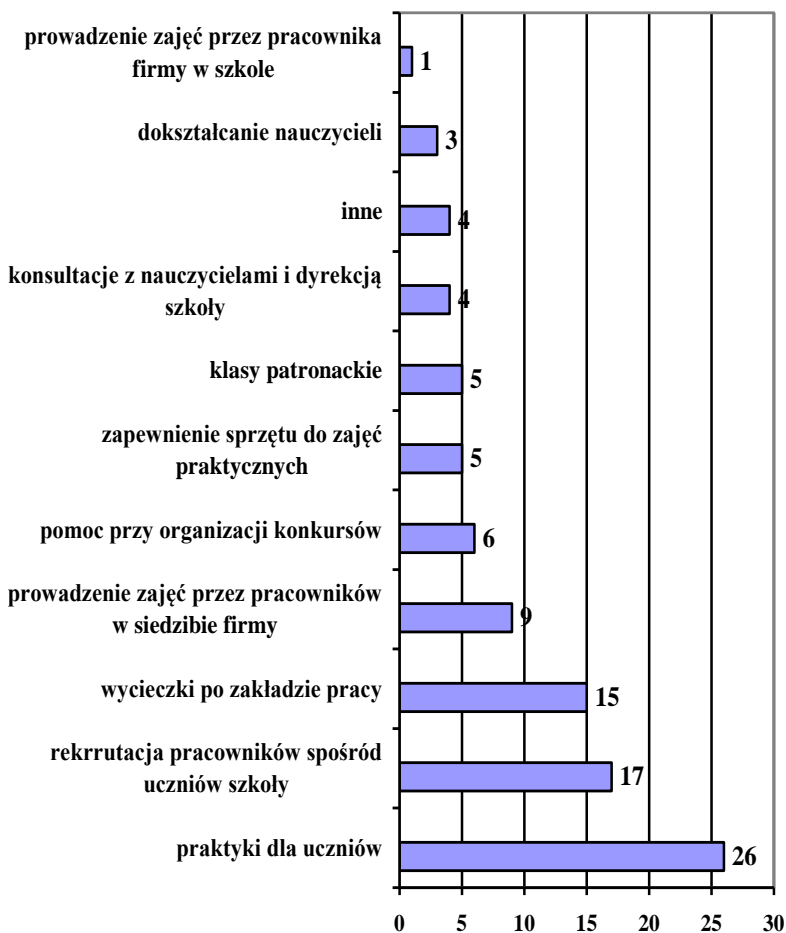
Pracodawcy zamierzają w większości kontynuować współpracę ze szkołami w dotychczasowych formach. Nadal priorytetem dla tej grupy respondentów będą prowadzone praktyki dla uczniów (ponad $\frac{3}{4}$ firm planuje podjąć taką współpracę). Porównaj *Tabelę 25*.

Znaczenia nabiera jednak inny kierunek tej współpracy. Okazuje się, że pracodawcy coraz częściej będą poszukiwać i rekrutować swoich przyszłych pracowników spośród uczniów szkoły. Podstawowym powodem podejmowania takiego kierunku współdziałania jest brak w regionie odpowiednich pracowników dla zaspokojenia stale rosnących potrzeb zatrudnieniowych firm działających w sektorze włókienniczo-odzieżowym. Tak wskazał co drugi planujący współpracę przedsiębiorca. Dodatkowo co czwarty deklaruje współpracę w formie prowadzenia zajęć dla uczniów przez pracowników firmy w siedzibie firmy (tj. więcej o 7,3 punktu procentowego w odniesieniu do dotychczas podejmowanej współpracy). Szczegóły zawiera *Wykres 13*.

Najczęściej rekrutować nowych pracowników spośród uczniów danej szkoły będą przedsiębiorcy reprezentujący firmy prowadzące działalność związaną z produkcją klasycznej odzieży damskiej i męskiej oraz produkujące bieliznę, kostiumy kąpielowe, a także prowadzące obróbkę chemiczną włókien/ dzianin/ tkanin. Poszukiwać pracowników w szkołach zamierzają zwłaszcza mikroprzedsiębiorstwa (około 57% planujących współpracę z tej grupy) [odpowiednio: firmy małe (46,7%) i średnie (50%)]. Najwięcej z nich (28,6%), w stosunku do pozostałych firm, zamierza także prowadzić konsultacje z nauczycielami i dyrekcją szkoły odnośnie treści kształcenia [odpowiednio: firmy małe (6,7%) i średnie (8,3%)]. Firmy te także częściej zamierzają prowadzić zajęcia dla uczniów przez własnych pracowników w siedzibie swojej firmy (28,6%) [odpowiednio: firmy małe (26,7%) i średnie (25%)].

Wykres 13.

Planowane na najbliższy rok formy współpracy przedsiębiorców ze szkołami (liczba wskazań)

* **Uwaga:** Ogólna liczba wskazań wyniosła 95.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych w ramach projektu.

Prowadzenie klas patronackich w szkołach planują zwłaszcza firmy zatrudniające powyżej 50 pracowników (33,3%). Także te

firmy oraz małe (zatrudniające od 10 do 49 osób) częściej będą podejmować wycieczki szkolne po zakładzie pracy.

Podobnie chęć prowadzenia praktyk dla uczniów nieco częściej wskazywali przedsiębiorcy reprezentujący średnie firmy (83,3% w grupie tych, którzy zamierzają podjąć współpracę), w porównaniu do firm małych (73,3%) i mikroprzedsiębiorstw (71,4%). W odniesieniu do tej formy współdziałania zauważono pewną prawidłowość, a mianowicie im firma krócej znajduje się na rynku tym chętniej zamierza w najbliższej przyszłości angażować się w organizację praktyk dla uczniów szkół zawodowych.

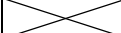
Warto w tym miejscu zaznaczyć że poszukiwanie przyszłej kadry wśród uczniów danej szkoły to jedna z najbardziej efektywnych form współdziałania edukacji i rynku pracy, korzystna zarówno dla szkoły kształcącej w danym zawodzie jak i dla pracodawcy. Może o tym między innymi świadczyć następująca wypowiedź jednego z uczestników badania: *„korzyścią ze współpracy szkoły zawodowej z firmą jest podjęcie pracy u pracodawcy, u którego praktykowali uczniowie”*.

Respondentom zadano dodatkowe ważne z punktu widzenia podejmowania wspólnych działań pytanie: *Czy ich firma dzieli się informacjami dotyczącymi potrzeb zatrudnienia?*

Tylko 13,5% badanych udziela takich informacji bezpośrednio szkołom. Najczęściej informacje są przekazywane do urzędów pracy, a następnie różnych mediów. Częstym sposobem dzielenia się informacjami na temat poszukiwanych konkretnych pracowników jest popularna poczta pantoflowa oraz kontakt ze znajomymi i poszukiwanie pośród nich niezbędnych pracowników. Pracodawcy kompletują swoją kadrę korzystając także z polecenia obecnych swoich pracowników. Szczegóły zawiera *Tabela 26*.

Tabela 26.

Sposoby dzielenia się informacjami na temat potrzeby zatrudnienia pracowników (N=111)

Wyszczególnienie	Liczba wskazań	Procent wskazań	Procent z N
informacje przekazuje się WUP, PUP	74	45,7	66,7
informacje przekazywane są do mediów, w tym TV, prasy, Internetu	55	33,9	49,5
informacje przekazywane do innych źródeł (<i>np. poczta pantoflowa, znajomi, wśród pracowników firmy, z polecenia obecnych pracowników, nabór własny - rozmowy indywidualne - samodzielne dobieranie pracowników, agencje zatrudnienia, ankiety na spotkaniach branżowych, media społecznościowe</i>)	18	11,1	16,2
informacji udziela się bezpośrednio szkołom	15	9,3	13,5
Ogółem	162	100,0	

* **Uwaga:** respondenci mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź, dlatego za 100% przyjęto ogólną liczbę podanych wskazań, czyli 162. Trzech respondentów nie udzieliło odpowiedzi.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych w ramach projektu.

4.5.5 Współpraca przedsiębiorców ze szkołami w opinii ekspertów

Jak wcześniej wskazano³⁵ w ramach niniejszego badania przeprowadzono także indywidualne wywiady pogłębione z wybranymi ekspertami (eksperci branżowi, przedstawiciele

³⁵ Patrz rozdział 4.2. Metoda badawcza, s. 56 niniejszego raportu.

przedsiębiorców, samorządów i szkół zawodowych). W trakcie tych wywiadów eksperci dokonali także oceny i wyrazili swoją opinię na temat współpracy przedsiębiorców sektora włókienniczo-odzieżowego ze szkołami, zwłaszcza zawodowymi kształcącymi na potrzeby tych przedsiębiorców.

W szczególności badaczy interesowała odpowiedź na następujące pytania szczegółowe:

1) Skierowane do przedsiębiorców:

- Czy firmy współpracują z placówkami edukacyjnymi (w tym, ze szkołami)?
- Jaki jest wizerunek szkół zawodowych wśród pracodawców?
- W jaki sposób przedsiębiorcy budują wizerunek swojej firmy jako atrakcyjnego miejsca pracy?

2) Skierowane do przedstawicieli szkół zawodowych:

- Czy szkoły współpracują z przedsiębiorcami?
- Jak wygląda współpraca szkoły z pracodawcami? Jakiej przybiera formy? Jakie są plusy i minusy współpracy? Kto i w jaki sposób inicjuje współpracę?
- Jaki byłby idealny wzór współpracy na linii: szkoła – rynek pracy? Jakie są oczekiwania szkół w stosunku do pracodawców?
- Jeśli szkoła nie współpracuje: Jakie są powody braku współpracy? Czy szkoła będzie dążyć do nawiązania kontaktów? W jaki sposób? W jakim celu?

3) Skierowane do przedstawicieli samorządu:

- Jak samorząd ocenia aktualną współpracę szkół zawodowych kształcących dla potrzeb przemysłu

włókienniczo-odzieżowego z przedsiębiorcami z branży?
Jej formy oraz skalę?

- W jaki sposób oceniana jest efektywność tej współpracy?
- Jaki jest idealny wzór współpracy na linii: szkoła – rynek pracy? Jak powinna wyglądać ta współpraca w najbliższej przyszłości? Do jakiego wzoru współpracy należy dążyć?
- Jakie są oczekiwania władz samorządowych w stosunku do władz szkolnych oraz pracodawców w związku z rozwijaniem współpracy?
- W jaki sposób władze samorządowe zamierzają wspierać tę współpracę?

**Poniżej prezentujemy te najważniejsze pozyskane wnioski
i opinie od wyżej wymienionych ekspertów:**

- *Wzorem szkolnictwa zawodowego dla nas są szkoły niemieckie – z wypowiedzi jednego z ekspertów. Te lepsze szkoły, których dyrektorzy i kadra chcą coś zrobić utrzymują kontakty ze szkołami zagranicznymi, wśród nich są także szkoły w Polsce np.: szkoła w Sosnowcu, Łodzi czy też szkoła w Białymstoku. W Niemczech od przedsiębiorców wychodzi inicjatywa współpracy ze szkołami (Ekspert).*
- *Duże wsparcie dla obustronnej współpracy powinny zapewnić pozyskiwane środki unijne. Należy realizować projekty międzynarodowe, prowadzić wymiany młodzieży między państwami Unii Europejskiej (tak aby uczniowie mogli poznać daną branżę z perspektywy innego kraju). Samorząd zamierza wspierać rozwój tej współpracy poprzez współdziałanie w projektach unijnych i promowanie szkolnictwa zawodowego.*
- *Jeśli chcemy coś zmienić w branży, to musimy to sami zrobić – tzn. przedsiębiorcy. Nikt, za nas tego nie robi, żadne*

ministerstwo. Ważne jest aby przedsiębiorcy mieli świadomość, że jeśli nie będą się angażowali we współpracę ze szkołami (praktyki), to będą nicy z odrodzenia branży. (Rozmówca)

- *Przedsiębiorcy często stawiają zarzut, że szkoły nie kształcą na ich potrzeby; wykształcenie ma dawać podstawy do pracy u różnorodnych przedsiębiorców; człowiek musi nauczyć się uczyć, i po dwóch miesiącach u konkretnego pracodawcy jest pełnowartościowym pracownikiem.*
- *Nie ma kształcenia zawodowego oderwanego od praktyki przemysłowej – to trzeba zorganizować. Nawet przymusić pracodawców. To powoduje też, że nie kształci się w zawodach niepotrzebnych na rynku (Rozmówca).*
- *Przedsiębiorcy oczekują dofinansowania do kształcenia - w zawodzie - realizowanego w ich firmach. Dofinansowanie jest na maszyny/urządzenia ale nie na kształcenie (Ekspert).*
- *W Polsce brak jest systemowych rozwiązań dotyczących realizacji współpracy szkół z pracodawcami; szkoły nie mają środków na zatrudnianie profesjonalnej kadry rekrutującej się z przedsiębiorstw określonej branży – wypowiedź przedstawiciela samorządu.*
- *W zakresie wsparcia finansowego powinien być wydzielony budżet dla szkolnictwa zawodowego. Wynika to z ciągłej potrzeby aktualizacji wyposażenia szkół tak by realizowane kształcenie nadążało za zmianami w wielu obszarach działalności gospodarczej. Najnowocześniejszym wyposażeniem dysponują Centra Kształcenia Praktycznego, w których kształcenie praktyczne odbywa się na bardzo wysokim poziomie. Szkoły zawodowe powinny z nimi współpracować w zakresie realizacji kształcenia praktycznego (przedstawiciel samorządu).*
- *Współpraca jest utrudniona przez to, że są to głównie małe firmy. Ale ogólnie można stwierdzić, że współpraca szkół*

włókienniczo-odzieżowych z przedsiębiorcami z branży jest prowadzona na dobrym poziomie. Ważne jest wzmocnienie motywacji firm do współpracy. Przeszkodą we współpracy jest brak natomiast tworzenia nowych miejsc pracy i brak środków na realizację tej współpracy (przedstawiciel samorządu).

- *Klasy patronackie – to dobre rozwiązanie dla podejmowania współpracy na linii: szkoła – pracodawca. Ograniczenie, to: możliwość wdrożenia tej formy współpracy w odniesieniu do dużych przedsiębiorstw, których w województwie łódzkim jest mniejszość. To właśnie duże firmy gwarantują pracę dla wszystkich absolwentów, wspierając ich w uzyskaniu odpowiednich kwalifikacji i gwarantują praktyki w okresie wakacji. Pracodawcy w rezultacie mają w przyszłości absolwenta, który kształci się zgodnie z ich potrzebami. (z wypowiedzi przedstawicieli samorządu).*
- *Konieczność ustanowienia zachęt dla przedsiębiorców w formie, np. ulg podatkowych dla pracodawców, dofinansowania praktyk, premiovania firm poprzez reklamę, odznaczenia (np. Łódzkie Łabędzie, które potwierdzają współpracę na znaczącym poziomie) – wypowiedź przedstawiciela samorządu.*
- *Szkoły mają przedsiębiorców współpracujących i są zadowolone ze współdziałania z nimi, ale szkoły chcą korzystać bardziej z tej współpracy. Przedsiębiorca z kolei chce w krótkim okresie czasu pozyskać odpowiedniego pracownika. Uczniowie (absolwenci) nie wybierają takiej drogi – zmieniają zawód, idą inną ścieżką edukacyjno-zawodową (samorząd).*
- *Główne spostrzeżenia i uwagi w zakresie oczekiwań władz samorządowych w stosunku do władz szkolnych w związku z rozwijaniem ich współpracy z pracodawcami:*
 - *prowadzenie tej współpracy na zasadzie partnerstwa – na zasadzie wsparcia*

- efektywne prowadzenie praktyk, bez zbędnych postojów
 - prezentacja dobrych praktyk w zakresie współpracy
 - zachęcanie i ukazywanie nowych możliwości oraz rozwiązań (np. poprzez wprowadzanie nowych kierunków kształcenia oczekiwanych przez lokalnych pracodawców)
 - stałe modyfikowanie tej współpracy
 - organizacja spotkań dotyczących współpracy szkół z pracodawcami danej branży przez samorządy
 - wsparcie dla współpracy w obszarze szkolnictwa zawodowego powinny zapewnić także wyższe uczelnie.
- *Efektywność współpracy na linii szkoła – pracodawca jest oceniana poprzez analizę wyników egzaminów potwierdzających kwalifikacje, a także w kontekście zatrudnienia absolwentów szkół (analiza wskaźników w zakresie rozpoznania losów absolwentów różnych typów szkół). Doskonałym narzędziem oceny efektywności kształcenia (w tym, współpracy przedsiębiorców ze szkołami) jest badanie losów absolwentów szkół zawodowych. Badanie to umożliwi rozpoznanie ilu absolwentów rozwija swoje ukształtowane w danej szkole umiejętności w innym kierunku. Tego typu badania powinny być prowadzone przez szkoły, ale nie powinny być one prowadzone (i nie są) w kontekście kontroli działalności tych szkół. Dobrym przykładem projektu realizowanego w wybranych typach szkół zawodowych (chcących wziąć w nich udział) jest wdrożone badanie losów absolwentów przez Obserwatorium Rynku Pracy dla Edukacji ŁCDNiKP. (Rozmówca).*
 - *Są problemy z komunikacją między przedsiębiorcami a szkołami dotyczące wzajemnej współpracy, oczekiwań i możliwości. Często jedna strona nie potrafi docenić wysiłków drugiej, bo nie*

są trafione albo nie potrafi we właściwy sposób tego zakomunikować (Ekspert).

- *Chętniej pracodawcy wspierają szkołę rzeczowo – przekazują różnego rodzaju materiały, tkaniny, inne środki wykorzystywane w praktycznej nauce zawodu.*
- *Ciekawym działaniem przedsiębiorców są wycieczki do tych przedsiębiorstw organizowane wraz ze Stowarzyszeniem Włókienników Polskich dla doradców zawodowych – jednak zainteresowanie doradców jest umiarkowane (Ekspert branżowy).*
- *Trudno jest zachęcić włókienników do wspólnych akcji z doradcami, np. do wizyt w gimnazjach, a przyście przedsiębiorcy na spotkanie z rodzicami dużo daje (Ekspert).*
- *Uczniowie sami się rozwijają, poszukują, ćwiczą na własnych maszynach w domu. Jeśli jednak nie będzie współpracy (z przedsiębiorcami) to nie będzie ludzi do pracy. (Rozmówca)*
- *Mówi się, że pracodawcy poszukują ludzi do pracy. No ale pracodawcy nie są zainteresowani współpracą ze szkołą. (Rozmówca)*
- *Pracodawcy nie są zainteresowani przyjmowaniem uczniów bezpłatnie. Chcą mieć z tego „coś”. Dzwonią pracodawcy do szkoły, z informacją, że potrzebują pracownika (absolwenta) ale nie ucznia. (Ekspert)*
- *Jest otwarcie przedsiębiorców ale raczej włókienników niż odzieżowników (szkoda im czasu na konferencje, posiedzenia, itp. spotkania). Widoczna jest niechęć znacznej części przedsiębiorców do uczestniczenia w konferencjach, itp. – brak wiary w ich skuteczność. (Ekspert)*
- *Dylematy współpracy z punktu widzenia przedsiębiorców są następujące:*

- a) *Obawa – czy mają czas na przyjęcie i kształcenie praktyczne uczniów, jeśli goni produkcja (głównie małe firmy w sektorze).*
 - b) *Środki – pieniądze; płatny staż, konieczne wsparcie zewnętrzne na opłacenie stażystów i „nauczycieli” spośród własnych pracowników.*
 - c) *Zagrożenie – że nie zawsze uczniowie odbywający kształcenie zawodowe w określonej firmie w niej zostają; pracodawcy ponoszą więc straty.*
- *Ciekawe przykłady dobrej współpracy szkół z przedsiębiorcami reprezentującymi inne niż analizowana branża i obszary działalności gospodarczej (z wypowiedzi przedstawicieli samorządu):*
 - *Samorząd prowadzi ocenę efektywności tej współpracy. Następuje akceptacja przedsiębiorców i są podpisywane z nimi umowy. Podejmowane są różne ciekawe inicjatywy, zapewniany jest przez przedsiębiorców nowoczesny park maszyn dla potrzeb kształcenia zawodowego. Dobrym przykładem są tu szkoły samochodowe (Zespół Szkół Samochodowych w Łodzi oraz Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 22 w Łodzi, kształcące między innymi w zawodzie: mechanik pojazdów samochodowych, lakiernik i blacharz samochodowy) oraz łódzkie szkoły kształcące dla gospodarki energetycznej w zawodzie technik urządzeń i systemów energetyki odnawialnej (Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 3, Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 20, a także Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 15). Szkoły podpisały umowy z odpowiednimi firmami reprezentującymi konkretne, właśnie te wybrane, dziedziny działalności gospodarczej.*

- *Firma BSH Sprzęt Gospodarstwa Domowego udzieliła patronat jednej z klas w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych nr 9 w Łodzi; daje w ten sposób nie „iluzoryczny” a konkretny (wymierny) efekt wsparcia młodzieży w postaci jej zatrudnienia w okresie wakacji oraz nauki języka angielskiego (podstawy i zawodowy – branżowy, a więc ten szczególnie oczekiwany z punktu widzenia przedsiębiorcy).*
- *Przykładem dobrej praktyki i rozwiązań w zakresie współpracy na linii szkoła-pracodawca jest projekt międzynarodowy realizowany we współpracy z Niemcami pod nazwą AUTO-UNIA (branża samochodowa), czy też w ramach „Erasmusa+” realizowany z Włochami projekt współpracy dotyczący obszaru hotelarstwa. Jest też wiele przykładów w kraju z innych miast (tu także można znaleźć przykłady dla omawianej branży włókienniczo-odzieżowej). Powinno się więc nawiązywać także współpracę pomiędzy różnymi miastami gdzie realizowane są podobne kierunki kształcenia. Powinno nastąpić dzielenie się własnymi doświadczeniami, jak również powinno się upowszechniać te dobre praktyki w zakresie prowadzonej współpracy. (Z wypowiedzi przedstawicieli samorządu).*

4.6 Ocena przygotowania absolwentów roczników 2013-2015 do pracy zawodowej

Jak wcześniej wskazano jedynie 10% z przedsiębiorców, którzy wzięli udział w badaniu, czyli 11 osób, zatrudniło absolwentów roczników 2013-2015. Liczba zatrudnionych przez nich absolwentów w ciągu trzech lat wyniosła 28 osób (*Tabela 27*).

Tabela 27.

Czy respondenci zatrudniali absolwentów w latach 2013 – 2015?
(N=114)

Wyszczególnienie	Liczba wskazań	Procent wskazań
nie	103	90,4
tak	11	9,6
Ogółem	114	100,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych w ramach projektu.

W większości absolwentom zaoferowano *umowę o pracę* w pełnym wymiarze czasu pracy (22 osoby na 28 zatrudnionych). Niewielu podjęło zatrudnienie w niepełnym wymiarze czasu pracy lub w oparciu o *umowę cywilnoprawną* (*Tabela 28*).

Tabela 28.

Liczba zatrudnionych absolwentów w latach 2013 – 2015?
(N=11)

Rodzaj umowy	Łączna liczba zatrudnionych
Umowa o pracę (pełny wymiar czasu)	22
Umowa o pracę (niepełny wymiar czasu)	5
Umowy cywilnoprawne	1
Ogółem	28

* **Uwaga:** Pytanie wielokrotnego wyboru.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych w ramach projektu.

Pracodawcy, którzy zatrudnili absolwentów włókienniczo – odzieżowych szkół zawodowych z roczników 2013 – 2015 dobrze ocenili ich przygotowanie zawodowe. Pozytywna ocena odnosi się do absolwentów wszystkich typów szkół. Nie trudno zauważyć, że ta opinia stoi w sprzeczności do wcześniej przedstawionych negatywnych opinii przedsiębiorców odnoszących się do jakości kształcenia w szkołach zawodowych, ze szczególnym uwzględnieniem właśnie praktycznej części edukacji. Różnica ta może być konsekwencją małej liczebności grupy, która zatrudniała absolwentów, w tym absolwentów analizowanych roczników oraz tego, że być może oceniana była ta najlepsza część absolwentów, która dzięki swoim kompetencjom znalazła zatrudnienie w zawodzie.

Tabela 29.
Ocena przygotowania zawodowego absolwentów
z lat 2013 – 2015 (N=10)

Poziom wykształcenia	Liczba wskazań	Średnia ocena przygotowania
policealne i średnie zawodowe	6	4,0
zasadnicze zawodowe	6	4,0
wyższe	2	3,5
Ogółem	14	3,9

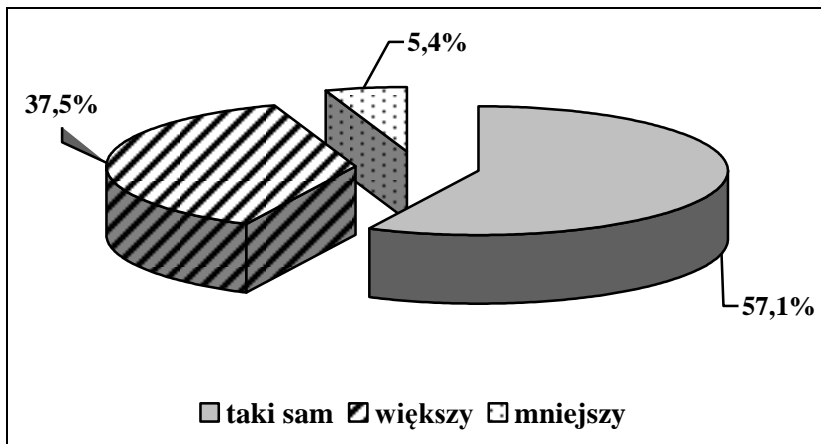
Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych w ramach projektu.

4.7 Potrzeby kadrowe pracodawców z branży włókienniczo - odzieżowej

Spośród stu dwunastu przedsiębiorców – uczestników badania, ponad połowa (57,1%) nie zakładała żadnych zmian stanu zatrudnienia w swoich firmach do końca 2016 roku. Blisko 40% planowało rekrutację nowych pracowników, a jedynie

w pojedynczych przypadkach zmiana dotyczyła redukcji zatrudnienia (5,4%) (Wykres 14).

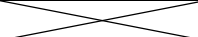
Wykres 14.
Zmiany stanu zatrudnienia w badanych firmach do końca 2016 roku (N=112)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych w ramach projektu.

Wśród powodów zwiększenia liczby zatrudnionych w przedsiębiorstwie respondenci najczęściej wymieniali *rozszerzenie zakresu działalności* (39%). Częstym argumentem był także *rozwój firmy* (36,6%) oraz *dobra koniunktura na rynku* (34,1%). Nieco ponad jedna czwarta przedsiębiorców widziała potrzebę rekrutacji nowych osób do istniejącego zespołu pracowników z powodu *wzrostu zapotrzebowania na produkty i usługi firmy* lub *konieczności zwiększenia produkcji* (Tabela 30).

Tabela 30.
Powody zwiększenia stanu zatrudnienia do końca 2016 roku
(N=41)

Powód	Liczba wskazań	Procent respondentów
rozszerzanie zakresu działalności (nowe rynki, nowe produkty, nowe usługi)	16	39,0
rozwój firmy, nowe inwestycje	15	36,6
dobra koniunktura na rynku	14	34,1
zwiększenie produkcji	11	26,8
wzrost zapotrzebowania na produkty/ usługi dostarczane przez firmę	11	26,8
inne	8	19,5
dobra sytuacja finansowa firmy	5	12,2
restrukturyzacja, zmiany organizacyjne i technologiczne	4	9,8
Ogółem	84	

* **Uwaga:** Pytanie wielokrotnego wyboru.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych w ramach projektu.

Pracodawcy z branży włókienniczo – odzieżowej w 2016 roku poszukiwali przede wszystkim pracowników z wykształceniem *zasadniczym zawodowym*. Mieli oni stanowić blisko 70% ogółu planowanych do zatrudnienia osób. Pozostała część ofert pracy (30,4%) miała być kierowana do osób z wykształceniem *policealnym i średnim zawodowym*. Jedynie kilka miejsc pracy przeznaczono dla kandydatów z wykształceniem *wyższym* oraz *średnim ogólnokształcącym* (Tabela 31).

Tabela 31.
Poszukiwani pracownicy do końca 2016 roku
według wykształcenia (N=59)

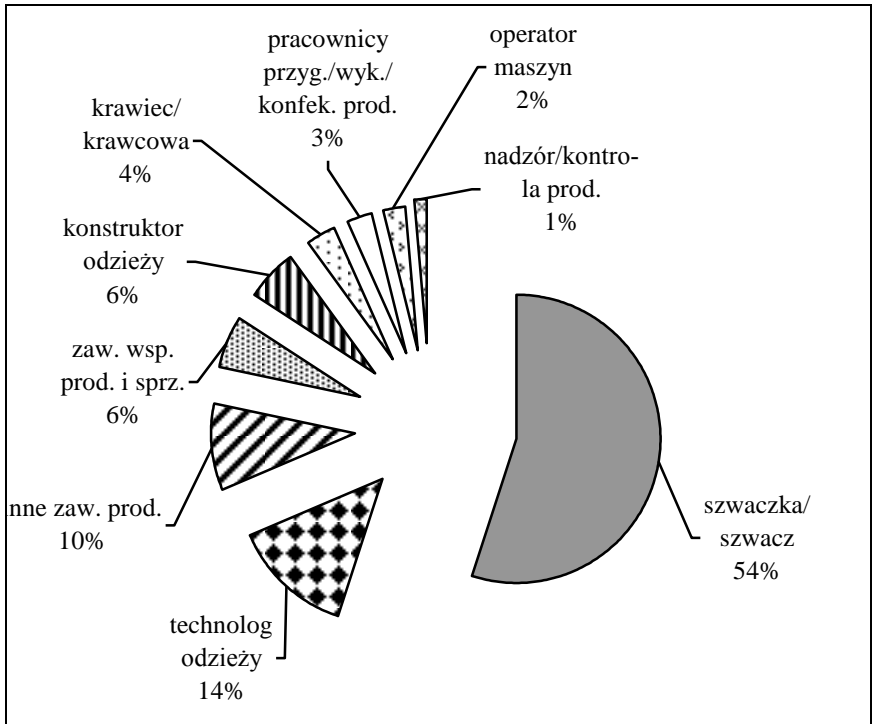
Wykształcenie	Liczba wskazań	Łączna liczba osób	Procent z łącznej liczby osób
zasadnicze zawodowe	55	193	67,5
policealne i średnie zawodowe	46	87	30,4
wyższe	4	4	1,4
średnie ogólnokształcące	1	2	0,7
Ogółem	106	286	100,0

* **Uwaga:** Pytanie wielokrotnego wyboru.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych w ramach projektu.

Do końca 2016 roku najwięcej propozycji pracy mogły oczekiwać *szwaczki i szwacze*. Ponad połowa deklarowanego przez respondentów zapotrzebowania na nowe etaty (157 na 286 nowych miejsc pracy) dotyczyła właśnie tego zawodu. Dodatkowo na zatrudnienie w województwie łódzkim mogło liczyć 67 osób wykonujących inne zawody *produkcyjne* lub *wspierające produkcję* a więc takie, które nie wymagają zaawansowanych umiejętności. Potrzeby pracodawców w odniesieniu do pracowników o wyższych kwalifikacjach zawodowych były już dużo mniejsze. Firmy biorące udział w badaniu deklarowały gotowość do zatrudnienia 39 *technologów odzieży*, 16 *konstruktorów odzieży* oraz 10 *krawców/krawcowych*. Sporadycznie w ofertach pracy mogły się pojawiać propozycje dla *operatorów maszyn*, czy też pracowników *nadzoru i kontroli produkcji*, gdyż zapotrzebowanie na pracowników o takich kwalifikacjach było mniejsze niż 10 osób w całym województwie (*Wykres 15, Załącznik 1.*).

Wykres 15.
Poszukiwani pracownicy do końca 2016 roku
według zawodów (N=286)

* **Uwaga:** Pytanie wielokrotnego wyboru. N= liczba poszukiwanych pracowników.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych w ramach projektu.

Redukcja stanu zatrudnienia, która jak wyżej zaznaczono, dotyczyć miała w 2016 roku niewielkiej liczby spośród badanych firm (6 firm) i niewielkiej liczby pracowników (23 osoby), spowodowana miała być *spadkiem popytu na produkty/ usługi przedsiębiorstwa, dużą konkurencją na rynku, czy też odejściem pracowników na emeryturę (rentę)* (zob. Załącznik 2.). Z badanych firm mieli odejść przede wszystkim pracownicy z wykształceniem *gimnazjalnym lub niższym*. W dalszej kolejności z *policealnym*

i średnim zawodowym (Tabela 32). Dominowali wśród nich pracownicy wykonujący *inne zawody produkcyjne* (Załącznik 3.).

Tabela 32.
Odejścia pracowników w 2016 r. według wykształcenia (N=6)

Wykształcenie	Liczba wskazań	Łączna liczba osób
gimnazjalne i poniżej	1	15
policealne i średnie zawodowe	2	5
zasadnicze zawodowe	3	2
wyższe	1	1
Ogółem	7	23

* **Uwaga:** Pytanie wielokrotnego wyboru.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych w ramach projektu.

Zapytani o plany kadrowe w dłuższej perspektywie czasowej, tj. na lata 2017 – 2020, połowa przedsiębiorców (42 osoby) zadeklarowała zwiększenie zatrudnienia, a druga połowa (43 osoby) nie przewidywała przyjęć nowych pracowników.

Analogicznie do planów na rok 2016, w kolejnych latach pracodawcy będą przede wszystkim zainteresowani zatrudnianiem osób w zawodzie *szwaczka/ szwacz*. W okresie omawianych czterech lat czterdziestu dwóch pracodawców deklaruje utworzenie 113 miejsc pracy w tym zawodzie, co stanowi 42% planowanych rekrutacji. Podobne będą potrzeby przedsiębiorstw w zakresie *innych zawodów produkcyjnych* związanych między innymi z *przygotowaniem, wykańczaniem i konfekcjonowaniem produkcji* (łącznie 37%). Nadal proporcjonalnie niewielkie w porównaniu z wymienionymi specjalnościami będzie zapotrzebowanie na pozostałe zawody przemysłu włókienniczo – odzieżowego: *konstruktor odzieży, krawiec, operator maszyn i technolog odzieży*. Będzie to średnio kilkanaście ofert w regionie łódzkim w okresie

czterech lat, co stanowi kilka procent całościowej deklarowanej liczby nowych stanowisk pracy w omawianych branżach do roku 2020 (Tabela 33).

Tabela 33.
Nowe miejsca pracy w latach 2017 – 2020 według zawodów
(N=42)

Zawód	Lata 2017-2018		Lata 2019-2020		Ogółem	
	liczba osób	%	liczba osób	%	liczba osób	%
szwaczka/ szwacz	60	39,0	53	46,1	113	42,0
pracownicy przygotowania/ wykańczania/ konfekcjonowania produkcji	30	19,5	21	18,3	51	19,0
inne zawody produkcyjne	28	18,2	20	17,4	48	17,8
konstruktor odzieży	12	7,8	3	2,6	15	5,6
krawiec/ krawcowa	2	1,3	10	8,7	12	4,5
zawody wspierające produkcję i sprzedaż	6	3,9	5	4,3	11	4,1
operator maszyn	7	4,5	2	1,7	9	3,3
technolog odzieży	8	5,2	0	0,0	8	3,0
nadzór/ kontrola produkcji	1	0,6	1	0,9	2	0,7
Ogółem	154	100	115	100	269	100

* **Uwaga:** Pytanie wielokrotnego wyboru.

Nie przewiduje zatrudnienia nowych osób 43 respondentów (tj. 50% respondentów, którzy odpowiedzieli na pytanie).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych w ramach projektu.

Najwięcej miejsc pracy ogółem utworzą przedsiębiorstwa małe (52% stanowisk). Nieco mniej – przedsiębiorstwa średnie (39,7%). Takie proporcje wynikać mogą jednakże ze struktury badanej zbiorowości, w której dominują firmy małe (Tabela 34).

Tabela 34.

Nowe miejsca pracy w latach 2017 – 2020 według zawodów i wielkości firmy (N=42)

Zawód	mikro do 9 pracowników	małe 10-49 pracowników	średnie 50-249 pracowników	Ogółem
szwaczka/ szwacz	13	55	45	113
pracownicy przygotowania/ wykańczania/ konfekcjonowania produkcji	4	27	20	51
inne zawody produkcyjne	0	28	20	48
konstruktor odzieży	3	6	6	15
krawiec/ krawcowa	0	11	1	12
zawody wspierające produkcję i sprzedaż	1	0	10	11
operator maszyn	0	7	2	9
technolog odzieży	1	4	3	8
nadzór/ kontrola produkcji	0	2	0	2
Ogółem	22	140	107	269
Ogółem w %	8,3	52,0	39,7	100,0

* **Uwaga:** Pytanie wielokrotnego wyboru.

Nie przewiduje zatrudnienia nowych osób 43 respondentów (tj. 50% respondentów, którzy odpowiedzieli na pytanie)

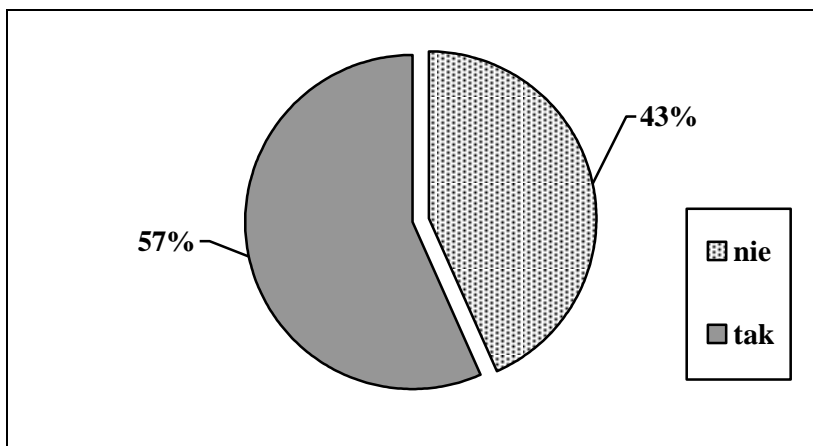
Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych w ramach projektu.

4.8 Ocena jakości kształcenia w szkołach zawodowych z perspektywy uczniów

Ponad połowa uczniów (56,7%), którzy wzięli udział w badaniu świadomie wybrała kierunek kształcenia związany z przemysłem włókienniczo – odzieżowym. Natomiast dla nieco mniej niż połowy uczniów (43,3%), nie był to kierunek pierwszego wyboru (*Por. Wykres 16*).

Wykres 16.

Czy obecny kierunek kształcenia jest tym, na który uczeń najbardziej chciał się dostać? (N=104)

* **Uwaga:** Pytanie wielokrotnego wyboru.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych w ramach projektu.

Z analizy odpowiedzi uczniów wynika, że najwięcej świadomych wyborów dotyczyło specjalności odzieżowych, tj. *technik technologii odzieży, technik przemysłu mody, krawiec*. Dla niemal 70% uczniów kształcących się w klasach o wymienionych profilach, obecny kierunek kształcenia jest tym, na który najbardziej chcieli się dostać. W przypadku zawodu *krawca* jest to nawet 100% uczniów, którzy byli zdecydowani kształcić się w tym kierunku, choć jest to jedynie 6 osób.

Odwrotna sytuacja występuje w przypadku zawodów włókienniczych. Dla blisko 70% uczniów kształcących się w zawodzie *technik włókiennik* i dla niemal 85% uczniów kształcących się w zawodzie *technik włókienniczych wyrobów dekoracyjnych* nie był to wybór wymarzony. W analizie nie uwzględniono specjalności *operator maszyn w przemyśle*

włókienniczym ze względu na jej niską reprezentację w badaniu (dwóch uczniów) (Tabela 35).

Tabela 35.

Czy obecny kierunek kształcenia jest tym, na który uczeń najbardziej chciał się dostać? (według specjalności; N=104)

Odpowiedź	technik technologii odzieży	technik włókiennik	technik przemysłu mody	tech. włókienniczych wyrobów dekoracyjnych	krawiec	operator maszyn w przemyśle włókienniczym	Ogółem w %
tak	68,1	31,6	66,7	15,4	100	100	56,9
nie	31,9	68,4	33,3	84,6	0	0	43,1
Ogółem	100	100	100	100	100	100	100

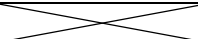
Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych w ramach projektu.

Wśród kryteriów wyboru kierunku kształcenia młodzież najczęściej wskazywała *zgodność z zainteresowaniami* (49%) oraz możliwość *zdobycia dobrej pracy* po szkole (35,6%). Jednocześnie należy zwrócić uwagę, że tylko 10% zadeklarowało, że kształci się na *wymarzonym kierunku*.

Na refleksję zasługuje też duży odsetek uczniów, którzy trafili do swoich aktualnych szkół przypadkowo. Powody takie jak: *nie wiedziałem/ nie wiedziałam na jaki kierunek chcę pójść, poszłam/ poszedłem do najbliższej szkoły, rodzice zdecydowali o moim kierunku nauki, poszłam/ poszedłem tam gdzie znajomi* podała w sumie 1/3 respondentów (33,65%). Co więcej, ponad 20% uczniów trafiło do obecnej szkoły, jako szkoły kolejnego wyboru (Tabela 36).

Tabela 36.

Kryteria wyboru profilu kształcenia przez uczniów (N=104)

Wyszczególnienie	Liczba wskazań	Procent respondentów
ten kierunek kształcenia jest zgodny z moimi zainteresowaniami	51	49,0
uważam, że ten kierunek kształcenia zapewni mi dobrą pracę	37	35,6
nie dostałam/ nie dostałem się na wymarzony kierunek	23	22,1
nie wiedziałam/ nie wiedziałem, na jaki kierunek chcę iść	18	17,3
to mój wymarzony kierunek kształcenia	10	9,6
poszłam/ poszedłem do najbliższej szkoły	8	7,7
rodzice zdecydowali o moim kierunku nauki	5	4,8
inne	5	4,8
poszłam/poszedłem tam, gdzie znajomi	4	3,8
w okolicy nie ma rekrutacji na mój wymarzony kierunek	3	2,9
Ogółem	164	

* **Uwaga:** Pytanie wielokrotnego wyboru.

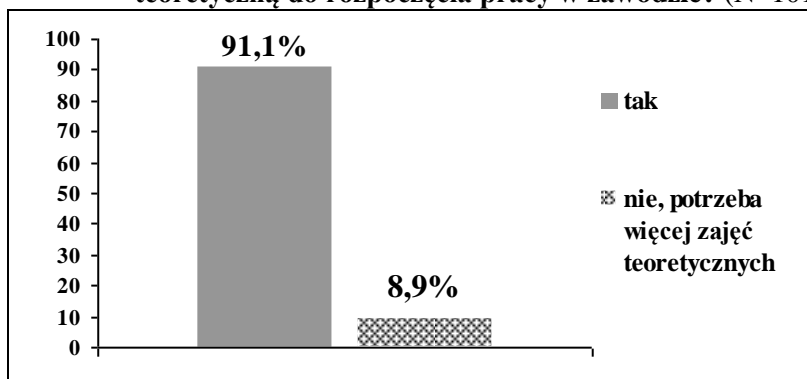
Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych w ramach projektu.

Młodzież generalnie pozytywnie ocenia szkoły pod kątem przygotowania do pracy w zawodzie. Zdecydowana większość (91,1%) twierdzi, że po szkole będzie dysponowała wystarczającym zasobem wiedzy teoretycznej (*Wykres 17*). Nieco mniej, ale ciągle zdecydowana większość (80,4%), wierzy że wejdzie na rynek pracy posiadając właściwy zakres umiejętności praktycznych (*Wykres 18*). Najwięcej zastrzeżeń co do praktycznej strony procesu kształcenia zgłaszali uczniowie z klas o profilu: *technik przemysłu mody, krawiec* i *technik włókienniczych wyrobów dekoracyjnych*. Znaczna

część tych uczniów (połowa z profilu *technik przemysłu mody i technik włókienniczych wyrobów dekoracyjnych* oraz trzech na czterech z profilu *krawiec*) uważa, że w szkole należy rozszerzyć kształcenie praktyczne, gdyż w obecnym wymiarze nie przygotowuje ono do podjęcia pracy w zawodzie (Załącznik 4.).

Wykres 17.

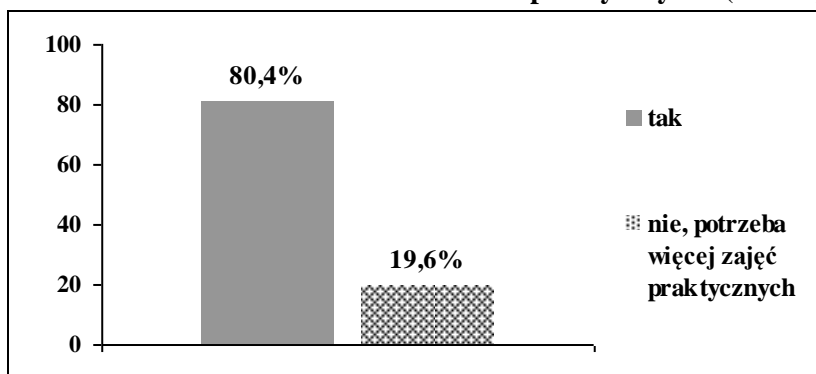
Czy po ukończeniu szkoły, będziesz mieć odpowiednią wiedzę teoretyczną do rozpoczęcia pracy w zawodzie? (N=101)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych w ramach projektu.

Wykres 18.

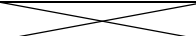
Czy po ukończeniu szkoły będziesz odpowiednio przygotowana/ przygotowany do pracy w zawodzie pod kątem umiejętności praktycznych? (N=102)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych w ramach projektu.

Biorąc pod uwagę kompetencje miękkie większość uczniów uważa, że jest przygotowana do *właściwej organizacji stanowiska pracy i czasu pracy* (59,6%). Natomiast jedynie połowa z nich wie, w jaki sposób *wykonywać powierzone zadania na stanowisku pracy* (50%). Jeszcze mniej młodych respondentów twierdzi, że *potrafi pracować w zespole* (44,2%), *wie jak dalej się rozwijać i kształcić* (42,3%) i jak *prezentować i bronić własne pomysły* (39,4%). Szkoła, zdaniem uczniów, w niewielkim stopniu stwarza okazję do kształtowania *samodzielności w rozwiązywaniu problemów* (22,1%) i *poszukiwania informacji niezbędnych do wykonywania zadań zawodowych* (19,2%) (Tabela 37).

Tabela 37.
Kompetencje miękkie kształtowane w szkole
według uczniów (N=104)

Szkoła zawodowa przygotowuje do:	Liczba wskazań	Procent respondentów
właściwej organizacji stanowiska pracy i czasu pracy	62	59,6
wykonywania powierzonych zadań na stanowisku pracy	52	50,0
pracy w zespole	46	44,2
dalszego rozwoju i kształcenia	44	42,3
prezentowania i obrony własnych pomysłów	41	39,4
samodzielnego rozwiązywania problemów	23	22,1
poszukiwania informacji niezbędnych do wykonywania zadań zawodowych	20	19,2
innych	3	2,9
Ogółem	291	

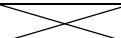
* **Uwaga:** Pytanie wielokrotnego wyboru.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych w ramach projektu.

Interesujące dla autorów badania było, w jaki sposób uczniowie ze swojej perspektywy postrzegają szeroko diskutowaną kwestię ograniczeń w zakresie funkcjonowania i rozwoju szkół zawodowych w naszym kraju. Podobnie jak pracodawcy uczniowie za największy mankament szkół, do których uczęszczają uważają *bariery techniczne*, tj. nieodpowiedni budynek, niewystarczające wyposażenie, brak najnowszych technologii. Zauważa je ponad połowa badanej młodzieży (53,4%). Uczniowie kojarzą bariery techniczne dodatkowo z *problemami finansowymi* szkół (40,8%).

Tabela 38.

Bariery rozwoju szkół zawodowych według uczniów (N=103)

Bariery rozwoju szkół	Liczba wskazań	Procent z N
bariery techniczne (np. nieodpowiedni budynek, niewystarczające wyposażenie, brak najnowszych technologii)	55	53,4
bariery finansowe	42	40,8
bariery społeczno-demograficzne (np. niż demograficzny - brak chętnych)	33	32,0
stereotypowe postrzeganie szkół zawodowych jako „gorszych”	29	28,2
zbyt mało nauczycieli kształcenia zawodowego	24	23,3
nauczyciele kształcenia zawodowego o nieodpowiednich kwalifikacjach	23	22,3
brak dostatecznych kompetencji wśród kadry zarządzającej szkołami	21	20,4
bariery organizacyjne i prawne	10	9,7
nie wiem	6	5,8
inne	2	1,9
nie dostrzegam żadnych barier	2	1,9
Ogółem	247	

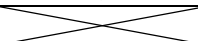
* **Uwaga:** Pytanie wielokrotnego wyboru.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych w ramach projektu.

Blisko jedna trzecia uczniów uważa, że przeszkodą w rozwoju kształcenia zawodowego jest *brak chętnych* do tego typu szkół wynikający z *przyczyn demograficznych* (niż demograficzny) ale również ze *stereotypowego postrzegania szkół zawodowych jako tych „gorszych”*. Dla jednej piątej młodych respondentów problemem jest *zbyt mała liczba nauczycieli kształcenia praktycznego* i często *ich nieodpowiednie kompetencje*. Taka sama część dostrzega *niekompetencję kadry zarządzającej* szkołami zawodowymi (Zobacz Tabelę 38).

Tabela 39.

Formy współpracy pracodawców ze szkołami według uczniów
(N=101)

Wyszczególnienie	Liczba wskazań	Procent respondentów
obowiązkowe praktyki dla uczniów	68	67,3
stypendia naukowe/ nagrody dla najzdolniejszych uczniów	39	38,6
miejsca pracy oferowane absolwentom szkoły	22	21,8
płatne staże dla uczniów	22	21,8
uczniowie korzystają ze sprzętu przekazanego/ użyczonego od przedsiębiorcy	16	15,8
wspólne organizowanie konkursów dla uczniów	15	14,9
szkoła nie współpracuje z przedsiębiorcami	11	10,9
nieobowiązkowe praktyki dla uczniów	7	6,9
wspólne organizowanie szkoleń/ kursów dla uczniów	4	4,0
inne	3	3,0
Ogółem	207	

* **Uwaga:** Pytanie wielokrotnego wyboru.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych w ramach projektu.

Z uczniowskimi postulatami podniesienia jakości kształcenia praktycznego oraz niską oceną technicznego wyposażenia szkół i ich możliwości finansowych wiąże się temat udziału pracodawców w kształceniu zawodowym.

Zdaniem młodych respondentów najbardziej popularną formą współpracy przedsiębiorców ze szkołami zawodowymi jest przyjmowanie uczniów na *obowiązkowe praktyki*. Na drugim miejscu wymienione zostały *stypendia naukowe i nagrody dla najzdolniejszych uczniów*. Jedna piąta wskazała na oferowanie *płatnych staży*, zapewnianie *miejsc pracy absolwentom*. Tylko nielicznym z badanych znane są takie formy współpracy szkoły z przedsiębiorcami, jak *użyczanie*, bądź *przekazywanie sprzętu*, *organizowanie konkursów, szkoleń, kursów* dla uczniów. Dziesięć procent respondentów przyznało, że ich szkoła w ogóle nie współpracuje z pracodawcami (*Tabela 39*).

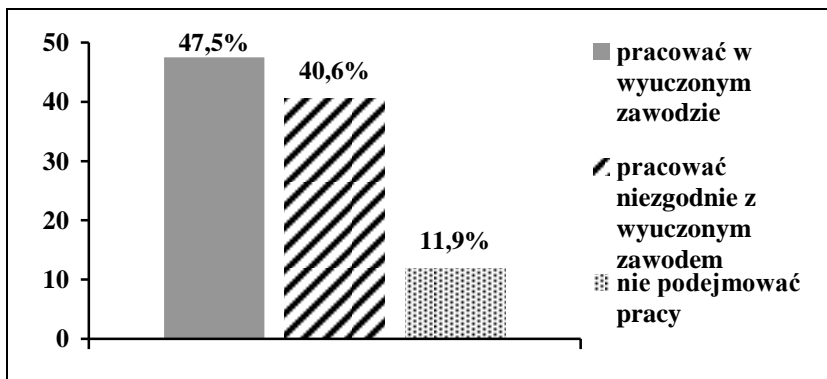
4.9 Plany edukacyjno – zawodowe uczniów szkół o profilu włókienniczo - odzieżowym

Jeśli chodzi o plany uczniów po ukończeniu szkoły zawodowej, to niemalże 90% deklaruje podjęcie pracy. Z tym, że mniej niż połowa (47,5%) planuje podjąć pracę w wyuczonym zawodzie, a aż 40,6% w zawodzie nie związanym z kierunkiem kształcenia. Bardzo mała część respondentów (11,9%) nie zakłada wejścia na ścieżkę zawodową tuż po ukończeniu szkoły (*Wykres 19*).

Najwięcej uczniów, którzy zainteresowani są rozpoczęciem pracy zawodowej zgodnej z wyuczoną specjalnością jest wśród *techników włókienników* (63,2%) oraz *techników przemysłu mody* (53,3%). Jakkolwiek wszyscy przyszli *krawcy* i *operatorzy maszyn w przemyśle włókienniczym* chcą po szkole pracować w zawodzie, to trzeba pamiętać, że jest ich garstka, w sumie siedem osób. Najmniej chętnych do rozwijania kariery w wyuczonej profesji jest pośród

techników włókienniczych wyrobów dekoracyjnych (30,8%) oraz techników technologii odzieży (34,8%) (Tabela 40).

Wykres 19.
Plany zawodowe uczniów po ukończeniu szkoły (N=101)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych w ramach projektu.

Tabela 40.
Plany zawodowe uczniów po ukończeniu szkoły według profilu kształcenia (N=101, w %)

Czy zaraz po ukończeniu szkoły planujesz:	technik technologii odzieży	technik włókiennik	technik przemysłu mody	technik włókienniczych wyrobów dekoracyjnych	krawiec	operator maszyn w przemyśle włókienniczym	Ogółem %
pracować w wyuczonym zawodzie	34,8	63,2	53,3	30,8	100	100	47
pracować niezgodnie z wyuczonym zawodem	50	31,6	33,3	53,8	0	0	41
nie podejmować pracy	15,2	5,3	13,3	15,4	0	0	12
Ogółem	100	100	100	100	100	100	100

Jednocześnie okazuje się, że większość młodzieży nie zamierza kończyć swojej edukacji na szkole zawodowej. 75% deklaruje kontynuowanie nauki, w tym na kierunku związanym z bieżącym - 31,7%, a na kierunku zupełnie innym niż zdobyty zawód - aż 43,6% badanych. Chęć zakończenia edukacji formalnej po ukończeniu szkoły zgłasza jedna czwarta uczestników badania (*Tabela 41*).

Tabela 41.

Plany edukacyjne uczniów po ukończeniu szkoły (N=101)

Odpowiedź	Liczba wskazań	Procent wskazań
kontynuować naukę na kierunku innym niż Twój zawód	44	43,6
kontynuować naukę na kierunku pokrewnym do Twojego zawodu	32	31,7
nie kontynuować nauki	25	24,8
Ogółem	101	100,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych w ramach projektu.

Tendencję do zmiany kierunku kształcenia po ukończeniu obecnego etapu edukacji można zaobserwować wśród uczniów niemalże wszystkich specjalności. W największym stopniu dotyczy to *techników przemysłu mody, techników technologii odzieży i techników włókienników*. Wyjątek stanowi *technik włókienniczych wyrobów dekoracyjnych*. W przypadku tej specjalność połowa przyszłych absolwentów planuje kontynuować edukację zgodnie z wyuczonym zawodem a połowa zamierza rozwijać się w innym kierunku (*Tabela 42*).

Tabela 43 w sposób syntetyczny przedstawia najbliższe plany edukacyjne i zawodowe uczestników badania (*Tabela 43*).

Tabela 42.

Plany zawodowe uczniów po ukończeniu szkoły według profilu kształcenia (N=101)

Odpowiedź	technik technologii odzieży	technik włókiennik	technik przemysłu mody	technik włókienniczych wyrobów dekoracyjnych	krawiec	operator maszyn w przemyśle włókienniczym	Ogółem
kontynuować naukę na kierunku innym niż Twój zawód	21	7	9	5	0	2	44
kontynuować naukę na kierunku pokrewnym do Twojego zawodu	16	4	6	5	1	0	32
nie kontynuować nauki	9	8	0	3	5	0	25
Ogółem	46	19	15	13	6	2	101

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych w ramach projektu.

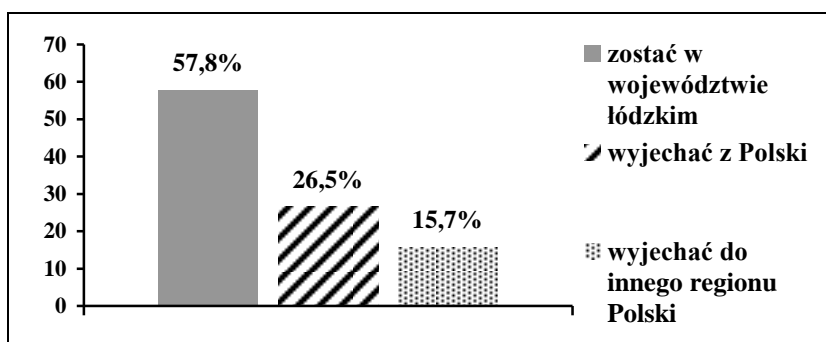
Tabela 43.

Plany edukacyjne i zawodowe uczniów po ukończeniu szkoły (N=104)

Wyszczególnienie	PRACA				Ogółem
	brak odpowiedzi	nie podejmować pracy	pracować niezgodnie z wyuczonym zawodem	pracować w wyuczonym zawodzie	
EDUKACJA					
kontynuować naukę na kierunku innym niż Twój zawód	0	5	28	11	44
kontynuować naukę na kierunku pokrewnym do Twojego zawodu	0	7	5	20	32
nie kontynuować nauki	2	0	7	16	25
brak odpowiedzi	1	0	1	1	3
Ogółem	3	12	41	48	104

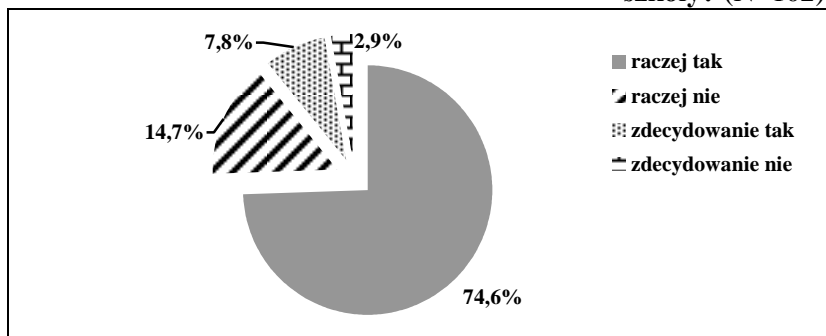
W kontekście obserwowanych od lat i postępujących procesów społeczno – demograficznych w województwie, takich jak wyludnianie się i intensywne starzenie się społeczeństwa nie może napawać optymizmem fakt, że ponad 40% uczniów, którzy wzięli udział w badaniu zamierza tuż po zakończeniu szkoły wyjechać. Większość z nich planuje opuścić kraj (26,5%), a kilkanaście osób jako miejsce zamieszkania wybierze inne województwo (*Wykres 20*).

Wykres 20.
Plany uczniów po ukończeniu szkoły (N=102)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych w ramach projektu.

Wykres 21.
Czy uważasz, że zdobyte umiejętności i wiedza pozwolą Ci bez problemu znaleźć dobrą pracę w zawodzie po ukończeniu szkoły? (N=102)

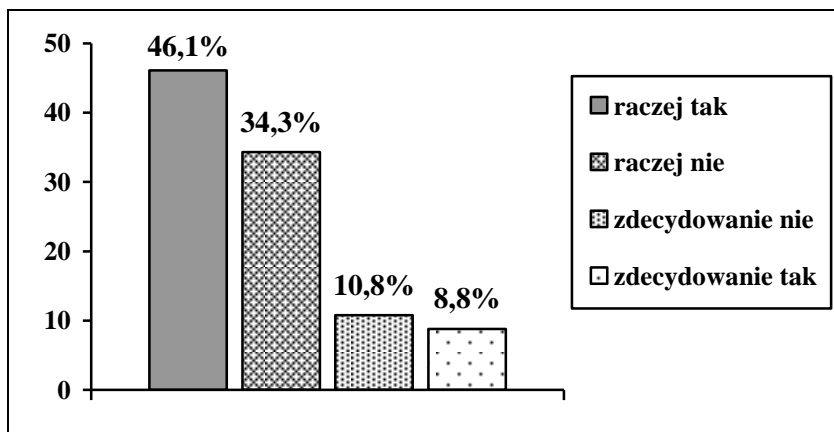
Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych w ramach projektu.

Bez względu na to, gdzie młodzi ludzie będą realizować swoje dorosłe plany, większość optymistycznie widzi swój start na rynku pracy. Ponad 80% sądzi bowiem, że znajdzie po szkole pracę w wyuczonym zawodzie (raczej tak – 74,5%, zdecydowanie tak 7,8%) (Wykres 21).

Przedstawione wyżej opinie uczniów warto zestawić z ich wiedzą na temat rynku pracy. Pytanie o znajomość oczekiwań pracodawców wobec pracowników zatrudnianych na stanowiskach związanych z wybraną przez nich specjalnością podzieliło uczniów na dwie grupy. Ci, którzy *znają* lub *raczej znają* wymagania pracodawców stanowili 55%, a Ci którzy ich *nie znają* lub *raczej nie znają* – 45% (Wykres 22).

Wykres 22.

Czy znasz oczekiwania pracodawców wobec pracowników w wybranym przez Ciebie zawodzie? (N=102)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych w ramach projektu.

Skąd uczniowie czerpią wiedzę o rynku pracy i oczekiwaniach pracodawców? Wyniki badania pokazują, że dla czterdziestu procent respondentów są to *praktyki zawodowe*. Z *pracą w zawodzie* do tej

pory zetknęło się bowiem niecałe 18% uczniów, a staż zawodowy odbyło jedynie 12% z nich. Trzeba też zaznaczyć, że 1/3 uczestników badania nie miała jeszcze żadnych doświadczeń zawodowych (31,4%) lub wykonywała pracę niezwiązaną z kierunkiem kształcenia (27,5%) (Tabela 44).

Tabela 44.
Doświadczenia zawodowe uczniów (N=102)

Wyszczególnienie	Liczba wskazań	Procent respondentów
praktyki zawodowe	41	40,2
nie mam żadnych doświadczeń zawodowych	32	31,4
praca niezwiązana z zawodem	28	27,5
praca w zawodzie	18	17,6
staż zawodowy	12	11,8
wolontariat	10	9,8
Ogółem	141	

* **Uwaga:** Pytanie wielokrotnego wyboru.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych w ramach projektu.

Poza tym dość powszechne wśród młodzieży jest przeglądanie *ofert pracy na portalach internetowych*. W ten sposób zapoznaje się z rynkiem pracy 63,4% uczniów. Jedna czwarta w tym celu korzysta z *prasy, TV, czy radia*. Dla niewielu uczniów, którzy wzięli udział w badaniu źródłem informacji o rynku pracy i oczekiwaniach pracodawców jest *kontakt z doradcą zawodowym* (11,9%), czy *uczestnictwo w zajęciach na temat rynku pracy* (6,9%).

Znamienne jest też, że w szkole zawodowej jedna piąta uczniów w ogóle nie interesuje się rynkiem pracy (Tabela 45).

Tabela 45.

**Sposoby pozyskiwania informacji o rynku pracy
przez uczniów (N=101)**

Wyszczególnienie	Liczba wskazań	Procent respondentów
przeoglądam oferty pracy na portalach internetowych	64	63,4
przeoglądam oferty pracy w innych mediach (telewizja, radio, prasa papierowa)	26	25,7
nie interesuję się rynkiem pracy	22	21,8
korzystam z porad doradcy zawodowego	12	11,9
byłem na zajęciach na temat rynku pracy w swojej szkole	7	6,9
inne	3	3,0
przeoglądam oferty pracy w WUP lub PUP	1	1,0
przeoglądam dane statystyczne (np. GUS)	1	1,0
Ogółem	136	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych w ramach projektu.

5. WNIOSKI Z BADAŃ

Poniżej przedstawiono najważniejsze wnioski wynikające z analizy opinii uzyskanych w trakcie badania od dwóch grup respondentów (przedsiębiorców i uczniów) oraz ekspertów:

1. Jedynie 10% przedsiębiorców, którzy wzięli udział w badaniu zatrudniło absolwentów roczników 2013-2015. W większości absolwentom oferowano umowę o pracę w pełnym wymiarze czasu pracy. 18 na 30 respondentów zatrudniających absolwentów lub współpracujących ze szkołami uważa, że młodzież posiada wystarczającą wiedzę teoretyczną do podjęcia pracy w wybranym zawodzie. Zastrzeżenia budzi jednak przygotowanie praktyczne. Dwudziestu pięciu spośród dwudziestu ośmiu respondentów stwierdziło, że poziom umiejętności praktycznych młodzieży kończącej szkołę zawodową jest zbyt niski i należy zwiększyć liczbę zajęć praktycznych w programie nauczania.
2. Oceniając kompetencje miękkie uczestnicy badania uważają, że szkoła zawodowa przygotowuje uczniów do dalszego rozwoju i kształcenia oraz pracy w zespole. Jedna trzecia twierdzi, że absolwenci są gotowi do wykonywania powierzonych zadań na stanowisku pracy i poszukiwania informacji niezbędnych do wykonywania zadań zawodowych. Bardzo nisko została oceniona umiejętność samodzielnego rozwiązywania problemów przez młodzież oraz prezentowania i obrony własnych pomysłów.
3. Zdaniem pracodawców rozwój szkolnictwa zawodowego w największym stopniu utrudniają bariery techniczne (niewystarczające wyposażenie pracowni szkolnych, nieodpowiedni budynek). Wśród pozostałych barier wymieniano zwłaszcza: stereotypowe postrzeganie szkół

zawodowych jako „gorszych”, bariery społeczno-demograficzne, w tym niż demograficzny i brak chętnych do nauki w tego typu szkołach. Odnotowana została także zbyt mała liczba nauczycieli kształcenia zawodowego. Średnio co czwarty z badanych zauważa brak dostatecznych kompetencji wśród kadry zarządzającej szkołami, nieodpowiednie kwalifikacje nauczycieli kształcenia zawodowego i bariery finansowe.

4. Zaledwie 23% badanych przedsiębiorców reprezentujących przemysł włókienniczo-odzieżowy potwierdza współpracę z różnego typu placówkami edukacyjnymi. Najczęściej są to uczelnie i szkoły zawodowe. Skłonność firm do podejmowania współpracy wzrasta wraz ze zwiększaniem się rozmiarów zatrudnienia w tych firmach. Najczęściej współpracę podejmują firmy istniejące dłużej na rynku (powyżej 10 lat), które prowadzą sprzedaż swoich produktów bądź usług zarówno na rynku krajowym jak i europejskim. Częściej też współpracują firmy prowadzące działalność o charakterze mieszanym, tzn. produkcyjno - handlowo - usługową.
5. Do najczęściej występujących form współpracy firm włókienniczo-odzieżowych z regionu łódzkiego z placówkami edukacyjnymi należy zaliczyć: organizowanie praktyk dla uczniów (29% ogółu wskazań i prawie 70% współpracujących badanych), organizowanie wycieczek po zakładzie pracy (odpowiednio: 14,5% i prawie 34,6%) i prowadzenie konsultacji z nauczycielami a także dyrekcją szkoły w zakresie ustalania treści kształcenia (11,3% i około 27%). Tę ostatnią formę preferowały szczególnie mikroprzedsiębiorstwa, natomiast praktyki dla uczniów firmy małe oraz średnie.
6. Co piąty pracodawca wśród tych, którzy podejmują współpracę potwierdzał prowadzenie zajęć dla uczniów

przez pracowników firmy w siedzibie tej firmy, czyli w rzeczywistych warunkach pracy. Natomiast rekrutację pracowników spośród uczniów szkoły prowadziło nieco ponad 23% z nich. Najczęściej przyszłych pracowników poszukiwały w szkołach zawodowych firmy średnie, zatrudniające powyżej 50 osób, jak również firmy działające dłużej na rynku, tzn. ponad 10 lat. Te ostatnie zapewniały także sprzęt do zajęć praktycznych i wspierały szkoły w organizacji konkursów dla uczniów.

7. Większość firm podejmujących współpracę (68%) nie napotyka na żadne przeszkody i bariery we współdziałaniu z placówkami edukacyjnymi. Im większa pod względem zatrudnienia firma tym częściej zwraca uwagę na bariery. Podobnie im dłużej firma działa na rynku (powyżej 10 lat) tym częściej dostrzega trudności w podejmowaniu takiej współpracy.
8. Firmy zatrudniające powyżej 50 pracowników wśród powodów braku współpracy ze szkołami wymieniają przede wszystkim brak kontaktu i inicjatywy ze strony szkół oraz brak szkół kształcących w pożądanym kierunku kształcenia. Z kolei firmy małe zatrudniające od 10 do 49 osób zwracają zwłaszcza uwagę na brak kontaktu i inicjatywy ze strony szkół oraz brak potrzeb ze strony firmy. Podobnie najczęściej na te dwa ostatnie powody zwracają uwagę przedstawiciele mikroprzedsiębiorstw. I dodatkowo istotnym dla tych firm (a także dla małych firm) powodem braku nawiązywania współpracy z placówkami edukacyjnymi jest zbyt mała wielkość firmy.
9. W najbliższym czasie spodziewać się należy wzrostu zainteresowania badanych przedsiębiorców reprezentujących ten obszar działalności gospodarczej współpracą ze szkołami zawodowymi. Prawie 30% z nich planuje w ciągu najbliższych dwunastu miesięcy podjąć taką współpracę.

Współpracę ze szkołami w większym stopniu zamierzają podejmować firmy małe i mikroprzedsiębiorstwa, które borykają się z brakiem odpowiedniej kadry.

10. Pracodawcy zamierzają w większości kontynuować współpracę ze szkołami w dotychczasowych formach. Nadal priorytetem będą prowadzone praktyki dla uczniów (ponad $\frac{3}{4}$ firm planuje taką współpracę). Chęć prowadzenia praktyk dla uczniów nieco częściej wskazywali przedsiębiorcy reprezentujący średnie firmy w porównaniu do małych i mikroprzedsiębiorstw. Okazuje się także, że im firma krócej znajduje się na rynku tym chętniej zamierza w najbliższej przyszłości angażować się w organizację praktyk dla uczniów szkół zawodowych.
11. Coraz częściej jednak niż dotychczas pracodawcy będą poszukiwać i rekrutować swoich przyszłych pracowników spośród uczniów szkoły. Podstawowym powodem podejmowania takiego kierunku współdziałania jest brak w regionie odpowiednich pracowników dla zaspokojenia stale rosnących potrzeb zatrudnieniowych firm działających w sektorze włókienniczo-odzieżowym. Tak wskazał co drugi planujący współpracę przedsiębiorca. Poszukiwać pracowników w szkołach zamierzają zwłaszcza mikroprzedsiębiorstwa. Najwięcej z nich, w stosunku do pozostałych firm, zamierza także prowadzić konsultacje z nauczycielami i dyrekcją szkoły odnośnie określania treści kształcenia.
12. Co czwarty pracodawca deklaruje współpracę w formie prowadzenia zajęć dla uczniów przez pracowników firmy w siedzibie firmy. Mikroprzedsiębiorstwa częściej zamierzają prowadzić taką formę współpracy. Natomiast prowadzenie klas patronackich w szkołach planują zwłaszcza firmy zatrudniające powyżej 50 pracowników.

13. Tylko 13,5% badanych udziela informacji bezpośrednio do szkół na temat potrzeby zatrudnienia nowych pracowników. Zapewne byłaby to ważna i przynosząca korzyści obydwu stronom forma współpracy. Dlatego należy podjąć działania aby na stałe została włączona do praktyki. Najczęściej informacje na temat potrzeb zatrudnienia są przekazywane przez firmy do urzędów pracy oraz różnych mediów. Częstym sposobem dzielenia się informacjami na temat poszukiwanych konkretnych pracowników jest popularna poczta pantoflowa oraz kontakt ze znajomymi i poszukiwanie pośród nich niezbędnych pracowników. Pracodawcy kompletują swoją kadrę korzystając także z polecenia obecnych swoich pracowników.
14. Według opinii ekspertów duże wsparcie dla obustronnej współpracy powinny zapewnić pozyskiwane środki unijne. Należy realizować wspólne projekty międzynarodowe, prowadzić wymiany młodzieży między państwami Unii Europejskiej (tak aby uczniowie mogli poznać daną branżę z perspektywy innego kraju i aby mogli czerpać z dobrych wzorców). Współpraca powinna objąć także szkoły działające w kraju, które realizują podobne kierunki kształcenia. Pomiędzy nimi powinno nastąpić dzielenie się własnymi doświadczeniami, jak również powinno się upowszechniać te dobre praktyki w zakresie prowadzonej współpracy.
15. Eksperti uważają, że dobrym rozwiązaniem dla podejmowania współpracy na linii: szkoła – pracodawca są klasy patronackie. Poprzez tę formę współdziałania przedsiębiorcy wspierają uczących się w szkołach w uzyskaniu odpowiednich kwalifikacji, zapewniają praktyki i w rezultacie mają w przyszłości absolwenta, który kształci się zgodnie z ich potrzebami. Często w ramach tej współpracy zapewniany jest także przez przedsiębiorców

nowoczesny park maszyn dla potrzeb kształcenia zawodowego w danej branży/ w danym kierunku.

16. Od przedsiębiorców powinna w opinii ekspertów wychodzić inicjatywa współpracy ze szkołami, i to przedsiębiorcy powinni wspierać organizację kształcenia zawodowego, tak aby nie było ono oderwane od praktyki przemysłowej. Przeszkodą we współpracy jest w szczególności brak środków na realizację tej współpracy. Zarówno przedsiębiorcy jak i szkoły zawodowe oczekują dofinansowania do kształcenia - w zawodzie - realizowanego w ich firmach. Szkoły potrzebują między innymi środków na zatrudnianie profesjonalnej kadry rekrutującej się z przedsiębiorstw określonej branży.
17. Ekspertci uważają, że w Polsce powinny być wdrożone systemowe rozwiązania dotyczące realizacji współpracy szkół z pracodawcami. Istnieje konieczność ustanowienia zachęt dla przedsiębiorców w formie, np. ulg podatkowych dla pracodawców, dofinansowania praktyk, premiowania firm poprzez reklamę, odznaczenia tych, które potwierdzają współpracę na znaczącym poziomie. Ważne jest wzmocnienie motywacji firm do współpracy i poprawa komunikacji między przedsiębiorcami a szkołami dotycząca wzajemnej współpracy, ich oczekiwań i możliwości w zakresie podejmowania wspólnych działań.
18. Ponad połowa uczestniczących w badaniu przedsiębiorców (57,1%) nie zakładała żadnych zmian stanu zatrudnienia w swoich firmach do końca 2016 roku. Prawie 40% planowało rekrutację nowych pracowników, a jedynie w pojedynczych przypadkach zmiana dotyczyć miała redukcji zatrudnienia (5,4%). Wśród powodów zwiększenia liczby zatrudnionych najczęściej wymieniano rozszerzenie zakresu działalności (39%), rozwój firmy (36,6%) oraz dobrą koniunkturę na rynku (34,1%). Redukcja stanu

zatrudnienia spowodowana miała być spadkiem popytu na produkt lub usługi przedsiębiorstwa, dużą konkurencją na rynku, czy też odejściem pracowników na emeryturę (rentę). Z badanych firm mieli odejść przede wszystkim pracownicy z wykształceniem gimnazjalnym lub niższym.

19. Poszukiwano przede wszystkim pracowników z wykształceniem zasadniczym zawodowym (prawie 70% ogółu planowanych do zatrudnienia osób). Pozostała część ofert pracy (30,4%) miała być kierowana do osób z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym. Jedynie kilka miejsc pracy przeznaczono dla kandydatów z wykształceniem wyższym i średnim ogólnokształcącym.
20. Najwięcej propozycji pracy mogły oczekiwać szwaczki i szwacze (ponad połowa deklarowanego przez respondentów zapotrzebowania). W dalszej kolejności na zatrudnienie mogły liczyć osoby wykonujące inne zawody produkcyjne lub wspierające produkcję a więc takie, które nie wymagają zaawansowanych umiejętności. Potrzeby pracodawców w odniesieniu do pracowników o wyższych kwalifikacjach zawodowych były znacznie mniejsze i dotyczyły głównie zatrudnienia: technologów odzieży, konstruktorów odzieży oraz krawców i krawcowych. Sporadycznie pojawiały się oferty dla operatorów maszyn, pracowników nadzoru i kontroli produkcji.
21. Połowa przedsiębiorców (42 osoby) zadeklarowała zwiększenie zatrudnienia w latach 2017-2020, a druga połowa (43 osoby) nie przewidywała przyjęć nowych pracowników. Nadal pracodawcy będą przede wszystkim zainteresowani zatrudnianiem osób w zawodzie szwaczka/szwacz. W dalszej kolejności oferty będą skierowane do osób reprezentujących inne zawody produkcyjne związane między innymi z przygotowaniem, wykańczaniem i konfekcjonowaniem produkcji. Niewielkie będzie

- zapotrzebowanie na pozostałe zawody przemysłu włókienniczo – odzieżowego: konstruktor odzieży, krawiec, operator maszyn i technolog odzieży. Najwięcej miejsc pracy ogółem utworzą przedsiębiorstwa małe (52% stanowisk). Nieco mniej – przedsiębiorstwa średnie (39,7%).
22. Ponad połowa uczniów (56,7%), którzy wzięli udział w badaniu świadomie wybrała kierunek kształcenia związany z przemysłem włókienniczo – odzieżowym. Dla 43,3%, nie był to kierunek pierwszego wyboru. Najwięcej świadomych wyborów dotyczyło specjalności odzieżowych, tj. technik technologii odzieży, technik przemysłu mody, krawiec. Dla prawie 70% uczniów kształcących się w klasach o tych profilach, obecny kierunek kształcenia jest tym, na który najbardziej chcieli się dostać. W przypadku zawodu krawca jest to nawet 100% uczniów, którzy byli zdecydowani kształcić się w tym kierunku, choć jest to jedynie 6 osób. Odwrotna sytuacja występuje w przypadku zawodów włókienniczych. Dla blisko 70% uczniów kształcących się w zawodzie technik włókiennik i dla prawie 85% uczniów kształcących się w zawodzie technik włókienniczych wyrobów dekoracyjnych nie był to wybór wymarzony.
23. Wśród kryteriów wyboru kierunku kształcenia młodzież najczęściej wskazywała zgodność z zainteresowaniami (49%) oraz możliwość zdobycia dobrej pracy po szkole (35,6%). Zaznaczył się duży odsetek uczniów, którzy trafili do swoich aktualnych szkół przypadkowo. Powody takie jak: nie wiedziałem/ nie wiedziałam na jaki kierunek chcę pójść, poszłam/ poszedłem do najbliższej szkoły, rodzice zdecydowali o moim kierunku nauki, poszłam/ poszedłem tam gdzie znajomi podała 1/3 respondentów.

24. Młodzież ocenia pozytywnie szkoły pod kątem przygotowania do pracy w zawodzie. Zdecydowana większość (91,1%) twierdzi, że po szkole będzie dysponowała wystarczającą wiedzą teoretyczną. Nieco mniej (80,4%) - właściwym zakresem umiejętności praktycznych. Najwięcej zastrzeżeń co do praktycznej strony procesu kształcenia zgłaszali uczniowie z klas o profilu: technik przemysłu mody, krawiec i technik włókienniczych wyrobów dekoracyjnych. Znaczna część tych uczniów (połowa z kierunku technik przemysłu mody i technik włókienniczych wyrobów dekoracyjnych oraz trzech na czterech o kierunku krawiec) uważa, że w szkole należy rozszerzyć szkolenie praktyczne, gdyż w obecnym wymiarze nie przygotowuje ono do podjęcia pracy w zawodzie.
25. W zakresie kompetencji miękkich większość uczniów uważa, że jest przygotowana do właściwej organizacji stanowiska pracy i czasu pracy (59,6%). Natomiast jedynie połowa z nich wie, w jaki sposób wykonywać powierzone zadania na stanowisku pracy. Jeszcze mniej twierdzi, że potrafi pracować w zespole (44,2%), wie jak dalej się rozwijać i kształcić (42,3%) i jak prezentować i bronić własne pomysły (39,4%). Szkoła, zdaniem uczniów, w niewielkim stopniu stwarza okazję do kształtowania samodzielności w rozwiązywaniu problemów (22,1%) i poszukiwania informacji niezbędnych do wykonywania zadań zawodowych (19,2%).
26. Podobnie jak pracodawcy uczniowie za największą barierę szkół, do których uczęszczają, uważają bariery techniczne (53,4%), tj. nieodpowiedni budynek, niewystarczające wyposażenie, brak najnowszych technologii. Uczniowie kojarzą te bariery dodatkowo z problemami finansowymi szkół (40,8%). Blisko jedna trzecia uczniów uważa, że przeszkodą w rozwoju kształcenia zawodowego jest brak

osób chętnych do tego typu szkół wynikający z przyczyn demograficznych (niż demograficzny) ale również ze stereotypowego postrzegania szkół zawodowych jako tych „gorszych”. Dla jednej piątej młodych respondentów problemem jest zbyt mała liczba nauczycieli kształcenia praktycznego i często ich nieodpowiednie kompetencje. Taka sama część dostrzega niekompetencję kadry zarządzającej szkołami zawodowymi.

27. Zdaniem młodzieży najbardziej popularną formą współpracy przedsiębiorców ze szkołami zawodowymi jest przyjmowanie uczniów na obowiązkowe praktyki. Na drugim miejscu wymienione zostały stypendia naukowe i nagrody dla najzdolniejszych uczniów. Jedna piąta wskazała na oferowanie płatnych staży, zapewnianie miejsc pracy absolwentom. Tylko nielicznym z badanych znane są takie formy współpracy szkoły z przedsiębiorcami, jak użyczanie, bądź przekazywanie sprzętu, organizowanie konkursów, szkoleń, kursów dla uczniów. 10% młodych respondentów przyznało, że ich szkoła w ogóle nie współpracuje z pracodawcami.
28. Niemal 90% uczniów deklaruje podjęcie pracy zaraz po szkole. Z tym, że mniej niż połowa (47,5%) planuje podjąć pracę w wyuczonym zawodzie, a aż 40,6% w zawodzie nie związanym z kierunkiem kształcenia. Niecałe 12% nie zakłada wejścia na ścieżkę zawodową tuż po ukończeniu szkoły. Najwięcej uczniów zainteresowanych rozpoczęciem pracy zawodowej zgodnej z wyuczoną specjalnością jest wśród techników włókienników (63,2%) oraz techników przemysłu mody (53,3%). Najmniej chętnych do rozwijania kariery w wyuczonym zawodzie jest wśród techników włókienniczych wyrobów dekoracyjnych (30,8%) oraz techników technologii odzieży (34,8%).

29. Większość młodzieży nie zamierza kończyć swojej edukacji na szkole zawodowej. 75% deklaruje kontynuowanie nauki, w tym na kierunku związanym z aktualnym - 31,7%, a na kierunku zupełnie innym niż uzyskany zawód - 43,6% badanych. Chęć zakończenia edukacji formalnej po ukończeniu szkoły zgłasza jedna czwarta uczestników badania. Tendencję do zmiany kierunku kształcenia po ukończeniu obecnego etapu edukacji można zaobserwować wśród uczniów niemalże wszystkich specjalności. W największym stopniu dotyczy to techników przemysłu mody, techników technologii odzieży i techników włókienników. Wyjątek stanowi technik włókienniczych wyrobów dekoracyjnych. W przypadku tej specjalności połowa przyszłych absolwentów planuje kontynuować edukację zgodnie z wyuczonym zawodem a połowa zamierza rozwijać się w innym kierunku.
30. Ponad 40% uczniów, którzy wzięli udział w badaniu zamierza tuż po zakończeniu szkoły wyjechać. 26,5% z nich planuje opuścić kraj, a kilkanaście osób wybierze inne województwo.
31. Większość uczniów optymistycznie widzi swój start na rynku pracy. Ponad 80% sądzi, że znajdzie po szkole pracę w wyuczonym zawodzie („raczej tak” – 74,5%, „zdecydowanie tak” 7,8%). 55% uczniów „zna” lub „raczej zna” wymagania pracodawców wobec pracowników zatrudnianych na stanowiskach związanych z wybraną przez nich specjalnością.
32. Z pracą w zawodzie do tej pory zetknęło się niecałe 18% uczniów, a staż zawodowy odbyło jedynie 12% z nich. 1/3 uczestników badania nie miała jeszcze żadnych doświadczeń zawodowych (31,4%) lub wykonywała pracę niezwiązaną z kierunkiem kształcenia (27,5%).

33. Młodzież pozyskuje wiedzę na temat rynku pracy i oczekiwaniach pracodawców w ramach praktyk zawodowych (40,2%). Powszechnie wśród młodzieży jest też przeglądanie ofert pracy na portalach internetowych. W ten sposób zapoznaje się z rynkiem pracy 63,4% uczniów. Jedna czwarta w tym celu korzysta z prasy, TV i radia. Dla niewielu uczniów źródłem informacji o rynku pracy i oczekiwaniach pracodawców jest kontakt z doradcą zawodowym (11,9%) oraz uczestnictwo w zajęciach na temat rynku pracy (6,9%). Jedna piąta uczniów w ogóle nie interesuje się rynkiem pracy.

PODSUMOWANIE

W podsumowaniu w sposób syntetyczny przedstawiono aktualną sytuację przemysłu włókienniczo – odzieżowego w województwie łódzkim, która wynika się z analizy opinii uczestników badania: pracodawców, ekspertów i uczniów, wyrażonych zarówno w ankietach, jak i bezpośrednich pogłębionych wywiadach indywidualnych. Wnioski wynikają również z analizy źródeł zastanych oraz z udziału członków zespołu badawczego w debatach i konferencjach poświęconych włókienniczej Łodzi, które odbyły się w trakcie prowadzonych badań³⁶.

Powszechnie jest wiadomym i potwierdziło to też niniejsze badanie, że przemysł włókienniczo – odzieżowy zarówno w skali województwa łódzkiego, jak i całego kraju przeszedł w ostatnich dziesięcioleciach ogromną metamorfozę. Załamanie się branży w latach dziewięćdziesiątych XX wieku wywołane transformacją ustrojową, a w dalszej kolejności - osłabienie stosunków gospodarczych Polski z Rosją (ważnym odbiorcą wyrobów polskiego przemysłu odzieżowego), postęp technologiczny oraz

³⁶ Patrz bibliografia w prezentowanym raporcie.

procesy globalizacyjne skutkujące między innymi ekspansją krajów azjatyckich na rynki europejskie były silnym wstrząsem dla przemysłu włókienniczo - odzieżowego. W wyniku tych przemian z krajobrazu Łodzi zniknęły symbole budujące od wieków jego tożsamość - wielkie zakłady produkujące tkaniny i odzież dające zatrudnienie tysiącom pracowników, głównie kobietom. Ich miejsce zajęły niewielkie zakłady produkcyjne, w których liczba zatrudnionych nie przekracza dziewięciu osób³⁷. Stanowią one blisko 90% wszystkich podmiotów obecnie działających w branży włókienniczo - odzieżowej w województwie łódzkim, co odzwierciedla strukturę tej branży w skali całego kraju. Konsekwencją wyżej wymienionych procesów był również gwałtowny spadek zatrudnienia, który jednakże nadrabiany jest wzrostem wydajności pracy. Zmienił się też zasadniczo profil firm produkcyjnych. W sektorze odzieżowym dominuje obecnie tzw. przerób (szycie na zlecenie znanych marek), a jedynie około 1/3 firm realizuje własne kolekcje.

70% firm zajmuje się przerobem, a 30% szyje pod własną marką, bądź szyją odzież korporacyjną. A to 70% częściowo świadczy usługi dla tych 30%, ale głównie świadczy usługi eksportowe.
(Rozmówca)

Jak przyznają producenci polskie przedsiębiorstwa odzieżowe (z małymi wyjątkami) nie są w stanie konkurować na światowym rynku w produkcji masowej ze względu na koszty produkcji. Odnoszą natomiast sukcesy tam, gdzie liczy się jakość i krótki czas produkcji.

Wielkość produkcji sprzedanej przemysłu włókienniczo – odzieżowego w regionie łódzkim stanowi około 8,4% produkcji sprzedanej całego działu przetwórstwa przemysłowego (2013). Na przestrzeni lat 2010 – 2013 miała ona tendencje spadkową.

³⁷ Por. Rozdział 2.1.1, s. 29 niniejszego raportu.

W odniesieniu do wyrobów odzieżowych spadek był stosunkowo niewielki – 3,2%, ale w przypadku produkcji wyrobów skórzanych było to aż 21%. Systematyczny wzrost produkcji notowany jest natomiast w przemyśle tekstylnym, a jego dynamika odpowiada wzrostom w całym przetwórstwie przemysłowym (około 1/3 w 2013 r. w porównaniu z rokiem 2010). Produkcja wyrobów na potrzeby meblarstwa, wyposażenia wnętrz (materace, pokrowce, zasłony, dywany), przemysłu samochodowego i transportowego, rolnictwa i medycyny to najbardziej prężnie rozwijające się sektory przemysłu włókienniczo – odzieżowego.

W omawianym okresie, jak już to wcześniej wskazano, miał miejsce spadek poziomu zatrudnienia w przedsiębiorstwach włókienniczo – odzieżowych. Przy produkcji odzieży, która to działalność generuje najwięcej miejsc pracy w obrębie branży, liczba pracowników zmalała o 23% , a przy produkcji skór i wyrobów skórzanych, prawie o połowę. Nieznaczne redukcje miejsc pracy nastąpiły jedynie w sekcji tekstylnej (3,3%). Analiza danych statystycznych w przypadku przemysłu włókienniczo – odzieżowego musi być jednak opatrzona zastrzeżeniem. Ze względu na obecność dość znacznej, zdaniem ekspertów, szarej strefy wielkości te należy traktować orientacyjne.

Z deklaracji przedsiębiorców, którzy uczestniczyli w badaniu ankietowym wynika, że w najbliższych latach raczej nie nastąpi wyraźna zmiana zapotrzebowania na pracowników w firmach odzieżowych. Połowa z respondentów nie zgłaszała potrzeby zwiększenia liczby pracowników w okresie do roku 2020. Druga połowa przedsiębiorców, którzy mają w planach rozbudowę swoich zespołów pracowniczych będzie je uzupełniać ale o stosunkowo niewielką liczbę osób. Tak jak to było do tej pory, najwięcej miejsc pracy będzie adresowanych do szwaczek oraz osób wykonujących inne zawody produkcyjne związane z etapem przygotowania, wykańczania i konfekcjonowania wyrobów. Będzie to około 80% wszystkich rekrutacji. Nadal proporcjonalnie mniejszą część ofert

pracy stanowić będą propozycje dla takich specjalistów, jak konstruktor, czy technolog, co po części wynika ze specyfiki samych zawodów. Z drugiej jednak strony, jak wyjaśnił jeden z ekspertów prowadzących prężne przedsiębiorstwo odzieżowe, większości firm odzieżowych nie stać na zatrudnianie własnych konstruktorów, co powoduje, że ten rodzaj usług najczęściej jest zlecany firmom zewnętrznym (outsourcing usług). Ze względu na charakterystykę próby badawczej, w której dominowali producenci wyrobów odzieżowych, o potrzeby kadrowe branży włókienniczej, badacze zapytali ekspertów w trakcie pogłębionych wywiadów indywidualnych. Z ich relacji wynika z kolei, że w województwie łódzkim notuje się duży deficyt techników włókienników, sięgający nawet kilkuset osób.

W całym przemyśle w odniesieniu do regionu łódzkiego istnieje więc problem niedoboru kadr, choć jego skala jest różna w przypadku różnych jego gałęzi i różnych specjalizacji zawodowych. Największe ilościowo zapotrzebowanie dotyczy zawodów produkcyjnych: w przemyśle odzieżowym i tekstylnym - szwaczka, zawody pomocnicze; w przemyśle włókienniczym – technicy włókiennicy. Znacznie mniejszy ilościowo jest popyt na konstruktorów, technologów, czy krawców i krawcowych. Dokładniejszej diagnozy wymagałoby zapotrzebowanie na pracowników w branży tekstylnej (mała reprezentacja w badaniu).

Niedobory pracowników w przemyśle włókienniczo – odzieżowym w województwie łódzkim wynikają z dwóch podstawowych czynników: starzenia się obecnej kadry oraz braku absolwentów, którzy w sposób naturalny powinni ją zastępować. Kadre pracowniczą w badanych przedsiębiorstwach stanowią przede wszystkim osoby z dłuższym stażem pracy Wysokiej klasy specjaliści – konstruktorzy czy technolodzy, posiadający unikalną wiedzę i doświadczenie niejednokrotnie na prośbę właścicieli przekładają w nieskończoność moment przejścia na emeryturę,

z powodu braku następców. Na podstawie deklaracji samej młodzieży, jak i wypowiedzi pracodawców i ekspertów trzeba bowiem stwierdzić, że zainteresowanie młodych osób zawodami z obszaru włókiennictwa i odzieżownictwa jest znikome. Z prezentowanych w poprzednich rozdziałach niniejszego raportu danych Głównego Urzędu Statystycznego³⁸ wynika, że udział uczniów uczących się w szkołach ponadgimnazjalnych województwa łódzkiego w zawodach ukierunkowanych na branżę włókienniczo-odzieżową stanowił w roku szkolnym 2010/2011 jedynie 1,4% liczby uczniów ogółem, a w roku szkolnym 2014/2015 jeszcze zmalał do 1%. Dane ogólnokrajowe wyglądają podobnie:

W branży w skali kraju, tylko w odzieżownictwie pracuje około 180 000 ludzi, a ukończyło szkołę w zeszłym roku (2015) 330 osób, z tego tylko 45% zdało egzamin kwalifikacyjny. (Rozmówca)

Z prezentowanych w niniejszym raporcie badań wynika, że po ukończeniu szkoły pracę w wyuczonym zawodzie zamierza podjąć mniej niż połowa badanych uczniów (47%), a większość tych, którzy planują kontynuować naukę będzie się kształcić na kierunku innym, niż wyuczony zawód.

Przyczyn braku popularności zawodów włókienniczo – odzieżowych wśród młodzieży województwa łódzkiego jest wiele. Branża generalnie nie ma dobrej reputacji. Wynika to zarówno z historycznych zaszczości, jak i współczesnego wizerunku tej gałęzi gospodarki województwa łódzkiego. Upadek przemysłu i jego konsekwencje dla tysięcy pracowników są nadal silnie obecne w świadomości mieszkańców i z pewnością rzutują na wybory młodzieży. W społecznym odczuciu w regionie łódzkim nie ma już przemysłu włókienniczego i odzieżowego. Są małe prywatne szwalnie, w których za żmudną i męczącą pracę oferowana jest niska płaca. I jest to z pewnością część prawdy. Podczas, gdy średnie

³⁸ Por. Rozdział 3.2, s. 51 niniejszego raportu.

wynagrodzenie w zakładach przetwórstwa przemysłowego w województwie łódzkim wynosiło w 2014 roku 3247,91 zł, w produkcji odzieży była to znacznie niższa kwota – 2221,84 zł³⁹. Wielu producentów odzieżowych przyznawało, że uposażenie jakie jest w stanie zaoferować nie odzwierciedla w pełni nakładów ponoszonych przez pracowników. Trzeba jednak również zaznaczyć, że przy pracy akordowej, jaka dominuje w przypadku zawodu szwaczki, istnieje bezpośrednia zależność pomiędzy umiejętnościami, a wysokością wynagrodzenia.

Za mało się mówi o warunkach pracy – zbyt niskich płacach, przy bardzo wyczerpującej pracy. Taki jest wizerunek branży – niekorzystny. Wolą się przyznać, że pracują na kasie, niż że jest szwaczką. Trzeba podnosić reputację zawodu. (Rozmówca)

Na wyższe zarobki mogą liczyć natomiast pracownicy zatrudnieni przy produkcji wyrobów tekstylnych (2776,64 zł), a także ci z wyższymi kwalifikacjami, wykształceniem inżynierskim i doświadczeniem. O bardzo dobrych wynagrodzeniach mówiono również między innymi w odniesieniu do tapicerni i zakładów produkujących odzież sportową.

Wizerunkowi branży w oczach potencjalnych pracowników szkodzą niewątpliwie pseudo przedsiębiorcy działający w szarej strefie, która jest trudna do oszacowania ale zdaniem naszych rozmówców, dość znaczna.

Zatrudnianie na czarno przez przedsiębiorców jest powszechne w odzieżownictwie. Ludzie wolą brać zasiłek z urzędu pracy i pracować na czarno. Działa to głównie u tzw. garażowców. Szanujące się firmy tego nie praktykują, zależy im na wykwalifikowanych pracownikach. Ale ogólna opinia o potencjale i ofercie branży jest kiepska.” (Rozmówca)

³⁹ Por. Rozdział 2.2, s. 32 niniejszego raportu.

To właśnie generowany przez tych „garażowców” obraz branży - prymitywne warunki pracy, niskie wynagrodzenie, praca na czarno – nadal silniej przebija się do opinii publicznej, niż pozytywne przykłady firm zapewniających wysokie standardy pracy, dbających o swoich pracowników, oferujących bezpłatny dowóz do pracy, dodatkowe bonusy, możliwość zdobywania kwalifikacji przy produkcji wysokiej jakości wyrobów, których to firm w łódzkim nie brakuje. Winni takiego stanu rzeczy są po części sami przedsiębiorcy. Ich liderzy zaangażowani w odbudowę reputacji branży definiują to środowisko jako silnie zatowizowane, odporne wszelkim wspólnym inicjatywom, skupione wyłącznie na tu i teraz, nie myślące perspektywnie.

Środowisko odzieżowe jest specyficzne. Nie myśli się perspektywnie. Jak się wali – to jest larum i narzekanie.
(Rozmówca)

Jeśli chcemy coś zmienić w branży, to musimy to sami zrobić – przedsiębiorcy. Nikt, za nas tego nie robi, żadne ministerstwo. (...)
Ważne jest, aby przedsiębiorcy mieli świadomość, że jeśli nie będą się angażowali we współpracę ze szkołami, nici z odrodzenia branży będą. (Rozmówca)

W promocji zawodów włókienniczo – odzieżowych wśród młodzieży, poza samymi pracodawcami, ogromna rola spoczywa na szkołach. Jak przyznał dyrektor jednej z nich niezwykle trudno jest zachęcić młodzież, która współcześnie ma do wyboru tak wiele interesujących ścieżek kształcenia i ścieżek zawodowych, aby zechciała wybrać właśnie szkołę odzieżową, czy włókienniczą. Wymaga to ogromnego samozaparcia, kreatywności, przedsiębiorczości i zaangażowania kierownictwa i rady pedagogicznej. Działając w warunkach niedofinansowania, dyrektorzy szkół muszą borykać się z problemami niedostosowania do potrzeb, przestarzałego zaplecza technicznego oraz niedoborem

profesjonalnej kadry do nauczania przedmiotów praktycznych, bo taki w większości jest obraz szkół zawodowych.

Nie ma kadry do nauczania zawodu (wykrusza się) i nie ma nowoczesnych książek- podręczników z tej dziedziny. Nauczyciele nie mają dostępu do najnowszych osiągnięć. (Rozmówca)

Koniecznością w tych realiach jest rozwijanie współpracy z pracodawcami, co daje uczniom szansę na dostęp do nowoczesnej wiedzy, technologii i narzędzi. Jak wynika z badań istnieje wiele przeszkód, głównie o charakterze systemowym, na drodze do nawiązywania takiej kooperacji. Przedsiębiorcy nie są skłonni inwestować swoich zasobów kadrowych i finansowych w kształcenie uczniów, co do których nie mają pewności, iż staną się ich pracownikami. Powszechne są też głosy podnoszące kwestię rekompensat dla pracodawców za kształcenie uczniów.

Pracodawcy nie są zainteresowani przyjmowaniem uczniów bezpłatnie. Chcą mieć z tego coś. (Rozmówca)

Obok takich ocen w trakcie badań uzyskano inne opinie o wielu przykładach dobrych praktyk w relacjach szkół z pracodawcami, co utwierdza w przekonaniu, iż kluczem do sukcesu jest wola wypracowania formuły obopólnie korzystnej współpracy. Bez podniesienia standardów w zakresie kształcenia praktycznego w szkołach zawodowych, nie tylko włókienniczo – odzieżowych nie będzie bowiem możliwe przyciągnięcie do tych szkół młodzieży.

Nie będzie to też możliwe jeśli szkoły nie będą prowadziły nowoczesnego marketingu usług edukacyjnych, który będzie brał pod uwagę wnioski z badań nad charakterem współczesnych pokoleń młodzieży, po to aby w sposób efektywny dobierać kanały, formę i treść przekazu do nich kierowanych. Szkoły systematycznie rozwijające klasy o mało do tej pory „chodliwych” specjalnościach włókienniczo – odzieżowych potwierdzają niebagatelny udział tego elementu w swoim sukcesie. Taką świadomość mieli również reformatorzy aktywnie zaangażowani w rozwój szkolnictwa

zawodowego na potrzeby branży włókienniczo – odzieżowej, którzy przeforsowali koncepcję zmiany nazw szkół i zawodów na „szkoły przemysłu mody” oraz „techników przemysłu mody”. Ważnym w kontekście działań promocyjnych jest także zaangażowanie mediów w kształtowanie rzeczywistego obrazu współczesnego przemysłu włókienniczo – odzieżowego oraz rozpowszechnianie przykładów dobrych praktyk realizowanych przez szkoły zawodowe.

Mass media nie promują lokalnych przedsiębiorców, to wpływa na postrzeganie rynku. W mediach mowa głównie o wielkich inwestorach, korporacjach. (Rozmówca)

I wreszcie niezbędnym warunkiem budowania zainteresowania młodych osób zawodami z obszaru włókiennictwa i odzieżownictwa, a poprzez to rozwoju tej gałęzi przemysłu, jest profesjonalne doradztwo zawodowe skierowane zarówno do młodzieży, jak i rodziców. Rolą doradców, przy aktywnym udziale pracodawców, jest uświadomienie dzieciom i rodzicom, że nie jest prawdą, że „jeśli w regionie nie ma dużej fabryki, która zatrudnia 1000 osób, to nie ma pracy” (Rozmówca) i że praca w korporacji nie jest jedynym słusznym wyborem. Pasja i umiejętności mogą prowadzić do sukcesu w każdym miejscu i każdej dziedzinie.

Odwołując się do słów znawcy łódzkiego przemysłu włókienniczego i odzieżowego, który podsumowując jedną z debat⁴⁰ powiedział: „Ugrzęźliśmy w historii. Debata pokazuje że nie mamy pojęcia jak wygląda współczesny przemysł włókienniczy”, mamy nadzieję, że tym raportem przyczyniamy się do popularyzacji dzisiejszego obrazu łódzkiego włókiennictwa i odzieżownictwa, które oferują młodzieży ciekawe drogi kariery z nowoczesnymi technologiami, materiałami i wzornictwem.

⁴⁰ Debata „Upadek przemysłu lekkiego: dobry czy zły dla Łodzi”, Muzeum Miasta Łodzi, 06.04.2016 r.

Bibliografia

- Ciepucha E. *Potrzeby kadrowe regionalnego rynku pracy – na podstawie badań ankietowych pracodawców*, ŁCDNiKP, Łódź 2007
- Ciepucha E. i Moos J. (red.) *Potrzeby kadrowe pracodawców województwa łódzkiego. Raport z badań ankietowych, Analizy i badania nr 10*, praca zbiorowa, Wyd. ŁCDNiKP, Łódź 2011
- Ciepucha E. i Moos J. (red.) *Rzemiosło i przedsiębiorcy w województwie łódzkim. Potrzeby kadrowe i oczekiwania wobec pracowników*, Analizy i badania nr 13, praca zbiorowa, Wyd. ŁCDNiKP, Łódź 2011
- Ciepucha E., Stempień J. *Raport wstępny z pogłębionej analizy sytuacji sektora włókienniczo-odzieżowego (Polska)*, projekt dofinansowany ze środków UE, Wyd. FRP, Łódź 2011
- Ciepucha E. i Moos J. (red.) *Stan i prognozy rozwoju sektora energetyki odnawialnej w Polsce i w województwie łódzkim z perspektywy potrzeb rynku pracy*, Analizy i badania nr 17, praca zbiorowa, Wyd. ŁCDNiKP, Łódź 2012
- Ciepucha E., Cierniak-Dymarczyk D., Tokarski J. *Potrzeby kadrowe pracodawców – partnerów Łódzkiego Centrum Doskonalenia Nauczycieli i Kształcenia Praktycznego*, ŁCDNiKP, Łódź 2016
- Cykl artykułów i wywiadów o współczesnym przemyśle włókienniczym w Łodzi: *Dziennik Łódzki*, 20.05.2016
- Debata „*Upadek przemysłu lekkiego: dobry czy zły dla Łodzi*”, Muzeum Miasta Łodzi, 06.04.2016
- Konferencja „*Kadry dla innowacyjnego włókiennictwa*”, 21.04.2016, Łódź
- Kubiak K. *Modele współpracy nauka – przemysł. Strategia i plan akcji transformacji przemysłu włókienniczo – odzieżowego z pracochłonnego w naukowochłonny*, SWSPiZ, Łódź 2008
- Kubiak K. *Organizacje przedsiębiorców w procesie zarządzania restrukturyzacją przedsiębiorstw włókienniczych i odzieżowych*, Wydawnictwo Społecznej Akademii Nauk, Łódź 2015
- Łódzkie: włókiennictwo i przemysł mody ze szczególnym wsparciem UE;
<http://www.lodzkie.pl/biznes/innowacyjnnew%C5%82%C3%B3kiennictwo-i-przemysl%C5%82-mody/bran%C5%BCa>
- Męcina J., *Polskiej branży tekstylnej potrzeba wykwalifikowanej kadry*,

<http://www.polskieradio.pl/42/4265/Artykul/1467638,Jacek-Mecina-polskiej-branzy-tekstylnej-potrzeba-wykwalfikowanej-kadry>

- Polityka Sektorowa dla branży Nowoczesny Przemysł Włókienniczy i Mody, wrzesień 2015;
<http://docplayer.pl/23977491-Nowoczesny-przemysl-wlokienniczy-i-mody-w-tym-wzornictwo-polityka-sektorowa.html>
- *Regionalna Strategia Innowacji dla Województwa Łódzkiego – „LORIS 2030”*, Opracowanie: Deloitte Business Consulting S.A. i Łódzka Agencja Rozwoju Regionalnego S.A.;
<http://www.rpo.lodzkie.pl/images/prawo-i-dokumenty/RSILORIS2030final1.pdf>
- Rogut A. *Barwy włókiennictwa. Potencjał przemysłu włókienniczo-odzieżowego w województwie łódzkim*, Projekt finansowany ze środków UE, Instytut EEDRI przy SWSPiZ, Łódź 2007
- *Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020*, uchwalona 26 lutego 2013 r. przez Sejmik Województwa Łódzkiego;
http://www.strategia.lodzkie.pl/images/srwl_2020_uchwalona_26_02_2013.pdf
- Szosland J. (red.) *Apogeum włókiennictwa w Polsce*, praca zbiorowa, Wyd. Stowarzyszenie Włókienników Polskich, Łódź 2010
- *Uszyte w Polsce*, Raport na temat płacy i warunków pracy w przemyśle odzieżowym w Polsce; Clean Clothes Polska;
<http://cleanclothes.pl/materialy/184/raporty>
- <http://www.strefabiznesu.dzienniklodzki.pl/artykul/firmy-daja-prace-ale-znow-nie-moga-znalezc-pracownikow>
- <http://pl.wikipedia.org>
- <http://www.zsp19.lodz.pl/?pg=12> [data dostępu: 24.02.2016 r.]
- <http://cez.lodz.pl/strefa-gimnazjalisty/> [data dostępu:21.11.2016 r.]
- <http://www.zspm.net/historia-szkoly.html> [data dostępu: 25.02.2016 r.]
- <http://www.zszs2.szkołnastrona.pl/index.php?p=m&idg=mg,22,36> [data dostępu: 25.02.2016 r.]
- <http://www.zsp6piotrkow.com> [data dostępu: 25.02.2016 r.]
- http://www.zsznr1.pl/rys_historyczny.htm [data dostępu:25.02.2016 r.]
- <http://www.anagra.pl/index.php/oszkole> [data dostępu: 25.02.2016]
- <http://www.p.lodz.pl/pl/wydzialy-jednostki-naukowe> [data dostępu: 26.02.2016 r.]

Spis tabel

1. Wielkość produkcji na jednego mieszkańca, w wybranych latach
2. Wielkość produkcji wybranych półfabrykatów i wyrobów gotowych, w wybranych latach
3. Wielkość produkcji wybranych wyrobów w latach 1970 -1980
4. Wielkość produkcji wybranych wyrobów w latach 1980 – 1984
5. Przedsiębiorstwa branży włókienniczo-odzieżowej w województwie łódzkim
6. Firmy i pracujący w branży włókienniczo-odzieżowej
7. Przeciętne zatrudnienie w przedsiębiorstwach branży włókienniczo-odzieżowej w województwie łódzkim
8. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w przedsiębiorstwach branży włókienniczo-odzieżowej w województwie łódzkim
9. Produkcja sprzedana przemysłu w przedsiębiorstwach branży włókienniczo-odzieżowej w województwie łódzkim
10. Produkcja wybranych wyrobów w województwie łódzkim. Udział w produkcji krajowej (w %)
11. Wydajność pracy w przedsiębiorstwach branży włókienniczo-odzieżowej w województwie łódzkim. Przychody ze sprzedaży wyrobów na 1 zatrudnionego (w zł)
12. Wartość brutto maszyn i urządzeń w przedsiębiorstwach branży włókienniczo-odzieżowej w województwie łódzkim w latach 2010-2014
13. Uczniowie szkolnictwa ponadgimnazjalnego w województwie łódzkim, w latach 2010-2015
14. Absolwenci szkolnictwa ponadgimnazjalnego w województwie łódzkim, w latach 2009-2014
15. Profil produkcji badanych firm (N=112)
16. Uczniowie według kierunków kształcenia (N=102)
17. Ocena przygotowania teoretycznego absolwentów przez pracodawców (N=28)
18. Ocena przygotowania praktycznego absolwentów przez pracodawców
19. Kompetencje miękkie kształtowane w szkole według pracodawców (N=27)
20. Bariery w rozwoju szkolnictwa zawodowego według pracodawców (N=29)
21. Współpraca badanych firm z placówkami edukacyjnymi (według profilu firmy; N=114)
22. Formy współpracy przedsiębiorców z placówkami edukacyjnymi podejmowane w okresie ostatnich 24 miesięcy (N=26)
23. Plany współpracy firm z placówkami edukacyjnymi na najbliższe 12 miesięcy (według profilu produkcji firm; N=112)

24. Plany współpracy firm z placówkami edukacyjnymi na najbliższe 12 miesięcy (według wielkości firmy; N=113)
25. Planowane na najbliższy rok formy współpracy przedsiębiorców ze szkołami (N=34)
26. Sposoby dzielenia się informacjami na temat potrzeby zatrudnienia pracowników (N=111)
27. Czy respondenci zatrudniali absolwentów w latach 2013 – 2015? (N=114)
28. Liczba zatrudnionych absolwentów w latach 2013 – 2015 (N=11)
29. Ocena przygotowania zawodowego absolwentów z lat 2013 – 2015 (N=10)
30. Powody zwiększenia stanu zatrudnienia do końca 2016 roku (N=41)
31. Poszukiwani pracownicy do końca 2016 roku według wykształcenia (N=59)
32. Odejścia pracowników w 2016 roku według wykształcenia (N =6)
33. Nowe miejsca pracy w latach 2017 – 2020 według zawodów (N=42)
34. Nowe miejsca pracy w latach 2017 – 2020 według zawodów i wielkości firmy (N=42)
35. Czy obecny kierunek kształcenia jest tym, na który uczeń najbardziej chciał się dostać? (według specjalności; N=104)
36. Kryteria wyboru profilu kształcenia przez uczniów (N=104)
37. Kompetencje miękkie kształtowane w szkole według uczniów (N=104)
38. Bariery rozwoju szkół zawodowych według uczniów (N=103)
39. Formy współpracy pracodawców ze szkołami według uczniów (N=101)
40. Plany zawodowe uczniów po ukończeniu szkoły według profilu kształcenia (N=101)
41. Plany edukacyjne uczniów po ukończeniu szkoły (N=101)
42. Plany zawodowe uczniów po ukończeniu szkoły według profilu kształcenia (N=101)
43. Plany edukacyjne i zawodowe uczniów po ukończeniu szkoły (N=104)
44. Doświadczenia zawodowe uczniów (N=102)
45. Sposoby pozyskiwania informacji o rynku pracy przez uczniów (N=101)

Spis wykresów

1. Przedsiębiorstwa branży włókienniczo-odzieżowej. Udział wśród przedsiębiorstw przetwórstwa przemysłowego (w %)
2. Przedsiębiorstwa branży włókienniczo-odzieżowej według klas wielkości zatrudnienia (stan w dniu 31.XII.2014 r.)
3. Przeciętne zatrudnienie w przedsiębiorstwach branży włókienniczo-odzieżowej w województwie łódzkim w latach 2011-2014
4. Produkcja sprzedana przemysłu w przedsiębiorstwach branży włókienniczo-odzieżowej w województwie łódzkim w latach 2011-2014
5. Wydajność pracy w przedsiębiorstwach przemysłu włókienniczo-odzieżowej w województwie łódzkim w latach 2011-2014. Przychody ze sprzedaży wyrobów na 1 zatrudnionego
6. Wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach branży włókienniczo-odzieżowej w województwie łódzkim w latach 2011-2014
7. Wielkość badanych firm według liczby zatrudnionych (N=113)
8. Staż firmy na rynku (N=114)
9. Obsługiwane rynki (N=114)
10. Czy respondenci zatrudniali absolwentów w latach 2013 – 2015? (N=114)
11. Współpraca badanych firm z placówkami edukacyjnymi (N=114; w %)
12. Najbliższe plany firm w zakresie współpracy z placówkami edukacyjnymi (N=114; w %)
13. Planowane na najbliższy rok formy współpracy przedsiębiorców ze szkołami (liczba wskazań)
14. Zmiany stanu zatrudnienia w badanych firmach do końca 2016 roku
15. Poszukiwani pracownicy do końca 2016 roku według zawodów (N=286)
16. Czy obecny kierunek kształcenia jest tym, na który uczeń najbardziej chciał się dostać? (N=104)
17. Czy po ukończeniu szkoły, będziesz mieć odpowiednią wiedzę teoretyczną do rozpoczęcia pracy w zawodzie? (N=101)
18. Czy po ukończeniu szkoły będziesz odpowiednio przygotowana/ przygotowany do pracy w zawodzie pod kątem umiejętności praktycznych?
19. Plany zawodowe uczniów po ukończeniu szkoły (N=101)
20. Plany uczniów po ukończeniu szkoły (N=102)
21. Czy uważasz, że zdobyte umiejętności i wiedza pozwolą Ci bez problemu znaleźć dobrą pracę w zawodzie po ukończeniu szkoły? (N=102)
22. Czy znasz oczekiwania pracodawców wobec pracowników w wybranym przez Ciebie zawodzie? (N=102)

ZAŁĄCZNIKI

Spis załączników:

1. Poszukiwani pracownicy do końca 2016 roku (wg zawodu; N=286)
2. Powody zmniejszenia stanu zatrudnienia do końca 2016 r. (N=6)
3. Odejścia pracowników, według zawodów (N=6)
4. Ocena przygotowania praktycznego według młodzieży z podziałem na kierunki kształcenia (N=28)

Załącznik 1.

Poszukiwani pracownicy do końca 2016 r. (wg zawodu; N=286)

Zawód	Liczba wskazań	Łączna liczba osób	Procent z łącznej liczby osób
szwaczka/ szwacz	27	157	54,9
technolog odzieży	10	39	13,6
inne zawody produkcyjne	20	28	9,8
zawody wspierające produkcję i sprzedaż	13	17	5,9
konstruktor odzieży	12	16	5,6
krawiec/ krawcowa	7	10	3,5
pracownicy przygotow./ wykańczania/ konfekcjonowania prod.	8	8	2,8
operator maszyn	4	7	2,4
nadzór/ kontrola produkcji	5	4	1,4
Ogółem	106	286	100,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych w ramach projektu.

Załącznik 2.

Powody zmniejszenia stanu zatrudnienia do końca 2016 r. (N=6)

Powody	Liczba wskazań	Procent z N
kłopoty ze zbytem, spadek popytu	3	50,0
duża konkurencja	2	33,3
odejście pracowników na emeryturę/rentę	2	33,3
restrukturyzacja, zmiany organizacyjne i technologiczne	1	16,7
brak zamówień	1	16,7
zła koniunktura	1	16,7
brak środków finansowych na rozwój firmy i zatrudnianie nowych pracowników	1	16,7
Ogółem	11	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych w ramach projektu.

Załącznik 3.
Odejsia pracowników, według zawodów (N=6)

Zawód	Liczba wskazań	Łączna liczba osób	Procent z łącznej liczby osób
inne zaw. produkcyjne	2	18	78,3
operator maszyn	1	2	8,7
szwaczka/szwacz	2	1	4,3
zaw. wsparcia produkcji i sprzedaży	1	1	4,3
pracownicy przygotowania/wykończania/konfekcjonowania produkcji	1	1	4,3
Ogółem	7	23	100,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych w ramach projektu.

Załącznik 4.
Ocena przygotowania praktycznego według młodzieży z podziałem na kierunki kształcenia (N=28)

Odpowiedź	technik technologii odzieży	technik włókiennik	technik przemysłu mody	technik włók. wyr. dekoracyjnych	krawiec	operator maszyn w przem. włók.	Ogółem
tak	45	18	8	7	1	2	81
nie, potrzeba więcej zajęć praktycznych	2	1	7	6	3	0	19
Ogółem	47	19	15	13	4	2	100

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych w ramach projektu.